

O zi din viata lui Ivan Denisovici

Alexandr Soljenițîn

**Al.
Soljenițin**

**OZI
DIN VIATA
lui IVAN
DENISOVICI**

**Literatura
REZISTENȚEI**

ALEXANDR SOLJENITIN
O ZI DIN VIATA LUI IVAN DENISOVIGI

Coperta — Nicolae SIRBU

I.S.B.N. 973 — 95177 — 4 — 9

Alexandr Soljenițin

**O ZI DIN VIAȚA
LUI
IVAN DENISOVICI**

In românește de

SERGIU ADAM
și
TIBERIU IONESCU

EDITURA „QUINTUS“
BUCUREȘTI
1991

În loc de prefată

Prima întâlnire

Îl-am cunoscut la 23 iunie 1962. Venisem la redacție puțin mai tîrziu. Biroul lui Tvardovski, * în care se aduna, de obicei, consiliul de conducere, era plin. Pe masă, ceai și covrigi. După cîte am înțeles, se pregăteau să discute cu Soljenițin. Tvardovski mi-a făcut semn să mă apropii și m-a prezentat.

În fața mea se afla un bărbat de vreo 40 de ani, nu prea arătos : ochi adînciți în orbite, sprîncene groase, pantaloni ponosiți, de în, cămașă deschisă la guler. Pe frunte, o cicatrice ușor vizibilă. Vorbea coerent, limpede, eu un excesiv sentiment al demnității. Rîdea fără reținere, arătîndu-și dinții mari.

Tvardovski l-a rugat să fie atent la observațiile care se vor face deoarece urmăreau să faciliteze publicarea nuvelei „O zi din viața lui Ivan Denisovici“. Tonul lui era de o extremă delicatețe, lăsînd să se înțeleagă că Soljenițin nu este cîtuși de puțin obligat să le ia în considerație.

A. G. Dementiev a vorbit, însă, mult mai tranșant, chiar tăios. Îl deranjase, în special, felul în care se discuta. În navelă despre filmul „Crucișatorul Potiomkin“ al lui

* A. T. Tvardovski (1910—1971) — poet, redactor șef al revistei „Novii mir“ (Lumea nouă).

Eisenstein. Între altele, l-a sfătuit pe autor să-și imagineze cum vor primi nuvela deținuții din vechea gardă, care nu-și schimbaseră opțiunile politice, chiar și după ce trecuseră prin lagăre.

Soljenițin i-a răspuns iritat că la reacția acestei categorii speciale nu s-a gîndit și nici nu vrea să se gîndească. „Asta e cartea și ăsta sunt eu. Mă gîndesc la cititor, însă la cititorul în genere, nu la unul care face - parte dintr-o anume categorie... Si apoi, oamenii la care vă referiți n-au fost puși, de regulă, în lagăr, la munci dezonorante, inumane. Potrivit calificării sau fostei lor poziții, ei se aranjau la comandă, la tăiat pîinea etc. Pentru a înțelege psihologia lui Ivan Denisovici trebuie să fi trecut efectiv prin calvarul muncilor de jos, să le cunoști din interior. Dacă eu le-aș fi privit de la distanță, n-aș fi izbutit să scriu cum am scris. Asta pentru că pur și simplu n-aș fi înțeles nici măcar faptul că munca poate fi salvatoare...“

Discuția trecu apoi la pasajul din nuvelă, în care autorul vorbește deschis despre ipostaza căpitanului de rangul doi, om de reală finețe a gîndirii și a sentimentelor, supus treptat degradării, transformării într-un animal stupid.

Nici aici Soljenițin nu cedă : „E un lucru extrem de important Cel care nu se teme în lagăr, care nu-și brutalizează sensibilitatea, pierde. Eu însumi aşa m-am salvat Mi-e groază să-mi privesc fotografia făcută cînd am ieșit din lagăr. Acolo sunt cu vreo 15 ani mai bătrîn decît acum. Si eu am fost timp, stupid, mintea îmi mergea greu. Tocmai asta m-a salvat. Dacă eu, intelectual fiind, m-aș fi clătinat în sinea mea, dacă aș fi dat frîu liber nervilor, dacă aș fi exagerat tot ce mi se întimpla, cu siguranță aș fi sucombat...“

O singură dată, în cursul discuției, Tvardovski și-a abandonat prudența afirmând că și în ultima clipă „creionul roșu” poate elibera cîte ceva din nuvelă. Soljenițin s-a alarmat și l-a somat să-i explică ce voia să spună. Poate redacția sau cenzura să facă tăieturi fără să-l întrebe? Tvardovski a încercat să-l calmeze. „Pentru mine — a spus Soljenițin — integritatea nuvelei este mai importantă decât publicarea ei”. (...)

La 16 noiembrie 1962 am primit, la redacție, exemplarul de semnal, iar a două zi a început difuzarea numărului 11 (al revistei „Novii mir”, n.t.). După 2—3 zile, despre nuvela acestui necunoscut vorbea întregul oraș, peste o săptămînă — toată țara, după două săptămîni lumea intreagă. Noutățile vieții politice și cele ale existenței cotidiene trecuseră în umbră. Despre nuvelă se discuta acasă, în metrou, pe străzi. În biblioteci, numărul 11 al revistei iți era smuls din mînă. Nu puțini erau entuziaștii care intirzau în sălile de lectură pînă la închidere și transcriau cu sîrg nuvela.

Redacția a primit aprobarea de a tipări — fapt unic — încă 25 mii de exemplare.

În zilele următoare a avut loc plenara C.C., cu lume multă, cu invitați de tot felul, cum era atunci moda. La tonetele din holuri s-au vîndut peste 2.000 de exemplare. Întors de la plenară, Tvardovski ne-a povestit cum îi bătea inima cînd zărea, în diferite colțuri ale sălii, coperțile albastre ale revistei. Opiniile erau diverse. Într-o pauză, de Tvardovski s-a apropiat unul din secretarii unui comitet regional de partid din Siberia : „La mine în regiune, gospodării cum e asta descrisă aici au fost cîte vrei. Nu mi se pare nimic deosebit. De ce să se scrie despre ele?” (...)

Tvardovski urmărea tot ce se scria despre Soljenițin și comentă, entuziast, observind cu finețe orice nuanță falsă. Despre recenzia din „Literatura i jizni”, (Literatura și viața), o revistă care nu avea o bună reputație, spunea în „Fișuica astă leșinată a publicat însemnările lui Dimșit cu intenția sădătă de a compromite nuvela. Nici un citat convingător, nici o mențiune privind o scenă sau alta. Compară „O zi din viața lui Ivan Denisovici” cu „Aminătiri din casa morții” de Dostoievski, dar comparația este tendențioasă deoarece la Dostoievski absolut totul este invers: viața ocnei e privită prin ochii unui intelectual, în vreme ce la Soljenițin cel care privește este un simplu țăran, care și pe intelectual îl vede în felul său... și observați, vă rog, cît de exact explică Soljenițin: anul '37 este urmarea firească a exproprierii țăranilor în '30. Să-l luăm ca exemplu, pe tată meu: ce fel de chiabur era dacă avea doar o căsuță...“

În zilele în care difuzarea numărului din „Növii mir” era în toi, Soljenițin apăru la Moscova. Venea de la Riazan cu două povestiri și o piesă de teatru. Se afla la Tvardovski acasă, cînd tocmai fu adus ziarul cu articolul lui Simionov. Soljenițin l-a privit în grabă și a zis: „Îl voi citi mai tîrziu. Acum hai să stăm de vorbă”. Tvardovski s-a mirat: „Cum aşa? Se scrie pentru prima oară într-un ziar despre dumneata și nu te interesează? (Bănuia că e o cochetărie). „Nu, i-a răspuns Soljenițin. Despre mine s-a scris mai demult. În ziarul din Riazan, cînd am cîștigat locul 1 la atletism“.

Tvardovski n-a acceptat piesa lui Soljenițin. Dar povestirile erau remarcabile și, fapt cu totul important, confirmau că succesul nuvelei nu fusese întîmplător. „Sat fără sfint nu există” (la sugestia lui Tvardovski a fost

În titulată „Casa Matrionei“ și „O întâmplare în stația Krecetovka“ au fost discutate în redacție la sfîrșitul lui noiembrie 1962, după ce Tvardovski le „periase“ acasă. Înmîndu-mi încintat manuscrisul, a spus: „Citește-le cu atenție, deși au rămas doar pietricelele. Bolovanii i-am aruncat“. Nu era cenzura exercitată de un redactor temător sau orgolios, ci dorința sinceră ca după triumful lui „Ivan Denisovici“ noul autor să apară în strălucirea deplină a harului său.

După cîte fîmi amintesc, discuțiile din redacție asupra celor două povestiri au relevat cu satisfacție, în afară de claritatea stilului, faptul că Soljenițin și-a dovedit din nou forța de artist autentic, dincolo de hotarele „temei lagărelor“, în care era cantonat — după opinile unora — talentul său. Celor incompetenți în problemele literaturii, „Ivan Denisovici“ li se părea un fel de document ori o fotografie fidelă a realității, iar personajul central se confunda, de fapt, cu autorul. Prin cele două povestiri, Soljenițin își întărea reputația de artist original și puternic. În discuțiile la care mă refer a fost amendată doar o bizarerie din povestirea „O întâmplare în stația Krecetovka“. (Din motive necunoscute, „eroul“ uitase că Tariținul fusese rebotezat Stalingrad și de aici î s-au tras toate nenorocirile).

Povestirile au apărut în „Novii mir“ din ianuarie 1963.

Ceva mai înainte, însă, în viața socială și, implicit, în cea literară, avuseseră loc evenimente care nu prevesteau nimic bun.

La începutul lui decembrie 1962, N. S. Hrusciov făcu-se o vizită inopinată la expoziția de la Manej. Consiliat de M. A. Suslov și de unii conducători ai Uniunii artiștilor plastici, el s-a năpustit cu violentă asupra abstracționiști-

Ior și a „celorlalți formalisti“, ca și cum aceștia ar fi perclitat întreaga artă sovietică. În ziare s-a declanșat o campanie virulentă. De la pictură și sculptură, criticii au tăbărit asupra literaturii, descoperind și aici vicii grave. Au fost asupru admonestați tinerii poeți Voznesenski și Evtușenko, n-au fost iertați nici Ilia Ehrenburg pentru memoriile lui, nici V. Nekrasov pentru notele de călătorie publicate în „Novii mir“. În ziare au apărut articole și „scrisori de la cititorii“, care ponegreau admirabila „Nuntă din Vologda“ de A. Iașin. „Au început cu abstracționismul, dar e limpede că au în vedere realismul“ — comentă cu perspicacitate Tvardovski (...)

„Novii mir“, care publicase nuvela lui Soljenițin, devine ținta atacurilor, un cîmp confortabil de luptă, în care se confruntau nu doar orgolii literare.

Constatînd amplificarea atacurilor am hotărît, fără să mă sfătuiesc cu cei din redacție, deci pe propriile-mi riscuri, să scriu un articol despre nuvela lui Soljenițin și criticii ei. A apărut în „Novii mir“ din ianuarie 1964, sub titlul „Ivan Denisovici, prietenii și dușmanii lui“, a stîrnit multă zavă și a adus multe neplăceri redacției. Era mult mai comod să te luptă cu un critic tînăr și puțin cunoscut, decât cu un scriitor susținut de Hrușciov însuși și o vreme nuvela a rămas în afara atacurilor. Dușmanii lui Ivan Denisovici își ascuțeau condeiele veninoase scriind despre articolul meu. La Uniunea Scriitorilor, ședințele erau agitate, iar „Literaturnaia gazeta“ relata pe larg despre ele. Mulți dintre participanți își manifestau indignarea insinuînd că eu aş fi considerat nuvela lui Soljenițin drept singura cale de propășire a literaturii sovietice și aş fi împărțit — chipurile — întreaga societate sau, în orice caz, obștea literară, în „prietenii“ și „dușmanii“ lui Ivan

Denisovici „Iată ce ai făcut. Toți se grăbesc acum să se înscrie la prietenii lui Soljenițin” — rîdea Tvardovski.

Publicarea articolului avea, însă, alt scop. Nuvela fusese propusă de colegiul nostru de redacție pentru premiul Lenin, iar succesul acestei inițiative depindea, printre altele, și de felul în care decurgea discuția publică. Propunerea redacției era susținută oficial doar de Arhiva centrală de stat pentru literatură și artă. Faptul are o semnificație aparte : aici se aprecia cu obiectivitate, atât valoarea marelui scriitor, cît și ceea ce avea șansa să rămîne de la el pentru cei de mîine.

Decernarea premiilor urma să aibă loc în aprilie 1964. Lupta pentru impunerea unuia sau altuia dintre candidați devenise acerbă. Dintre toți, cel mai bun era Soljenițin. Șansele lui erau, deci, reale, iar Tvardovski își lega de această izbîndă speranțe dintre cele mai mari : întărirea poziției revistei, publicarea unor lucrări noi și de amploare ale lui Soljenițin, cum ar fi de pildă, romanele „Primul cerc” și „Pavilionul cancerosilor”, pe care începuse să îl arate.

Mai tîrziu, Tvardovski spunea adesea : „Dacă Soljenițin ar fi primit atunci premiul, destinul lui ar fi fost, poate, cu totul altul...“

Vladimir Lakšin
„Moscovskie novosti“ (Noutăți din Moșcova), nr. 24 — 1989

CA DE OBICEI, LA CINCI DIMINEAȚA SE
sună deșteptarea cu ciocanul în bucata de fier de lîngă
baraca ascunsă a comandamentului. Intermittent, sunetul
pătrunse fără vlagă prin geamurile căptușite cu un strat
de gheăță de două degete și amuți curind : era frig și
gardianul de serviciu nu avea chef să sune mai mult.
Sunetul se stinse, iar dincolo de geam era întuneric ca
în toiul nopții, cînd Șuhov se sculase să-și facă nevoie.
Întuneric și atît. Doar în geam stăruia lumina gălbuie a
celor trei proiectoare : două din zonă și unul din interiorul
lagărului. Era liniște, nimeni nu venea să descuie baraca
și nu se auzeau nici plantoanele care la ora aceea ar fi
trebuit să scoată afară, pe drugi, hîrdăul cu excremente.

Șuhov nu zăbovea niciodată în pat, nici măcar o clipă,
după ce se sună deșteptarea. Pînă la adunare mai era vreo
oră și jumătate, un timp numai al tău, neoficial și cine
cunoaște bine viața de lagăr poate întotdeauna să cîștige,
în acest timp, ceva în plus : să coase cuiva, dintr-o bucată
de căptușeală veche, învelitorii pentru mănuși, să ducă
pislarii la pat unuia mai chivernisit din brigadă, pentru
ca acesta să nu mai tropăiască desculț în jurul grămezii
căutîndu-l, să treacă în fugă prin magazii și să facă un
serviciu cui se cuvine, să măture, să care ceva sau, în
sfîrșit, să meargă la sala de mese, să strîngă străchinile

și să le ducă, una peste alta, teanc, la spălător. Aici se poate căpăta chiar un supliment, însă doritorii sunt mulți, cîtă frunză și iarba, și aşa stând lucrurile nu-ți rămîne altceva de făcut decât să lingi străchinile în care a mai rămas cîte ceva. Lui Şuhov i se întipăriseră în memorie cuvintele pe care le spusese odată Kuziomin, primul lui șef de brigadă. (Era un bătrân lup de lagăr care încă în '943 avea doisprezece ani „vechime“). Celor aduși recent de pe front, pentru completarea efectivului, el le spusese într-o bună zi, pe o cărăruie pustie, în preajma unui foc:

— Băieți, aici există o singură lege — legea taigalei. Dar și aici se poate trăi. În lagăr crapă cei care ling străchinile, cei care își pun nădejdea în infirmerie și cei care bat la ușa „cumătrului“.

În privința „cumătrului“, desigur, exagerase. Cine ajungea să-i bată la ușă era salvat. Numai că și salva pielea pe pielea altora.

Şuhov se scula întotdeauna la deșteptare. De data asta, însă, el nu se sculă. Încă de ieri nu se simțea în apele lui, avea frisoane și îl durea tot corpul. În cursul nopții nu izbuti să se încălzească, visă mai întâi că e grav bolnav, iar apoi că se însănătoșise puțin. Ar fi vrut ca dimineața să nu mai vină. Ea veni totuși la timpul ei. Îi era frig, voia să se încălzească și nu avea unde. Geamul era înghețat bocnă, iar sus, pe perete, de-a lungul încheieturilor cu tavanul, în toată baraca, se așternuse, ca o pînză albă, promoroaca.

Şuhov zăcea nemîșcat în patul vagon. Își trăsese peste cap pătura și pieptarul și își băgase picioarele în mîneca întoarsă a unei flanele. Nu vedea nimic, dar după zgomote înțelegea tot ce se petrecerea în ungherul unde se afla brigada lui și în întreaga baracă. Iată, pe culoar trec cu

pași apăsați plantoanele care duc afară unul dințre hîrdaiele de vreo sută de litri.

Se consideră, în general, că asta este o muncă ușoară, pentru invalizi, dar ia încearcă să scoți un hîrdău plin fără să se verse deloc! ...La brigada 75 au fost trîntiți pe podea pîslarii aduși de la uscătorie. Același lucru se întîmplă și la brigada noastră. (Astăzi ne-a venit și nouă rîndul să încălțăm pîslari uscați). Șeful de brigadă și ajutorul său se încalță în tăcere. Patul suprapus scîrții. Ajutorul va pleca imediat la centrul de distribuire a piinii, iar șeful la P.P.C.* De data asta, însă, lucrurile nu sunt deloc simple și el nu poate merge acolo aşa cum mergea în fiecare zi. Șuhov își aminti: astăzi li se hotărăște soarta. Se auzise că brigada lor va fi transferată de la construcția atelierului, la noul obiectiv „Orășelul socialist“, care, deocamdată, nu era decît un cîmp pustiu, acoperit cu munți de zăpadă. Înainte de a construi acolo ceva trebuia să sapi gropi, să plantezi stîlpi și să întinzi tu însuți sîrmă ghimpată pentru ca nu cumva să evadezi. Abia după aceea urma să se înceapă construcția propriu-zisă. Cel puțin o lună — lucrul este absolut sigur — acolo nu vei avea unde să te încălzești. Nu sunt nici cuști pentru ciinii. Și nici foc nu poți face. Ce să arzi? Unica salvare-i să munciști pînă nu mai poți. Se înțelege, șeful e îngrijorat și va merge să aranjeze ce s-o putea. Va propune ca în locul brigăzii sale să fie impinsă acolo o altă brigadă mai puțin descurcăreață.

Firește, dacă se duce cu miinile goale, tratativele sunt zadarnice. De aceea el va duce șefului de birou o jumătate de kilogram de slănină sau, poate, chiar un kilogram.

* P.P.C. — Secția plan producție.

— Il durea tot trupul și o clipă i se păru că se desface în bucăți. Ce-ar fi dacă s-ar duce la infirmerie și ar încerca să scape măcar o zi de la lucru? La urma urmei încercarea moarte n-are. Care gardian o fi astăzi de serviciu? Poltura Ivan — și aminti el — sergentul acela deșirat și cu ochii negri. Când il privește prima dată și se pare de-a dreptul infiorător, dar după ce îl cunoști mai bine își dai seama că dintre toți gardienii el este cel mai de treabă! nu te bagă la carceră și nici la comandanțul cu disciplina nu te duce. Așadar se mai poate sta întins, măcar pînă va merge la sala de mese baraca a nouă. Patul suprapus începu dintr-o dată să scîrție și să se clatine și Suhov începu că s-au culat cei doi vecini ai săi: sus baptistul Aleoșka, iar jos Buinovski, fost căpitan de rangul doi. După ce au cărat ambele hîrdate, cei doi bătrîni care făcuseră de platon începură să se certe. Cine se duce după apă fierbinte? Se certau și ciitor, ca muierile.

— Gura feștilelor, răcni un sudor din brigada 20 și aruncă în ei cu un pîslar. Vă împac eu! Pîslarul se lovi cu zgomet de un stîlp. Cei doi tăcură-

Ajutorul de la brigada vecină mormăia: Vasili Fedorici, m-au furat la pîne nemernică. În loc de nouăzeci și patru mi-au dat nouăzeci și trei. Cui să-i dăm mai puțin?

Vorbise încet, dar oamenii din brigadă auziseră totul și așteptau cu încordare, ținîndu-și răsuflarea. Diseară, cuiva i se tăia rația.

Suhov zăcea în continuare pe rumegușul presat al saltelei. Ar fi fost bucuros dacă ar fi scăpat măcar de una și — ori de frisoane, ori de dureri.

În timp ce baptistul și mormăia rugăciunile, Buinovski se întoarse de afară și anunță cu vocea radioasă, de

parcă ar fi fost vorba de o nouitate fericită : (De fapt nu se adresa nimănui).

— Ei, flotă roșie, ține-te bine. Sunt treizeci de grade ea popa.

Suhov se hotărî să se ducă la infirmerie. În același clipă, o mînă puternică trase de pe el pătura și vesta. Suhov dădu pieptarul la o parte și se ridică. Lîngă el, cu capul pînă la stinghia de sus a patului de scînduri, se afla Tatarin.

Înseamnă că face de serviciu peste rînd — gîndl — și s-a strecurat hoțește pînă aici.

— Numărul Sce-opt sute cincizeci și patru — citi Tatarin pe petecul alb cusut pe spatele pieptarului — trei zile și trei nopți carceră cu scoatere.

Abia se stinse vorba lui răgușită și în baraca întunecată, în care pe cincizeci de paturi etajate, pline de ploșnițe, dormeau două sute de oameni, cei ce nu se sculaseră încă începură să se agite și să se îmbrace în mare grabă.

— Pentru ce cetățene șef ? întrebă Suhov punind în glas o durere mai mare decât aceea pe care o simtea în realitate.

Trei zile și trei nopți cu scoatere la lucru înseamnă de fapt un fel de semicarceră pentru că și se dă mîncare caldă și nu ai timp să-ți faci gînduri. Adevărată carceră e fără scoatere.

— Nu te-ai sculat la deșteptare — explică Tatarin fără să se grăbească. Urmează-mă !

Toți știau ce este carcera și înțelegeau pentru ce fusese pedepsit Suhov.

Pe față spînă și uscată a lui Tatarin nu-și făcu loc nică o expresie. El se întoarse în căutarea altui iepure, dar toți ceilalți, în semiîntuneric sau la lumina slabă a unui becu-

șor, la parterul paturilor sau la etaj. Își îndesau picioarele în pantalonii negri, vătuți, cu numere pe genunchiul stîng. Cei care terminaseră cu îmbrăcatul se încheiau din mers și se grăbeau spre ieșire, să-l aștepte pe Tatarin afară.

Dacă i s-ar fi dat carceră pentru altceva, dacă ar fi meritat pedeapsa, lui Šuhov nu i-ar fi părut rău. Acum însă era mîhnit pentru că întotdeauna se scula printre cei dintii, iar astăzi întîrziase pentru prima oară.

Să capete îndurare de la Tatarin era imposibil, știa asta bine. Trăgîndu-și pantalonii vătuți (mai sus de genunchiul stîng era cusut un petic murdar și jerpelit cu numărul Sce-854), Šuhov continua să se apere fără convingere, mai mult de ochii lumii. Își îmbrăcă apoi bluza (pe piept și pe spate era cusut același număr), își alese pîslarii din grămadă de pe dușumea, își trase căciula pe cap (în față, căciula avea aceeași cîrpă cu număr) și ieși după Tatarin. Toată brigada 104 vedea cum este dus Šuhov, însă nimeni nu scoase o vorbă: nu aveau de ce să vorbească și nici nu știau ce să spună. Singurul care se putea amesteca oarecum era brigadierul, dar el nu se afla acolo. Ca să nu-l întărîte pe gardian, Šuhov nu spuse nimănuí nici o vorbă. Îi vor pune mîncarea de-o parte, vor găsi ei o soluție. Plecă împreună cu Tatarin. Era ger și o pîclă deasă care-ți tăia respirația. În zonă băteau două proiectoare mari, aflate în foișoarele îndepărtate din colțurile lagărului.

Străluceau, de asemenea, reflectoarele din zonă și din interior. Erau atît de multe și atît de puternice, încît părea că stelele își împrumută lumina din lumina lor.

Scîrțiind cu pîslarii pe zăpadă, deținuții alergau cît îi țineau picioarele după treburi: unii la closet, alții la

magazie, iar alții la depozitul de pachete sau își duceau crucele la bucătăria individuală. Toți umblau cu capetele trase între umeri, strinși în bluze și tuturor le era frig nu atât din cauza gerului cît mai ales cînd se gîndeau că o zi întreagă vor sta într-un asemenea ger.

Îmbrăcat în mantaua lui veche, cu petlite albastre și jigoase, Tatarin mergea cu pași egali și gerul parcă trecea pe lîngă el fără să-l atingă.

Trecuîă pe lîngă îngrăditura înaltă de scinduri care împrejmuaînchisoarea de piatră din interiorul lagărului, pe lîngă sîrma ghimpată care împrejmua brutăria, apoi pe lîngă baraca întunecoasă a comandamentului, în colțul căreia, pe un stilp, atîrna o bucată de shină învelită într-un strat gros de promoroacă și, în sfîrșit, pe lîngă un alt stilp, pe care, așezat la un loc ferit, ca să nu indice o temperatură prea scăzută, se afla un termometru acoperit și el, în intregime, de promoroacă.

Şuhov aruncă în treacăt o privire plină de speranțe spre micul tub alb-lăptos : dacă ar arăta patruzeci și unu de grade n-ar trebui să-i mîne la lucru.

Astăzi, însă, termometrul nu avea de gînd să coboare spre patruzeci.

Intrără în comandament și apoi, fără să mai zăbovească, în camera de gardă. Acolo Şuhov se dumîri pe deplin (de altfel bănuise asta și pe drum) : nu era vorba de nici un fel de carceră, ci pur și simplu, dușumeaua camerei de gardă nu era spălată. Fără să lungească vorba, Tatarin declară că îl iartă și-i porunci să spele dușumeaua. Spălatul dușumelei în camera de gardă era sarcina directă a plantonului de la comandament — un deținut cu regim special, pe care nu-l scoteau din lagăr.

Trăind vreme indelungată aici, el avea acces în biroul comandantului de lagăr, al comandantului cu disciplina și „cumătrului”, fi servea pe toți și afla uneori ceea ce nu știau nici gardienii. Drept urmare, de la un timp î se păru că nu este de demnitatea lui să mai spele dușumele. Gardienii l-au chemat odată, l-au chemat de două ori și înțelegind despre ce este vorba începură să vineze pentru dușumele pe căte unul dintre cei care muncesc din greu.

În camera de gardă focul ardea cu înverșunare. Dezbrăcați, în maieuile lor murdare, doi gardieni jucau dame, în timp ce al treilea dormea pe o laviță îngustă, înfășurat în cojoc și încălțat cu pîslari. Într-un colț se afla o găleată și o cărpă. Şuhov încercă un sentiment vag de bucurie și mulțumind într-un fel pentru iertarea primă spuse :

— Mulțumesc cetățeneșef ! De azi încolo n-am să mai trîndăvesc niciodată.

Regula era aici că se poate de simplă ; ai terminat — valea. Acum, cînd î se dăduse o muncă și știa exact ce are de făcut, lui Şuhov î se păru că durerile îl slăbesc. Luă găleata și fără mănușile cu un singur deget (din grabă îe uitase sub pernă) porni spre fintină. În drum spre P.P.G. șefii de brigadă se strînseră ciorchine în jurul stîlpului pe care era fixat termometrul, iar unul mai tînăr, fost erou al Uniunii Sovietice, se cățărase pînă sus și îl curăța de promoroacă.

Cei de jos îl sfătuiau :

- Nu suflă asupra lui, se ridică !
- N-are decît, tot una-i...

Tîurin, șeful brigăzii 104 nu era printre ei. Şuhov lăsa găleata jos și împreună cu minile băgate în mînedi îl privi cu interes.

Cel de pe stîlp spuse răgușit :

— Douăzeci și șapte și jumătate, afurisitul !

Și, după ce mai privi odată termometrul, pentru mai multă siguranță, sări jos.

— Nu-i bun, minte întotdeauna — zise cineva. Au vreun interes să atfirne un termometru bun în zonă ?

Şefii brigăzilor se împrăștiară. Şuhov alergă spre fintină. Sub clapele coborîte, dar nelegate, urechile îi plesneau de ger. Ghizdul fintinii era îmbrăcat într-un strat gros de gheăță, prin care abia se mai putea strecu găleata. Funia sătea dreaptă ca un țăruș. Se întoarse la camera de gardă fără să-și mai simtă mîinile. Din găleată ieșea aburi. Își băgă ambele mîini în apa rece. Se mai încălzi. Tatarin plecase. În încăpere erau acum patru gardieni. Părăsiseră damele și somnul și discutau despre rația de mei pe care o vor primi pe ianuarie. (În lagăr stăteau prost cu alimentele, dar gardienilor, cu toate că tichetele fuseseeră demult desființate, li se vindeau alimente cu reducere. Deținuții nu aveau acest drept).

— Închide ușa scîrnăvie ! Trage frigul — strigă, devinând de la subiect, unul dintre gardieni.

Știa că nu era bine să-și mureze în apă încă de dimineață pîslarii. Dar nici să se încalze cu altceva nu avea, chiar dacă ar fi putut să tragă o fugă pînă la baracă. În privința încălțămintei, Şuhov văzuse multe, prea multe, în cei opt ani de ședere în lagăr : se întîmplase să treacă prin iarnă fără să aibă pîslari, și se mai întîmplase ca primăvara să nu primească bocanci, ci opinci dintr-un fel de rămășițe de cauciug C.T.Z. * Acum i se întîmplase cu încălțămîntea eam în felul următor : în octombrie primise bocanci zdraveni, trainici la purtat, în care încăpeau două

— C.T.Z. — Uzina de tractoare Celiabinsk

rînduri de obiele călduroase. Prin ce minune îi primise ? Simplu. Se lipise de ajutorul șefului de brigadă de la magazie. Vreo săptămînă a umblat ca un mire bătînd din tocurile noi. În decembrie, cînd în afară de bocanci căpătă pîslari, viața deveni cu adevărat viață. Nu-ți mai venea să mori. Bucuria ținu pînă ce un codoș șopti ceva la contabilitate. Pîslarii — i s-a spus — poate să-i păstreze, dar bocancii trebuie să-i dea îndărăt, pentru că e ilegal ca un deținut să aibă în același timp două rînduri de încălcătări. Și astfel Șuhov fu nevoit să aleagă : ori înfruntă iarna întreagă în bocanci și înapoiază pîslarii — ori încalță pîslarii chiar cînd va începe dezghețul. Renunță la bocanci.

Cu cîtă afecțiune îngrijea el bocancii, cum îi ocrotea și-i dădeau cu unsoare, să fie noi și să-l țină mult, ah ! După nimic n-a regretat Șuhov atît de mult în cei opt ani de lagăr ca după bocancii aceia. I-au luat, i-au aruncat în grămadă, iar în primăvară nu vor mai fi ai tăi. Pentru situația în care se află acum găsi următoarea soluție : își scoase pîslarii, îi puse într-un colț, aruncă acolo obielele (lingura zăngăni lovindu-se de dușumea ; oricît de iute se pregătise pentru carceră, nu-și uitase lingura) și, desculț, împrăștiind din belșug apa cu cîrpa, se năpusti spre picioarele gardienilor.

— Ei ticălosule ! Mai încet ! răcni unul trăgîndu-și picioarele pe un scaun.

— Orezul se cultivă după altă normă. Nu confunda spălatul cu orezul...

— Ce-i apăria asta, tîmpitule ? Pe cine ai văzut spălînd așa ?

— Nu se poate altfel cetățene șef ! E toată plină de murdărie...

— N-ai văzut niciodată cum spală dușumelele muierea ta, porcule ?

Şuhov se îndreptă din şale. În mînă ținea cîrpa din care șiroia apa. Zîmbi cu naivitate arătindu-și goulurile negre ale dintilor mîncăti de scorbut la Ust-Ijma în patruzece și trei, cînd era să se ducă pe copcă. Diareia cu sînge îl slăbise într-un asemenea hal, încît stomacul nu mai primea nimic. Din vremea aceea căpătase o sisîială.

— De muiere, cetățene, șef, m-am despărțit în patruzeci și unu. Acum nici nu-mi pot aminti cum arată o muiere.

— Ai grija cum speli... La nimic nu se pricep și nimic nu vor să facă scîrnăviile. Nu merită pîinea care li se dă. Ar trebui hrăniți la hîrdăul cu nevoi !

— Să spele în fiecare zi, lua-l-ar dracu' !

— Cască-ți urechile Sce-optșute cincizeci și patru. Spală ușurel, cu cîrpa jilavă și cară-te de-aici !

Pînă la urmă Şuhov se descură bine. Asemenea unul ciomag munca are două capete : dacă muncești cu tragedie de inimă și ai pentru ce, o faci bine. Dacă nu, o faci de mintuială. Altfel ar fi plesnit cu toții de mult, e cert. Şuhov șterse scîndurile dușumelei ca să nu rămină pete uscate, aruncă cîrpa nestoarsă după sobă, își trase lîngă prag pislariei, aruncă apa rămasă pe cărarea rezervată șefilor și plecă cu pași mari spre sala de mese.

Trebua să se grăbească, să ajungă și la infirmerie, pentru că îl cuprinseră, iarăși, durerile. Pe deasupra, trebuia să aibă grija să nu cadă în mîna gardienilor : ordinul comandantului de lagăr era aspru : cel care umblă singuri să fie prinși și duși la carceră.

Astăzi avu un noroc dumnezeiesc. În fața sălii de mese nu era coadă. Nu-ți rămînea altceva de făcut decît să intri. Înăuntru era ca în baie ; aburi groși de la ciorbă

și valuri de ger care pătrundeau de afară. Unele brigăzi stăteau la mese iar altele se înbrînceau pe intervaluri, așteptând să se elibereze locuri. Strigindu-se prin îngheșuală, câte doi-trei de la fiecare brigadă cărau, pe funduri de lemn, străchinile cu ciorbă și terci. Ceilalți își căuta locuri.

Era o buimăceală de iad, nu se înțelegea nimic. „Tontule“ ! : „Tine-ți labele acasă“. „Ești surd sau nu auzi ?“ „Mi-ai lovit strachina“ „Dă-i la ceafă“ ! „Nu te chiori și nu sta în drum“ !

Mai încolo, la o masă, fără să-și ude lingura un flăcău își făcea cruce. Astă înseamnă că-i ucrainean din ținuturile de apus și-i încă novice. Rușii uitaseră și cu ce mână se face semnul crucii. În sala de mese e frig. De aceea se măñincă mai mult cu căciulele pe cap, fără grabă. Se scot bucătările de plevușcă măruntă dintre frunzele de varză neagră și se scuipe oscioarele pe masă. Cind se strâng căt un munte și o altă brigadă se așeză la masă, cineva le dă brînci pe podea și imediat se aud troșnind sub picioare. Să scuipe oscioarele direct pe podea se socotește că n-ar fi tocmai cuviincios. Prin mijlocul barăcii se aflau două rînduri de stilpi. Erau mai curind proptele decât stilpi. Lingă un astfel de stilp stătea Fetiukov din brigada lui Ŝuhov. Îi păzea mîncarea. În brigadă nu era prea bine cotat ; era considerat mai amărît decât Ŝuhov. Pe dinasără, toată brigada purta aceleasi bluze negre cu numere, dar pe dinăuntru era foarte pestriță. Depindea de treapta pe care se află fiecare. Există și aici o ierarhie în toată puterea cuvîntului. Pe Buinovski nu-l puteai pune de gardă lingă o străchină. Nici Ŝuhov nu accepta orice fel de munca. Erau oameni și mai prăpădiți decât ei.

Fetiukov îl observă pe Ŝuhov și oftind ii cedă locul.

— Am întepenit de tot. Era cît pe ce să-ți haleș măncarea. Te credem la carceră.

Plecă. Știa că Șuhov nu-i va lăsa nimic, ba chiar va linge ambele străchinii pînă le va face curate.

Şuhov își scoase lingura din pîslar. Era o lingură scumpă lui, nu-l părăsise niciodată prin tot nordul. O turnase el însuși din cablu de aluminiu. Avea și o inscripție: „Ust — Ijma — 1944”. Își trase apoi căciula de pe capul bărbierit — oricât ar fi fost de frig nu-și îngăduia să măñince cu căciula pe cap. Începu să răscolească ciorba și să verifice cu repeziciune ceea ce se nimerise în străchină. Se nimerise ceva cam de mijloc. Nici apă chioară, dar nici de la fund. Păzindu-i strachina, Fetiukov pescuise din ea un cartof. Ciorba are o singură calitate — e fierbinte. Dar Șuhov întîrziase și acum era rece. Începu, totuși, să-măñince, ca de obicei, încet și atent. Chiar dacă ar arde acoperișul, nu trebuie să te grăbești cînd măñinci. Dacă nu socotim somnul, deținutul din lagăr trăiește pentru sine doar zece minute la micul dejun, cinci la prînz și cinci la cină. Ciorba era aceeași în fiecare zi. Depindea numai de legumele pregătite pentru iarnă. Anul trecut pregătiseră morcov sărat și din septembrie pînă în iunie dă-i și dă-i cu ciorbă de morcov. Anul acesta pregătiseră varză neagră. Vremea cea mai fericită pentru burta deținutului e luna iunie : se termină cu legumele și se dau în loc crupe.

Vremea cea mai rea este iulie : în cazan se toarnă urzici. Din plevușca măruntă rămăseseră numai oasele. Carnea se fiersește și se pulverizase. Mai rămăsese puțină doar pe cap și coadă. Șuhov frămîntă cu răbdare oasele în gură, le sugea pînă la refuz, fără să lase pe ele nici o bucatică de carne, nimic din ceea ce putea fi mîncat și

scui pă rămășițele pe masă. Orice fel de pește ar fi fost, el minca totul — branhiile, coada și chiar ochii dacă se nimeșteau la locul lor. Numai cind ciorba fierbea prea mult și ochii mari de pește pluteau prin strachină, el nu-i mînca. De aceea era luat în ris.

Şuhov făcea astăzi economii : nu mai trecuse pe la baracă să-și primească rația de pîine și acum mînca ciorba goală. Pîinea poate fi mîncată mai tîrziu. Îi va fi mai cu săt. Felul doi era un terci de sorg. Se întărise ca o cărămidă și Şuhov îl spărgea bucățele. Chiar cind e fierbinte, sorgul nu are nici un gust și nici nu te satură. Gustul e de iarbă iar culoarea ca păsatul. Se spune că chinezilor le-a venit mai întii ideea să dea sorg în loc de cruce.

Fiertura cîntărește trei sute de grame și cu toate că terciul nu-i terci, trece drept terci. După ce linse lingura și o băgă la locul ei în pîslar, Şuhov își îndesă căciula pe cap și porni spre infirmerie. Cerul, de pe care farurile puternice ale lagărului alungau stelele, era la fel de întunecat ca înainte. Și tot ca mai înainte, cele două proiectoare tăiau zona în fișii largi. Cind a fost înființat lagărul acesta special, paza avea enorm de multe rachete luminoase, de front:

Aproape că nu se mai stingea lumina. Risipeau deasupra zonei rachete albe, verzi, roșii. Ca într-un adevărat război. Apoi au inceput să nu mai folosească rachete. Lipsor fi părut prea scumpe, cine știe ?

Era noapte ca și la deșteptare, dar un ochi atent și experimentat putea înțelege lesne, după diverse semne, în aparență mărunte, că în curînd se va suna adunarea. Ajutorul lui Hromoi se ducea să cheme la masă brigada a șasea de invalizi. Aceștia nu sănă scoși din lagăr. Hro-

moi, responsabilul sălii de mese, ținea pe lîngă el un ajutor căruia și dădea de mîncare.

Un pictor bătrîn, cu bărbuță, se tîra agale spre secția cultural-educativă. După vopsea și pensulă — să scrie numere. Cu pași mari, grăbindu-se, Tatarin trecu spre comandament. Afără părea că totul amortise, semn că deținuții se cuibăriseră la caldură. Erau ultimele clipe dulci din ziua aceea. Șuhov se ascunse cu iuțeală după colțul barăcii să nu cadă a doua oară în mâna lui Tatarin și să fie din nou pieptănat.

Mai ales că nu ai voie să umbli pe unde te duce capul. Nici un gardian nu trebuie să te zărească de unul singur. Numai în tovărășia altora. Dacă cumva el umblă după vreun om, să-l trimită la o treabă și n-are pe cine să-și vierse fierea? Toți citiseră prin barăci ordinul potrivit căruia în fața gardienilor trebuie să te operști la cinci pași, să-ți scoți respectuos căciula și să ți-o așezi la loc numai după ce ai trecut de ei doi pași. Cite un gardian merge agale, parcă nu vede nimic și totul îi este indiferent. Pentru unii e o plăcere să-i țină pe deținuți descoperiți. Nu, acum mai bine așteaptă după colț. Tatarin trecu și Șuhov alergă, întrecindu-se pe sine, la infirmerie. Pe neașteptate și aminti că în dimineața asta, înainte de adunare, și dăduse întîlnire cu un leton deșirat de la care voia să cumperi două pahare de tutun. Se luase cu treburile și uitase. Lunganul primise aseară un pachet și miine probabil nu va mai avea nici un fir de tutun. Și așteaptă atunci, o lună încheiată, alt pachet. Tutunu-i bun, intră bine la măsură și miroase frumos.

Șuhov se mohorî și începu să bată pasul pe loc gîndindu-se dacă n-ar fi cumva mai bine să cotească spre

brigada a șaptea. Infirmeria era însă mai aproape și porni în trap mărunt într-acolo. Zăpada scîrția sub picioare.

Ca întotdeauna, eoridorul infirmeriei era curat, atât de curat, încit își era teamă să păsești pe podea. Peretii erau albi, alb de email. Alb era și mobilierul.

Ușile cabinetelor erau însă toate inchise. Te pomenești că medicii nu s-au ridicat încă din paturi! În camera de gardă se afla felcerul Kolia Vdovușkin, un tânăr îmbrăcat într-un halat alb. Scria ceva la o măsuță curată.

În afară de el nu mai era nimeni.

Şuhov își scoase căciula ca în fața unui șef, își aruncă, după obiceiul lagărului, privirile îscoditoare peste tot și nu putu să nu observe că Nicolai scrie rînduri drepte, egale, pe care le începea cu o literă mare și le aşeza ordonat unul sub altul. Întelese pe loc că asta nu-i o muncă, ei o „abatere“ care de fapt nu-l putea interesa.

— Iată... despre ce este vorba, Nikolai Semionici... sănt cam bolnav... — spuse Şuhov apătic, de parcă ar fi fost vorba de altul.

Vdovușkin se opri din scris și ridică spre el ochii mari și blajini. Pe cap o bonetă albă, halatul era la fel de alb și nu avea număr.

— De ce așa tîrziu? De ce n-ai venit aseară? Nu știi că dimineața nu sănt ore de primire? Lista celor bolnavi se află la P.P.C.

Şuhov știa toate acestea. Știa că nici seara nu era mai ușor...

— Din pricină..., să vezi... Kolea... Seara, cînd trebuie, nu mă doare așa...

— Ce anume te doare?

— Se întimplă uneori să mai treacă și nu mă mai doare nimic. Însă mă simt cu totul și cu totul bolnav.

Şuhov nu era dintre cei care se ţin scai de infirmerie şi Vdovuşkin ştia asta. El avea, însă, dreptul să reţină dimineaţa doar doi oameni şi cei doi fuseseră deja reţinuţi. Numele lor erau scrise sub sticla verzuie de pe masă şi linia era trasă.

— Trebuia să te deranjezi mai devreme. Ce-i cu tine? Acuşi va fi adunarea

Vdovuşkin scoase un termometru dintr-o cutie, îl şterse şi-l dădu lui Şuhov să şi-l pună.

Şuhov se aşeză pe marginea unei bâncuţe de lîngă perete şi fu cît pe ce să se răstoarne odată cu ea. Nu-şi alese premeditat locul acesta incomod, iar faptul în sine demonstra că infirmeria fi era străină şi că venise aici de puţine ori.

Vdovuşkin continua să scrie.

Infermeria era amplasată în colţul cel mai îndepărtat şi mai dosnic al zonei şi nici un fel de zgomot nu răzbătea pînă aici. Nu se auzea nici tic-tacul vreunui ceas. Deţinuţii n-aveau voie să poarte ceasuri. De timpul lor aveau grijă şefii. Nici şoareci nu ronţăiau aici. Îi vînase motanul infirmeriei, adus special pentru asta.

Cele cinci minute petrecute în camera aceasta atît de curată şi liniştită, în care plutea o lumină clară şi odihnitoare şi în care n-avea nimic de făcut îi creară lui Şuhov iluzia unui adevărat rai. Cercetă pereţii — nu găsi nimic pe ei. Îşi cercetă pieptarul — numărul din faţă aproape că nu se mai cunoaşte. Trebuie neapărat să şi-l înnoiască. Numai să nu-l înhaţe. Cu mâna liberă îşi pipăia barba. Crescuse zdravăn. De la ultima baie trecuseră mai mult de zece zile şi de atunci creştea mereu. N-are decît să crească, nu-i nici o nenorocire în asta. Peste vreo trei zile vor merge din nou la baie. Atunci îşi va rade barba. Ce rost

are să stea la coadă, la frizerie ? Pentru cine să se facă frumos ?

Apoi, privind boneta albă a lui Vdovuškin, Şuhov își aminti batalionul medico-sanitor de pe rîul Lovait. Retrăi aievea clipa în care sosise acolo cu falca zdrobită și, idiot ca un buștean, se întorsese de bună voie pe front, cînd putea să zacă cinci zile.

Acum ar vrea să fie bolnav, nu pe moarte, firește și fără operație, dar în orice caz bolnav, numai să-l țină în spital două sau chiar trei săptămîni. Ar sta — își închipuie — trei săptămîni fără să miște un deget, și chiar de ar mînca, numai supă goală, ar fi bine. Își aminti, însă, că acum nici la infirmerie nu mai e rost de odihnă. În special din ziua în care a apărut un doctor nou — Stepan Grigorievici. Repezit și zgomotos, acesta le încurcă pe toate și bolnavii n-au liniște. I-a venit idea să scoată bolnavii care se țin pe picioare la muncă pe lîngă spital : să amenajeze cărări, să care pămînt pentru straturile de flori, iar în timpul iernii să curete zăpada. Îi place să spună că pentru bolnavi, munca este primul medicament.

De prea multă muncă pînă și caii crapă, iar dacă nu înțelegi asta, încearcă să urnești din loc un munte de piatră și ai să te liniștești.

...Vdovuškin continua să scrie. Comitea intr-adevăr o „abatere“, care pentru Şuhov rămînea de nepătruns. Transcria o poezie nouă și lungă pe care o finisase ieri și făgăduise s-o arate astăzi lui Stepan Grigorici, (unul și același cu medicul — partizan al terapiei prin muncă).

Potrivit unei practici specifice numai lagărelor, Stepan Grigorici îl sfătuise pe Vdovuškin să se dea drept felcer și îl instalase în muncă. Vdovuškin învăță să facă injecții intravenoase pe deținuții de rînd, care n-ar fi putut să

conceapă în ruptul capului că un felcer poate să nu fie cătuși de puțin felcer. Kolia fusese arestat pe cind era student în anul doi al facultății de literatură, iar Stepan Grigorici dorea ca el să scrie în închisoare ceea ce îi fusese interzis să scrie în libertate.

...Prin geamurile duble, mate din cauza gheții, pătrunse abia perceptibil semnalul de adunare. Șuhov oftă și se sculă. Avea, ca și mai înainte, febră și frisone, însă totul era în zadar. Vdovușkin întinse mîna după termometru și după ce îl privi, spuse :

— Vezi, nici una, nici alta, treizeci și șapte cu două linii. Dacă-ai fi avut treizeci și opt, totul ar fi fost limpede. Nu-ți pot face nimic. Dacă vrei, rămîni, dar pe răspunderea ta. Doctorul verifică și pedepsește. Pe bolnavi îi scutește, iar pe cei sănătoși îi trimite la carceră. Mai bine pleacă pe zonă !

Șuhov nu răspunse nimic și nici măcar nu dădu din cap. Își îndesă căciula și ieși.

Oare cind îl va înțelege sătulul pe cel flămînd ?

Frigul îl cuprindea ca o pîslă mușcătoare și îl sili să tușească. Gerul avea douăzeci și șapte de grade. Șuhov — treizeci și șapte. Ei, acum să vedem care pe care !

În trap mărunt, Șuhov alergă spre baracă. De la un capăt la altul zona părea pustie, după cum pustiu părea tot lagărul. Stăpînea clipa aceea scurtă, cind, deși totul este pierdut, cei mai mulți se prefac că nu înțeleg, își spun mințindu-se, că nu poate să fie așa și se străduiesc din răsputeri să credă că nu va suna în curînd adunarea. Cei din escortă așteaptă în camere încălzite și își sprijină capetele somnoroase de puști. Nici lor nu le convine să se întîrte prin turlele foișoarelor pe o astfel de vreme. Paznicii de la garda principală aruncă pe foc cărbuni. În ca-

mera lor gardienii fumează ultima țigară înaintea percheziției. Iar deținuții, îmbrăcați cu toate flendurile lor, încinși cu tot felul de sforcele și infâșurați de la bărbie pînă la ochi cu cîrpe ca să se apere de ger, zac deasupra așternutului pe paturile lor de scînduri, pînă cînd brigadierul strigă cu glas tunător : „Dieștepta-rea !“

Brigada 104 pirotește laolaltă cu toată baraca. Numai Pavlov, ajutorul șefului de brigadă, socotește ceva cu un creionăș și șoșotește neînțeles, iar sus, în patul său, baptistul Alioșka, vecinul lui Șuhov, spălat și curățel, își citește carnetul în care și-a transcris jumătate din evanghelie.

Șuhov intră în fugă și fără să facă nici cel mai mic zgromot se îndreaptă spre patul ajutorului.

Pavlo înălță capul.

— No tiau bogat la carciră ? Iești viu ? (Pe ucrainenii din ținuturile apusene nu-i poți dezvăluia nici în lagăr de felul lor de a vorbi).

Luă de pe masă rația de pîine și î-o întinse

Pe rație se află puțin zahăr. Cu toate că era grăbit, Șuhov mulțumi cuviincios. (Ajutorul șefului de brigadă este și el șef și de el depinde soarta lui mai mult chiar decît de comandantul lagărului). În timp ce își căuta cu piciorul un punct de sprijin pentru a se urca în pat, însulcă în grabă zahărul de pe bucata de pîine și linse apoi ceea ce mai rămăsese. Privi pîinea pe o parte și pe cealaltă și cu o mînă o cîntări : sunt oare cele cinci sute cincizeci de grame cuvenite ? De nenumătate ori primise Șuhov astfel de rații în închisorî și lagăre. Niciodată n-a avut însă prilejul să cîntăreasă măcar una, pentru ea apoi să facă scandal cerîndu-și dreptul. Nu îndrăznea. Știa bine, ca orice deținut, că chiar cînstit fiind, la tăierea pî-

nă tot nu te poți abține să nu furi. În fiecare rație lipsește ceva. Mai mult sau mai puțin. Și în fiecare zi o privești și ca să-ți liniștești sufletul spui: poate astăzi nu m-au înselat prea tare, poate a mea-i întreagă.

„Lipsesc aproape douăzeci de grame“ — gindi Șuhov și rupse rația în două. Băgă o jumătate în sân, sub pieptar. Avea acolo un buzunărel alb. Îl cususe anume. (Cind vin din fabrică, pieptarele pentru deținuți n-au buzunare). Jumătatea cealaltă, pe care ar fi trebuit să-o mânânce la micul dejun, hotărî să-o înfulece pe loc, dar se răzgîndi subit, spunându-și că mîncarea în pripă n-are nici un dumnezeu și pe deasupra e și fără saț. Se întinse să-o bage într-un sertăraș, dar se răzgîndi iarăși. Iși aminti că de două ori plantoanele au fost bătute pentru hoție. Baracă mare. Parcă ar fi o moară prin care trece cine vrea.

De aceea, fără să lase pîinea din mînă, Ivan Denisovici iși scoase cu îndemînare picioarele din pîslari, lăsîndu-și în ei obielele și lingura, se cățără desculț în pat, lărgî gaura din rumegușul saltelei, fîi ascunsese acolo jumătatea de rație, își scoase apoi căciula și trase din ea un aș cu un fir de ață. Acul era ascuns cu dibăcie. La percheziție sănt pipăite și căciulile. Un gardian se întepase odată în ac și puțin a lipsit să nu-i zdrobească lui Șuhov capul de furie. Astupă gaura la repezelă, din cîteva împunsături. În gură, zahărul se topise... Nervii îi erau încordați la maximum. În orice clipă se aștepta să audă în ușă urletul unuia dintre responsabilii cu repartizarea. Degetele îi se mișcau ca și cum ar fi fost acționate de niște arcuri, iar capul, luînd-o înaintea lor, hotără ce au de făcut mai departe.

Baptistul citea, cu voce tare, evanghelia. Ascultîndu-l aveai impresia că accentuează înadins cuyintele. (Poate

face astă special pentru Șuhov, pentru că baptiștilor le place grozav să facă propagandă :

— „Numai de n-ar suferi nimeni dintre voi ca ucigaș sau ca hoț sau ca răufăcător sau pentru că a rîvnit la bunul altuia. Iar dacă vei suferi ca creștin, nu te rușina, ci slăvește-l pe dumenezeu pentru o astfel de soartă“.

Mare figură, Alioska ăsta ! Iși ascunde carnețelul într-o gaură din perete cu atită dibăcie încît nu l-au găsit la nici o percheziție.

Cu aceleași mișcări repezi, Șuhov își atîrnă bluza într-o stinghie a patului, își trase de sub saltea mănușile cu un singur deget, o pereche de obiele rupte și o cîrpă cu două panglici, după care nivelă rumegușul. Acesta era greu, bătut. Băgă apoi marginile păturii sub saltea, așeză perna la locul ei, sări desculț jos și începu să se încalțe. Își puse mai întîi obielele noi, bune, iar pe deasupra pe cele rupte.

Chiar în clipa aceea șeful de brigadă se sculă, mormăi ceva și în cele din urmă anunță :

— Brigada o sută patru, gata cu somnul ! Toată lumea afară !

Cit ai clipi, toată brigada, fie că moțăia sau nu, se sculă, căscă și porni spre ieșire. Șeful de brigadă stă în lagăr de nouăsprezece ani. Nu-i scoate pe oameni niciodată afară nici cu un minut mai devreme, dar dacă a spus „Toată lumea afară“ !, înseamnă că e obligatoriu să fie așa.

În timp ce ieșeau unul după altul, pășind greu și fără săi scoată o vorbă, șeful brigăzii 20 anunță ca și Tiurin : „Toată lumea afară“. Șuhov își încălță în grabă pîslarii, își trase bluza pe deasupra piepatrului și se încinse strîns cu o sfioră (curelele de piele fuseseră confiscate — erau interzise în lagărul special).

El făcu toate acestea și pe corridor ii ajunse din urmă pe cei din brigadă. Spinările lor numerotate înaintau spre ieșire. Toți erau înfășurați grosolan în cîrpe și mergeau în flanc, fără să se împingă unul pe altul, spre platoul de adunare. Zăpada scîrția sub pași. Era încă întuneric, cu toate că cerul se primenea la răsărit cu o lumină verzuie. Un vînt turbat pătrundea pînă la oase. O clipă mai amară decît ieșirea la adunarea de dimineață nu există. Întunecime și ger și burta flămîndă și o zi întreagă înainte. Limba amorțește. Nu-ți vine să schimbi o vorbă cu cineva.

Un șef mărunțel de la repartizarea forțelor de muncă nu-și găsește locul pe platoul de adunare.

— Hei, Tiurin, cît să mai aștept? Iar tragi de timp? Lui Șuhov ii poate fi teamă de șefulețul acesta. Lui Tiurin, însă, nu. El nu slobozește nici un oftat de pomană pe gerul ăsta. Tropăia fără să spună nimic. Si după el toate brigada trop-trop, scîr-scîrț prin zăpadă.

Kilogramul de slănină a fost, cu siguranță, dus. Se vede după faptul că brigada 104, și-a ocupat locul în coloana obișnuită. Se vede, de altfel, și după brigăzile vecine. La construcția „Orășelului socialist“ va fi trimisă o brigadă mai săracă și mai neajutorată. Vai, groaznic va fi astăzi acolo: douăzeci și șapte de grade și vînt sălbatic și nici un adăpost, nici un chip să te încălzești!

Şefului de brigadă ii trebuie multă slănină.

Să ducă la P.P.C. și să-și umple și el pîntecele.

Cu toate că nu primește pachete, el are întotdeauna slănină. Dacă cuiva din brigadă ii sosește un pachet, șeful își primește fără întîrziere ploconul. Altfel nu se poate trăi. Șeful de la repartizare cercetează lista:

— Tiurin ai un bolnav? Astăzi ați ieșit numai douăzeci și trei.

— Douăzeci și trei — spune Tiuran dind din cap.

Cine lipsește? Aha, Pantaleev. O fi oare bolnav? Immediat brigada începe să șosotească. Pantaleev, cîinele, a rămas iarăși în zonă. Nu-i bolnav. L-a oprit ofițerul de la informații. Va fi din nou bătut cineva.

Îl cheamă și ziua, fără nici o sfială și chiar dacă-l ține trei ore, nimeni nu vede și nu aude nimic. Se preface că-i bolnav și pleacă. Întregul platou de adunare e negru de bluze. În lungul lui se tirăsc încet brigăzile pentru percheziție. Șuhov își aminti că trebuie să-și înnoiască numărul de pe pieptar.

Își croi drum prin viermuiala platoului și se apropie de pictor. Doi-trei deținuți i-o luaseră înainte. Se așeză la rînd. Pentru deținut, numărul este o adevărată nenocire. Gardianul te vede de la distanță, iar escorta te notează. Dacă nu-ți înnoiești la timp numărul, te așteaptă carcera. De ce nu ai grijă de număr?

În lagăr sunt trei pictori. Pictează pentru șefi tablouri pe gratis. La adunare ies pe rînd să scrie numere. Astăzi e rîndul bătrînului cu bărbuța căruntă.

Cînd îți scrie numărul pe căciulă pare un preot care te miruiește. Vopsește, vopsește și suflă în mănușă. Mănuși impletite de oraș. Mîna întepenește curînd. Nici numere nu mai poate desena.

Pictorul îi înnoi numărul „Sce-854“ pe pieptar. Cu sfoara în mînă, fără să-și mai încheie bluza, Șuhov alergă să-și ajungă brigada, care se aprobia de locul unde se făcea percheziția. Brusc observă că Cezar, din aceeași brigadă, fumează. Nu fuma pipă. Fuma o țigară. Astă înseamnă că poate să vîneze ceva. Nu ceru direct. Se așeză cît putu mai aproape de Cezar și-i arunca, din cînd în cînd peste umăr, priviri care se voiău indiferente. După fiecare inha-

lație (Cezar trăgea rar, parcă cuprins de beatitudine), cercul roșu de scrum urca pe țigară micșorind-o și apropiinduse de capăt.

Dar Fetiukov, sacalul se așezase în fața lui Cezar și i se uita cu nerușinare în gură. Ochii îi ardeau.

Şuhov știa că n-o să-i rămînă nici un capăt de țigară și nici nu vedea posibilitatea de a face rost pînă diseară. Aștepta cu încordare. Dorea acum acest căpătel mai mult decît libertatea însăși. N-ar fi putut coborî totuși pentru el pînă unde coborîse Fetiukov. În Cezar sănt amestecate toate națiile. E și grec și evreu și țigan. Nu mai înțelegi nimic. E încă tânăr și a jucat într-un film pe care nu l-a isprăvit din cauza arestării. Are mustăți negre și dese. Nu îl le-au dat jos. Așa arată în fotografie de la dosar.

— Cezar Markovici — scăpă un scuipat, nemaiputindu-se stăpini, Fetiukov. Dă-mi să trag o dată !

Obrazul i se înfioară de lăcomie și dorință.

„Cezar ridică ploapele de pe ochii negri și se uită la Fetiukov. Într-o vreme fumase pipă tocmai ca să nu fie întrerupt, ca să nu-i ceară nimeni să tragă un fum. Nu-i părea rău de tutun, ci de gîndul rupt în două. Fuma ca să trezească în el un gînd frumos și puternic și în felul acesta să evadeze din cercul strîmt în care se învirtea. Dar abia-și aprindea țigara și vedea într-o mulțime de ochi aprinzîndu-se deodată aceeași dorință : „Las-o să o termin eu“ ! Cezar se întoarse spre Şuhov și spuse :

— Ia, Ivan Denisici ! Si scoase cu degetul cel mare chiștocul care ardea țigareta de chihlimbar.

Şuhov tresări (așteptase de fapt ca Cezar însuși să-l îmbie). Schiță un gest de recunoștință și luă cu o mînă chiștocul, iar cu cealaltă se ajută, să nu-l scape jos.

Nu se simți cîtuși de puțin jignit că lui Cezar îi fuseseră scîrbă să î-l dea în țigareta de chihlimbar. Unul arc gura curată, altul putredă. Degetele lui bătătorite nu se arseră. Șuhov putea ține în ele chiar cărbuni aprinși. Împorțant era că îl învinsese pe șacalul de Fetiukov și acum fuma. Curînd începu să se frigă la buze. M-m-m-m ! Fumul se răspîndi în trupul flămînd și se cuibări în picioare și în cap, provocîndu-i o stare de adevărata euforie. Abia se cufundă în apele ei liniștitore că în jurul său se și auziră strigăte :

— Se confiscă rufele de corp !

Așa se scurge toată viața deținutului. Șuhov se obișnuise. Trebuie să fii cu ochii în patru ca să nu te apuce cineva de gît. De ce să fie luate rufele de corp ? Chiar comandantul lagărului dăduse ordin ? Nu, nu poate fi așa...

Pînă la percheziție mai rămăseseră două brigăzi și cei de la 104 văzuseră că din spre baraca administrației venea locotenentul Volkovoi — ofițerul cu disciplina. În treacăt el strigă ceva gardienilor Gardienii, care pînă atunci percheziționaseră oarecum de mintuială, se înflăcără pe loc și se aruncă asupra deținuților ca niște fiare. Gardianul șef strigă :

— Deschelați-vă cămășile !

Nu numai deținuții se tem de Volkovoi, ci și gardienii. Se spune că însuși comandantul lagărului se teme. Șmecherul de dumnezeu îl însemnase. Îi dăduse un nume de familie pe cinste * Altfel Volkovoi nu aduce a lup. E înalt, neguros, mereu încruntat și iute ca o zvîrlugă. Apare de după o baracă și zbiară : „De ce v-ați adunat aici ?“ Nu te poți ascunde nicăieri. La început avea și o biciușcă din

* Volkovoi — de la volk — lup

piele răsucită, lungă de-un cot. Bătea cu ea la cărceră și la apelul de seară, cind deținuții se îngrămădeau lîngă baracă. Se furișa pe la spate și te plesnea peste gît : „De ce nu ești în rînd, hoitule ?“ Ca un val în reflex, mulțimea se retrăgea brusc din calea lui iar cel lovit se apucă de gît, își ștergea săngele și tăcea. Să nu ajungă la carceră. Acum, nu se știe de ce, nu mai purta biciușca. Întotdeauna cind era ger, la perchezețiile obișnuite, fie că erau seara sau dimineața, regula era blindă : deținutul își desfăcea vesta și trăgea în părți marginile ei de jos. Înaintau cîte cinci și cinci gardieni stăteau în fața lor. Pipăiau deținutul în jurul pieptarului încheiat la toți nasturii și cercetau cu atenție unicul buzunar admis. Acesta se găsea la genunchiul drept. Dacă simțea un obiect suspect nu-l scoțeau imediat, ci întrebau alene : „Asta ce-i“ ?

Ce trebuie să cauți dimineața la un deținut ? Cuțite ? Nu le scoate din lagăr. Dimineața trebuie să verifici dacă cineva nu are asupra lui două-trei kilograme de mîncare ca să evadeze.

A fost o vreme cind s-au temut atît de mult de pîine, chiar de bucătelele de două sute de grame, încît au dat ordin ca fiecare brigadă să-și confectioneze o ladă de lemn în care deținuții să-și păstreze pîinea.

E greu de presupus că au făcut asta pentru că aveau ceva de cîştigat. Au făcut-o mai mult pentru a chinui oamenii, pentru a le da o grija în plus. Mușcă puțin din rația ta, să aibă un semn și pe urmă pune-o în ladă. Numai că rațiile sănt oarecum la fel, toate-s din aceeași pîne și tot drumul te gîndești și te chinui să nu îți o schimbe. Din pricina asta te poți certa cu oricare și poți ajunge chiar la bătaie. Însă într-o bună zi trei deținuți fugiră din zonă, cu un camion și șterpeliră o ladă.

Şefii luară atunci aminte, toate lăzile au fost sparute la cörpuş de gardă şi fiecare a început să-şi poarte iarăşă răta. Dimineaţa trebuie să mai controlezi dacă sub uniforma de deținut cineva n-a imbrăcat un costum civil. Hainele civile au fost luate însă demult sub cuvînt că vor fi înapoiate la expirarea termenului. Dar termenul n-a expirat încă pentru nimeni în acest lagăr.

Trebuie de asemenea să se controleze dacă cineva nu are vreo scrisoare, pe care intenţionează să-o expedieze printr-un om din afară. A căuta, însă, scrisori la fiecare, înseamnă să nu termini percheziţia nici pînă la prînz. Volkovoi poruncise să se caute ceva şi gardienii îşi scoasă repede mănuşile şi ordonaseră să se desfacă pieptările (în care fiecare ascunsese căldură din baracă) şi să se deschidă cămăşile.

Incepură apoi să verifice dacă cineva nu este imbrăcat contrar dispoziţiilor regulamentului. Deținutul are voie să îmbrace numai două cămăşi. Restul-jos. Aşa sună ordinul lui Volkovoi şi deținuştii îl transmiseră din rînd în rînd. Brigăzile care scăpaseră mai înainte — ferice de ele — se aflau lîngă poartă. Cîteva trecuseră deja dincolo. Cele care rămăseseră trebuiau să se dezbrace fără întîrziere.

La brigada 104 Volkovoi schimbă furia în mărinimie.

Să se noteze — zise — ceea ce este de prisos iar seara cei în cauză să se prezinte la magazie cu o notă în care să arate cum şi de ce au ascuns.

Şuhov era imbrăcat conform regulamentului şi dacă îl pipăiau bine, sub hainele de deținut îi găseau numai oasele şi sufletul.

La Cezar notără o cămașă de molton, iar la Buinovski o jiletcă sau cam aşa ceva. Obișnuit cu torpiloarele sale, Buinovski striga că il ținea gura :

— Nu aveți dreptul să-i dezbrăcați pe oameni în ger. Nu cunoașteți articolul nouă din codul penal !

(Buinovski n-are nici trei luni de lagăr). Au dreptul. Tu, frățioare, încă nu știi.

— Nu sănțeți oameni sovietici ! — strigă căpitanul. Nu sănțeți comuniști !

Volkovoi se abținuse cînd Buinovski pomenise articolul nouă din codul penal. Acum însă se cutremură ca un fulger negru :

— Zece zile și zece nopți de carceră aspră ! Și înceț către șeful de la repartizare :

— Diseară vei face ceea ce trebuie.

Nu le convine să te ia la carceră dimineața. Se pierde un om la muncă. Ziua să-și rupă șalele iar seara la carceră.

Carcera se află în partea stîngă a platoului de adunare. E din piatră. Are două aripi. A doua a fost terminată în toamna asta. Una singură devenise neîncăpătoare. Închisoarea are optusprezece celule. Pentru celulele individuale folosesc pereții despărțitori. Întregul lagăr este construit din lemn. Numai închisoarea — din piatră.

Frigul se furișează hoțește sub cămașă și nu mai poate fi alungat. Zadarnic s-au infolosit deținuții. Suhov simte că a ajuns la capătul puterilor. Oh, dacă ar fi acum într-un pat de infirmerie să doarmă, să doarmă, să doarmă ! Nu și dorește nimic altceva decît să doarmă și pătura să fie grea, căt mai grea.

Deținuții pornesc spre poartă încheindu-se și legîndu-se din mers. Escorta de afară strigă :

— Hai ! Hai !

Şeful de la repartizare îi ghionteşte din spate :

— Hai ! Hai !

Prima poartă. Apoi rondul. Poarta a doua. Corpul de gardă și parapetele de-o parte și de alta.

— Stai ! strigă un gardian. Mergeți ca o turmă de ol. Aliniați-vă cîte cinci.

Se face ziua. Dincolo de corpul de gardă arde focul escortei. Înainte de adunare ei aprind întotdeauna focul. Să se incălzească și să numere mai bine.

Unul dintre gardieni numără cu glas puternic și aspru.

— Întâia ! A doua ! A treia !

Aliniați cîte cinci, merg în rînduri separate unele de altele și fie că te uiți înainte sau în urmă vezi același lucru : cinci spinări, cinci capete, zece picioare.

Un alt gardian, un fel de controlor, stă și tace lîngă un parapet. Verifică dacă numărătoarea e bună. Aceeași îndeletnicire o are un locotenent. El e din partea lagărului. Omul este aici mai prețios decît aurul. Dacă dispare un cap pui în loc capul tău că să acoperi golul. Brigada se strînge iarăși la un loc. Acum numără sergentul escortei :

— Întâia ! A doua ! A treia !

Se formează din nou rînduri de cîte cinci, distanțate unul de altul.

Verifică locuitorul șefului de gardă. Apoi un alt locotenent. Acesta e de la escortă. După cum se vede, greșala este exclusă. Cine greșește, totuși, ia loc în brigadă.

Escorta e foarte numeroasă. Au înconjurat în semicercuri coloana care se deplasează spre centrala termoelectrică, și-au ridicat automatele și îi le bagă în mutră. Au și ciini cenușii. Un ciine își arată dinții. Parcă rîde de deținuți. Escorta e îmbrăcată în scurte îmblânite. Șase

din ei au cojoace. Cojoacele sunt purtate cu rindul. Se îmbracă cei care merg la posturile de observație. Escorta numără din nou toată coloana termocentralei.

— La răsăritul soarelui e gerul cel mai mare — anunță căpitanul de rangul doi. Pentru că atunci e punctul culminant al gerului din timpul nopții.

Căpitanului îi place grozav să explice. Ce fel de lună este, dacă-i nouă, dacă-i veche. Îți calculează asta, dacă vrei, pentru oricare zi și pentru oricare an.

Merge cu ochii deschiși, obrajii îi sunt scofilciți, dar îndirjirea nu-i scade. Aici, în afara lagărului, vîntul bate în rafale, iar gerul crește și mușcă adinc, cu sălbăticie, obrazul tăbăcit al lui Şuhov.

Curind, el își dădu seama că vîntul va bate din aceeași direcție tot timpul — pînă la centrala termoelectrică — și hotărî să-și pună cîrpa de față. Cîrpa asta se fixează cu două panglici lungi.

Deținuții știu cît de folositoare este ea la nevoie și de aceea o poartă întotdeauna asupra lor. Şuhov își acoperi față pînă la ochi, apoi își petrecu panglicile pe sub urechi și le legă la ceafă. Coborî după aceea clapa din spate a căciulii acoperindu-și ceafa, trase pe frunte clapa din față, își ridică gulerul și își strînse bine, pe mijloc, bluza cu sfoara.

Numai ochii rămăseseră neacoperiți. Acum totul e în regulă. Păcat că mănușile sunt proaste și din pricina asta î-au înghețat mîinile. Le scutură și le lovi una de alta. Știa că în curînd va trebui să le pună la spate și să le țină aşa tot drumul.

Comandantul escortei citi „molitva“ zilnică de care toți se săturaseră.

... — Atențiuți, deținuți ! În timpul deplasării să se respecte cu strictețe ordinea coloanei. Nu vă depărtați, nu fugiți, nu treceți dintr-un rînd în altul, nu discutați și țineți miinile numai la spate ! Un pas la dreapta sau la stînga se socotește tentativă de evadare. Escorta deschide foc fără avertisment. Cap de coloană, înainte, marș !

Conform regulamentului, în față mergeau doi din escortă. Coloana se înclină în față, umerii începură să se elatine. De o parte și de alta, la douăzeci de pași, se afla escorta. Cei din escortă erau așezați în linie, la zece pași depărtare unul de altul.

Coloana se urni. Porni și escorta cu automatele pregătite pentru tragere.

Nu mai ninsese de vreo săptămînă și drumul se bătătorise. Parcă era asfaltat. Trecură pe lîngă lagăr. Vîntul începu să bată pieziș. Cu miinile la spate și capetele apligate, coloana mergea ca la o înmormîntare.

Vedeai doar picioarele celor din față și petecul de pămînt pe care urma să calci. Din cînd în cînd cineva din escortă striga : „Iu-48 ! Miinile la spate !“, „Be-502 ! Grăbește pasul“ ! Apoi strigătele se răresc. Vîntul arde și spulberă zăpada împiedicîndu-i să vadă. Ei nu au voie să se lege cu cirpe. Nu-i prea grozavă slujba lor. Cînd afară e cald, cei din coloană discută. Poți să strigi sau să nu strigi la ei Astăzi, însă, toți sunt înconvoiați, se ascund în spatele celor din față și se lasă furăți de gînduri. Gîndul deținutului ! Niciodată nu-i liber și se întoarce mereu și mereu la unul și același lucru. Totul este din nou răscolut.

Oare nu vor dibui rația din saltea ?

Il vor primi diseară la infirmerie ?

Il vor incarcera sau nu pe căpitan ?

De unde făcuse rost de cămașa lul călduroasă? De bună seamă, unsese pe careva de la magazie și primise hainele civile. Altfel de unde?

Dimineață Șuhov mîncase totul rece, fără pîine și acum îi era foame. Ca să nu-l mai doară burta și să nu-l mai ceară de mîncare, încercă să uite lagărul și începu să se gîndească cum va scrie el, în curînd, o scrisoare acasă.

Coloana trecu pe lîngă o întreprindere de prelucrare a lemnului construită de deținuți, pe lîngă un cartier de locuințe (barăcile fuseseră construite tot de deținuți, dar erau locuite de oameni liberi) și pe lîngă clubul nou (îl construisea tot deținuții, însă la filme mergeau numai cei aflați în libertate). Apoi ieșiră în stepă fără capăt, în întîmpinarea vîntului și a răsăritului care înroșea cerul. O zăpadă curată și subțire se întindea cît vedea cu ochii la stînga și la dreapa. Stepă era pustie și nicăieri nu se zărea nici un copacel.

Începuse un an nou — anul '51. Șuhov avea dreptul să scrie în acest an două scrisori. Ultima o trimisese în iulie, iar răspunsul îl primise în octombrie. La Ust-Ijma era o altă rînduială. Puteai să scrii în fiecare lună. Dar ce puteai să scrii în scrisoare? Nici atunci nu scria mai des decît acum.

Șuhov plecase de acasă la 23 iunie 1941. Era duminică, oamenii se întorceau din Polomnia, de la liturghie și vorbeau că s-a pornit războiul. Știrea fusese aflată de poșta din Polomnia. Pe vremea aceea, la Temgheniov nimeni nu avea radio. Acum se scrie că în fiecare casă răsună radioul cu cablu. Să scrii acasă înseamnă, de fapt, să faci doar aluzii. Nu poți scrie nici în ce brigadă lucrezi și nici ce fel de șef de brigadă e Andrei Prokofievici Tiurin. Acum

ai mai multe de vorbit cu Kilgas, letonul, decit cu cei de acasă.

Ei îți scriu tot de două ori pe an și nici tu nu poți afla nimic despre viața lor. Cică a fost numit un nou președinte de colhoz. În fiecare an e ales un președinte nou. Colhozul s-a mărit. Și mai înainte îl măreau și pe urmă iarăși îl fărămițau. Celor care nu-și îndeplinesc norma la zile muncă li se micșorează lotul în folosință pînă la cînsprezece la sută. Unora li se taie parcela chiar pînă sub casă. Nevasta îi scria un lucru pe care Șuhov nu-l putea înțelege în ruptul capului: de la război încocace populația colhozului n-a sporit cu nici un suflet. Toti băieții și toate fetele se pricep să găsească, într-un fel sau altul, o portiță de scăpare și pleacă pe capete la oraș, în fabrici sau la exploataările de turbă. Jumătate din bărbați nu s-au mai întors din război, iar pe cei care s-au întors nu-i interesează colhozul. Trăiesc acasă și lucrează prin alte părți.

Singurii bărbați dia colhoz sunt brigadierul Zahar Vasili și dulgherul Tihron de 84 de ani, care s-a însurat nu de mult și are deja copii. Femeile duc colhozul. Aceleași din 1930. Șuhov nu înțelege în nici un chip: trăiesc acasă și lucrează în altă parte. Văzuse multe în viața lui, fusese și țaran individual și colhoznic, dar țărani care să nu muncească în satul lor nu văzuse încă și nici nu putea să admită una ca asta. O fi vorba de ocupații sezoniere? Dar cu secerișul cum stau lucrurile?

Nevasta i-a scris că s-au lăsat de mult de ocupațiile sezoniere. Nu se mai ocupă nimeni nici cu dulgheritul. În dulgherit locurile lor erau vestite. Nici coșuri de nuiele nu mai împleteșc. Nimici nu mai are nevoie, acum, de asta. Există, totuși, o îndeletnicire nouă și usoară — pic-

tarea covoarelor. Cineva a adus din război modele și cu timpul s-au ivit o mulțime de meșteri vopsitori. Ei nu lucrează nicăieri, ajută colhozul o singură lună pe an, la seceriș și la cules, iar pentru celelalte unsprezece luni capătă adeverințe că sănt învoiți pentru treburile lor și nu au obligații neîndeplinite. Umblă prin toată țara și zboară chiar cu avioanele căci își prețuiesc timpul, așa adună bani, nu glumă. Multe mii. Pretutindeni vopsesc covoare. Costă cincizeci de ruble de vopsit un covor pe orice pînză veche de cearceaf care li se dă. Ca să pictezi un covor din acesta își trebuie cam un ceas, nu mai mult.

Nevasta trăiește cu nădejdea că după întoarcere, Ivan va deveni vopsitor. Atunci se vor ridica din sărăcia în care ea se zbate vor da copiii la o școală tehnică, iar în locul casei vechi și putrede vor clădi alta nouă. Toți pictorii-vopsitori își durează case noi. Lîngă calea ferată nu mai sănt acum cinci mii de case, ci douăzeci și cinci de mii.

Şuhov o rugase pe nevastă-sa să-i explice cum ar putea fi el pictor-vopsitor, dacă în viața lui n-a desenat niciodată nimic? O mai rugase să-i spună lămurit cum devine cazul cu covoarele astea atât de minunate și ce anume se desenează pe ele?

Nevastă-sa îi răspunse că numai nu prost nu le-ar putea picta: așezi modelul și vopsești cu penelul prin găurile-

Covoarele sănt de trei feluri. Covoare „Troica“ — trei cai focosi la o troică în care se află un ofițer de husari, apoi covorul numit „Renul“ și, în sfîrșit, o imitație după covoarele persane. Alte modele nu mai sănt, dar și pentru acestea oamenii își mulțumesc și îi le smulg din mîini.

Asta pentru că un covor adevărat nu costă cincizeci de ruble, ci mii...

Şuhov ar fi vrut grozav să vadă, fie și numai pentru o clipă, covoarele astea.

Umblind mereu prin lagăre și închisori, Ivan Denisovici uitase să se mai gîndească cu ce își va hrăni mîine sau peste un an familia.

În locul lui gîndeau şefii, la toate gîndeau, și aşa îl era parcă mai ușor. Mai avea de stat aici o iarnă și o vară și apoi încă o iarnă și o vară.

Covoarele despre care îl scrisese nevastă-sa nu-i dădeau pace. După cum se vede, cîştigul e mare și se obține ușor și știe el că nu s-ar simți bine dacă va rămîne în urma consătenilor. În adîncul sufletului, însă, Ivan Denisovici n-ar fi vrut să se apuce de pictat covoare. Pentru asta trebuie să fii obraznic și fără rușine.

Şuhov călca pe pămînt de patruzeci de ani, pierduse o duzină de dinți și chelise. De la nimeni n-a luat, însă, niciodată nimic și nici n-a dat nimănuia nimic. Nici în lagăr n-a învățat asta. Banii cîştigați ușor n-au nici o valoare.

N-ai nici senzația că i-ai cîştigat tu. Adevărat vorbeau bătrînii : haina pe care o plătești ieftin n-o porți mult. Şuhov are încă mîini bune, care știu să muncească.

E oare posibil să nu poată munci, cînd va fi liber, ca sobor sau lemnar sau tinichigiu ?

Va zugrăvi covoare numai în cazul în care nu-i vor îngădui să se întoarcă acasă sau dacă îl vor priva de drepturi civile și nu-l vor primi nicăieri să lucreze.

Între timp coloana ajunsese și se oprise în fața corpului de gardă al zonei largi din jurul obiectivului.

Mai înainte, chiar la marginea zonei, doi din escortă se desprinseră și apucaseră peste cîmp, spre posturile lor de observație. Pînă când cei din escortă nu ocupă toate punctele de observație n-ai voie să pătrunzi înăuntru. Cu automatul aruncat pe umăr, comandantul escortei intră în corpul de gardă. Din hornul scund se înalță, fără oprire, un vîretj de fum. Un gardian liber stă aici toată noaptea ca să nu dispară cumva scînduri sau ciment.

Peste porțile de sîrmă ghîmpată, peste întreaga zonă a construcției și peste sîrma ghîmpată din partea cealaltă urca un soare mare, roșu, învăluit într-o ceață lăptoașă.

Lîngă Șuhov, Aleoșka privește soarele și se bucură. Pe buze îi stăruie un zîmbet palid. Obrajii îi sunt scoffiți. Trăiește din rație. Nu cîștigă nimic în plus. De ce se bucură? Ca toți baptiștii, dumineca șoptește mereu ceva. Dumnezeu știe ce. Pentru ei lagărul e ca apa pentru giște-

Botnița de cîrpă se udase pe drum din cauza răsuflării și pe alocuri înghețate. Șuhov o coborî sub bărbie și se așeză cu spatele spre vînt. Frigul nu-l pătrunse prea tare, dar mîinile îi înghețaseră în mănușile proaste și nu-și mai simțea degetele de la piciorul stîng. Pislarul stîng nu mai era bun de nimic cu toate că fusese cîrpit a doua oară. Salele și spinarea toată, pînă la umeri, îl dor cumplit și durerea îi stoarce puterile. Cum o să lucreze? Privi în jur și îl văzu pe șeful de brigadă. Trece spre unul dintre rîndurile din spate. Are umeri puternici și obraji mari. E întotdeauna ursuz, dar nu-i înjură și se îngrijește ca rația să fie întreagă. Iși face acum al doilea termen de condamnare și cunoaște ca pe propriile degete obiceiurile lagărului.

În lagăr, șeful de brigadă este chcia și lăcata. Dacă ai un șef bun trăiești; un șef rău te bagă în mormînt.

Şuhov îl ştia pe Andrei Prokofievici încă de la Ust-Ijma, numai că acolo nu fusese în brigada lui. Cind deținuții din lagărul comun de la Ust-Ijma au fost aduși aici, la muncă silnică. Tiurin îl luă imediat la el pe toți cei condamnați cu articolul 58. Şuhov n-avea de-a face cu comandantul lagărului, cu P.P.C-ul, cu șefii de lucrări sau cu inginerii. Peste tot, în locul lui se ducea Tiurin. Șeful de brigadă are pieptul de oțel și te ocrotește, dar e îndeajuns să miște el din sprinceană sau să arate cu degetul, că alergi oriunde și faci orice. În lagăr poți să înșeli pe oricine, numai pe Andrei Prokofievici să nu-l înșeli. E singura modalitate de a trăi. Şuhov ar fi vrut să-l întrebe pe șeful de brigadă dacă vor munci tot în locul în care au muncit ieri sau dacă vor trece în altă parte, dar îi fu teamă să nu-l întrerupă din gîndurile lui „înalte“.

Abia se descotorosise de „Orășelul socialist“ și acum, de bună seamă, se gîndește la procentajul brigăzii, de care depinde hrana pe următoarele cinci zile.

Fața lui Tiurin este ciupită cumplit de vîrsat și cînd stă împotriva vîntului nu î se crispează pentru că pielea e întocmai ca o coajă de stejar.

Deținuții își lovesc mîinile și tropăie. Vîntul bate cu furie turbată. Se pare că toate cele 6 posturi de observație au fost ocupate. Totuși nu îi se dă drumul. Vigilența e grozavă. În sfîrșit ! Își face apariția comandantul escortei însoțit de un controlor din corpul de gardă. Se aşează de o parte și de alta a porții și o deschid.

— A-li-ni-a-ți-vă cîte cinci !

— Întîia ! A doua !

Deținuții pășesc cadențat, ca la paradă.

Să se vadă ei înăuntru că acolo știu ce au de făcut.

În spatele corpului de gardă, nu prea departe, se află clădirea biroului. Lîngă ea — șeful de lucrări. Îi așteaptă pe șefii de brigadă. Ei se duc acolo fără să-i cheame. Se duce și Der — un șef de echipă și canalie pe cinste. E mai rău decât un ciîne.

E ora opt și cinci. (Cu cîteva clipe mai înainte răsunase sirena trenului electric). Conducerea se teme ca deținuții să nu piardă timpul și să nu se împrăștie în căutarea unor locuri călduroase. Pentru deținuți, însă, ziua-i mare. Ajunge pentru toate. Cum intră în zonă, fiecare se apleacă încă o surcică, dincolo alta. Pentru foc e bun orice. Și prin gropi se găsește cîte ceva și ei se strecoară cu îndemînare.

Tiurin fi îordonă lui Pavlo-ajutorul lui să meargă cu el la birou. Pornește într-acolo și Cezar. El e bogat, primește de două ori pe lună pachet. Le-a băgat mâna plină în buzunar tuturor celor de care are nevoie. Cezar lucrează la birou. E ajutor de normator.

Restul brigăzii o ia lâ sănătoasa fără să mai aștepte. Soarele se înalță roșu, cețos, deasupra zonei pustii. Panourile pentru casele din prefabricate sunt troienite de zăpadă ; o construcție de piatră începută cîndva a fost părăsită la temelie ; o manivelă de excavator, stricată, zace aruncată undeva ; o cupă de excavator și fier vechi și gropi și tranșee și canale.

Sub un acoperiș este amenajat un atelier de reparații auto, iar pe o ridicătură de pămînt se află centrala termoelectrică ajunsă pînă la primul etaj.

S-au ascuns toți. Doar cele șase sentineli stau în foișoarele de observație, iar în preajma biroului e forfotă. Iată încă o clipă care este a noastră. Șeful principal de lucrări n-a ajuns la nici un capăt, oricît a amenințat că va repartiza de seara munca fiecărei brigăzi.

Asta pentru că de seara pînă dimineața totul se întoarce la ei cu capul în jos.

Clipa de răgaz este însă a noastră. Pînă va stabili totul conducerea, bagă-te unde este mai cald, stai în picioare sau stai jos și-ți mai îndoiaie spinarea.

E cu atît mai bine dacă există un foc lîngă care poți să-ți întorci obielele și să te încălzești puțin. În cazul acesta, picioarele îți vor fi calde toată ziua. E bine însă și fără foc.

Brigada 104 a intrat în sala mare a atelierelor de reparării auto. Aici au fost puse geamuri din toamnă și brigada 38 toarnă plăci de beton. Unele plăci zac în forme, altele sunt așezate în poziție verticală, în plasa armăturilor. Sala e înaltă, sub picioare-i pămînt și chiar dacă nu-i prea cald, există totuși un foc în care se pun cărbuni fără economie. Există aici și unt ermetru și dumineca, chiar dacă lagărul nu ieșe la lucru, cineva, un om liber, aruncă pe foc cărbuni.

Brigada 38, se înțelege, nu permite vreunui străin să se apropie de foc. Îl înconjoară pe toate părțile și își usucă obielele. Ce poți să faci? Stăm și noi aici, într-un colț. Suhov se așează pe unul dintre cofraje (unde nu-și așezaște el oare, pînă acum, fundul pantalonilor vătuiți) și își sprijină spatele de perete. Cînd se aplecase, vesta și pieptarul se întinseseră și el simțî cum îl înțeapă ceva tare, în partea stîngă a pieptului, lîngă inimă. Era colțul de pîine din buzunarul interior, jumătatea de rație pe care și-o luase pentru prînz. Întotdeauna își luase cu el, la lucru, o jumătate din rația de pîine și nu se atingea de ea pînă la prînz. Cealaltă jumătate o mîncă dimineața. Astăzi n-o mîncase. Înțeles că, de fapt, n-a economisit nimic, nu

mai putu răbda și hotărî s-o înfulece, acum, la căldură. Înă la prînz mai sănt cinci ore, timp mult. Durerea din spate coborî în picioare. Simți că picioarele fi slăbesc. Ah, dac-ar putea sta lîngă un foc ! Iști puse mănușile pe genunchi, se descheie la bluză, își desfăcu de la gât botnița înghețată, o frînse de cîteva ori și o băgă în buzunar. Își scoase apoi bucătîca de pîine înfășurată într-o cîrpă albă și ținînd cîrpă foarte aproape de bărbie, pentru ca nici o firimitură să nu cadă pe jos, începu să muște cîte puțin și să molfăiască.

Purtase pîinea sub îmbrăcămînte, o încălzise cu propria lui căldură și de aceea acum nu era cîtuși de puțin înghețată. În lagăre, Șuhov își amintise de multe ori cum se mînca înainte, la țară : tigăi întregi cu cartofi, oale cu cașă și — mai înainte încă — bucăți zdravene de carne. Pe deasupra, unii mai beau și lapte pînă aproape să le crapse burta.

A înțeles abia în lagăr că aşa nu era bine. Iată, acum bucătelele astea mici, le stoarce cu limba și le frâmintă cu fălcile. Și ce bună pare pîinea aceasta neagră și necoaptă ! Ce mânîncă Șuhov de 8—9 ani ? Nimic. În schimb molfăie cît zece.

Șuhov era ocupat peste măsură cu cele două sute de grame de pîine, iar în preajma lui, în aceeași parte a barăcii se afla toată brigada 104. Doi estonieni, pe care-i puteai crede frați buni, stăteau pe o placă de beton și fumau pe rînd, dintr-o țigareta, o jumătate de țigară. Erau amîndoi blonzi, amîndoi finalți, amîndoi slăbănoși, aveau amîndoi nasurile lungi și ochii mari. Se țineau atât de strîns unul de altul încît aproape că-ți venea să crezi că unuia nu-i ajunge aerul fără celălalt.

Şeful de brigadă nu-i despărțea niciodată. Mîncau totul pe dindouă și dormeau — în paturile suprapuse — unul în vecinătatea celuilalt.

Cînd se aflau în coloană sau aşteptau pe platoul de adunare sau înainte de culcare, vorbeau mereu între ei, întotdeauna în şoaptă și fără să se grăbească. Nu erau frați. S-au cunoscut aici, în brigada 104.

Unul fusese pescar pe malul mării, iar pe celălalt îl duseseră părintii în Suedia în anul în care s-au instaurat Sovietele. Cînd s-a făcut mare i-a venit în minte să se întoarcă în Estonia și să termine o facultate.

Se spune că naționalitatea nu înseamnă nimic și că în fiecare nație există oameni răi. Şuhov văzuse în viața lui mulți estonieni, dar oameni răi printre ei nu întâlnise.

Sedea cu toții, unii pe plăcile de beton și pe cofraje, alții direct pe pămînt. Dimineața, limba se dezmorește greu. Fiecare este stăpînit de gîndurile lui și tace.

Şacalul de Fetiukov strînsese chiștoace de pe undeva (le scotea fără să-i fie scîrbă și din scuipătoare) și acum le desface pe genunchi și răstoarnă tutunul într-un peteș de hîrtie.

Are acasă trei copii, dar, după ce a fost condamnat, toți trei l-au renegat iar nevastă-sa s-a măritat cu altul

Nu primește nici un ajutor de nicăieri.

Buinovski îl privește chioriș și se răstește :

— Mă, de ce aduni toate murdăriile ? Ai să te îmbolnăvești de sifilis. Aruncă-le !

Buinovski a fost căpitan de rangul doi și e obișnuit să comande. Vorbește cu toată lumea de parcă ar comanda. Fetiukov zice :

— Așteaptă căpitane ! După ce-ai să stai aici opt luni ai să strângi și tu. Au venit în lagăr oameni și mai mândri decât tine...

Fetiukov îi judecă pe toți după măsura lui. S-ar putea totuși ca Buinovskij să reziste.

— Ce-i ? Ce-i ? întrebă surdul Senka Klevšin. Credea că-i vorba despre întimplarea de dimineață, cind Buinovski se înfierbîntase.

— Nu trebuia să te împotrivești — clătina el trist din cap. Nu trebuia să se întâiple.

Senka Klevšin e un om pașnic, un nenorocit. În patruzeci și unu surzise de-o ureche. Apoi a căzut prizonier și evdat, l-au prins din nou și l-au dus la Buchenwald. Acolo a fost la un pas de moarte. A scăpat printr-o minune.

Acum își duce pedeapsa calm. Spune mereu că împotrivirea te duce la pierzanie. Trebuie să te supui chiar dacă îți vine să urlă. Dacă te înfierbinți te frângi în două. Alioșka și-a înfundat obrazul în palmă. Citește în tăcere molitive. Ŝuhov își mânincă pîinea pînă la degete, dar își păstră o fărîmă aproape rotundă, de coajă. Cu nici un fel de lingură nu poți curăța strachina de cașă atît de bine cum o poți face cu pîinea. Înveli coaja în cîrpă albă, o băgă în buzunarul interior, sub pieptă, și se încinse cu sfoara. Era gata pentru muncă. Ar fi fost, firește, și mai bine dacă-l mai slăbeau cu munca. Brigada 38 se sculă și se împrăștie ; care la betonieră, care la apă sau la armătură. Tiurin nu se întorsese încă. Nici Pavlo — ajutorul lui. Brigada 104 stătea degeaba de vreo douăzeci de minute, dar tuturor li se părea că au parte de o mare fericire și că pînă seara nu mai era mult.

— Eh, nu mai sănt de mult viscole ! oftă-letonul Kilgas. Avea față roșie și bine hrănita. Nici un viscol în toată iarna ! Ce iarnă mai e și asta ?

— Ah, da... viscole... viscole... reluă oftatul toată brigada.

Cind viscolește nu-i scot la lucru. Ba chiar și din baracă se tem să-i scoată. Dacă nu întinzi de la baracă pînă în sala de mese o frînghie, te rătăcești, înghețî în zăpadă și te mânincă cîinii. Au fost cazuri. Cind viscolește, zăpada e măruntă și se aşează în troiene, presată parcă de cineva.

Dacă te gîndești bine, viscolul nu aduce nici un folos. Deținuții stau sub lacăt, cărbuni nu sănt la timp, căldura din baracă se pierde, făină nu se aduce, pîine nu este. Nici cei de la bucătărie nu se pot descursa. Cît viscolește, trei zile, o săptămînă, deținuții sănt socotîți liberi și apoi scoși la lucru dumînici la rînd. Cu toate acestea deținuții iubesc viscolul și se roagă să vină. Abia începe vîntul să bată mai tare și toți își aruncă ochii spre cer și se roagă : „De-ar veni pînza albă, pînza albă“ ! Adică zăpada. Pentru că de la zăpada bătută nu se pornește niciodată un viscol strășnic.

Cineva se strecură lîngă focul brigăzii 38, să se încalzească, dar fu alungat. În momentul acela, în sală intră Tiurin. Era prost dispus. Toți înțeleseră că au ceva de făcut și încă repede.

— A-șa ! Tiurin îi privi. Cei din 104 sănăteți toți ? Si fără să mai verifice și să mai socotească, pentru că nimeni nu putea să plece, Tiurim începu să dea dispoziții cu repeziciune.

Pe cei doi estonieni, pe Klevșin și pe Gopcik îi trimise să ia din apropiere o ladă mare de mortar și să o ducă la centrala termoelectrică. Astfel deveni clar pentru toți că

brigada trece la centrala termoelectrică rămasă neterminată și părăsită în toamnă. Doi oameni fură trimiși la magazie, unde Pavlo primea materiale. Patru primiră sarcina să curățe zăpada pe lîngă centrală, la intrare, pe scări și chiar în sala mașinilor. Alți doi plecară în grabă să șterpelească cărbuni și scinduri, să le despice și să facă focul în sală, unul primi ordin să aducă ciment-cu sanie, doi să care apă, alți doi nisip și încă unul să scoată nisipul de sub zăpadă și să-l spargă cu ranga.

Rămăseră nedistribuiți doar Şuhov și Kilgas, cei mai pricepuți oameni din brigadă. Tiurin îi chemă la el și le spuse :

— Iată despre ce-i vorba băieți ! Nu era mai în vîrstă decât ei, dar se obișnuise să le spună „băieți“. Veți zidi la etajul întîi, acolo unde lucrul a fost părăsit în toamnă de brigada 6. Acum, însă, trebuie să încălzim sala mașinilor. Sînt acolo trei ferestre mari și e musai să le astupăm cu ceva. Am să vă dau oameni în ajutor, numai să vă gîndiți cu ce le astupați. Sala mașinilor ne va fi și loc de muncă și loc de încălzire. Dacă n-o încălzim o să înghețăm ca niște ciini. Ati înțeles ?

Ar mai fi spus, poate, ceva, dar veni în fugă Gopcik, — un băiețandru de vrea șaisprezece ani, trandafiriu ca un purceluș — și se plînse că altă brigadă nu le dă lada și se pornește bătaia. Tiurin se repezi într-acolo. Oricît de greu era să începi ziua de muncă pe un asemenea gest, trebuia s-o începi, n-aveai încotro și principalul era să treci peste pragul acesta. Şuhov și Kilgas se uită unul la altul. Nu lucrau pentru prima dată împreună și respectau unul la celălalt și pe zidar și pe dulgher. Nu era însă de loc ușor să găsești pe zăpada pustie ceva cu care să poți acoperi ferestrele. Kilgas spuse :

— Vania ! Acolo, lîngă casele din prefabricate știi eu un locușor unde se află un sul de carton gudronat. Eu însuși l-am ascuns. O-ntidem ?

Cu toate că-i leton, Kilgas știe limba rusă ca pe cea de acasă.

Alături de satul lui se află un sat rusesc, de stil vechi și el a învățat rusa încă din copilărie. În lagăr a venit numai de doi ani, dar se pricepe la toate : dacă nu muști nu obții nimic. În cheamă Kilgas Iohann, însă Șuhov îi zice tot Vania.

Hotărîră să meargă după cartonul gudronat. Înainte de a pleca, Șuhov trase o fugă la corpul de construcții al atelierelor de reparații auto, să-și ia mistria.

Dacă-i ușoară, și-ți vine bine la mînă, mistria e un lucru mare pentru un zidar. Numai că la toate obiectivele este următoarea rînduială : unealta pe care o primești dimineața, o șnapoieză seara. Împlinirea hotărâște pe ce unealtă pui mîna.

Șuhov îl păcălise într-o zi pe magazioner și nu mai dăduse îndărât o mistrie foarte bună. În fiecare seară o ascunde undeva, iar dimineața, dacă e vorba de zidit, o ia. Se înțelege că dacă brigada 104 ar fi minată astăzi la „Orășelul socialist“, Șuhov n-ar fi avut mistrie. Nu făcu altceva decât să dea la o parte o piatră, își băgă degetele într-o crăpătură și scoase mistria.

Șuhov și Kilgas ieșiră din atelierul de reparații auto și o luară spre casele din prefabricate. Răsuflarea lor isca un abur dens.

Soarele se ridicase, dar plutea ca într-o ceață, și pe ambele lui margini se înălțau parcă niște stilpi.

— Nu-s oare stilpi ? — arătă din cap Șuhov.

— Nu ne împiedică stîlpil — se eschivă Kilgas și începu să rîdă. Numai de n-ar întinde sîrmă ghimpată de la un stîlp la altul, ascultă ce-ți spun.

Kilgas glumește la fiecare cuvînt și pentru asta îl iubește întreaga brigadă și-l respectă grozav letonii din tot lagărul. Trebuie să vă spun că primește două pachete pe lună și se hrănește aproape normal. E îmbujorat de parcă n-ar fi trăit în lagăr. Îi dă mîna să glumească.

Zona obiectivului e mare și ai de mers, nu glumă, pînă o străbați. Pe drum întîlniră băiețandrii din brigada 82. Fuseseră puși iarăși să sape gropi. Gropile nu trebuie să fie mari : cincizeci pe cincizeci și adincimea tot cincizeci. Aici și vara pămîntul e tare ca piatra, darmite acum cînd e înghețat ! Încearcă să-l sfărîmi ! Izbesc cu tîrnăcopul în pămînt, tîrnăcopul nu prinde, alunecă și sar scînteii, iar pămîntul rămîne neatins.

Băiețandrii stau, fiecare deasupra unei gropi, și pri-
vesc în jur, n-au unde să se încălzească, nu li se dă voie
să plece și se apucă iarăși de tîrnăcop. El le dă singura
căldură .

Şuhov zări printre ei un cunoscut din Viatka și spuse :

— Hei, voi, ascultați. Face-ți cîte-un focușor deasupra
fiecarei gropi. S-ar mai înmuiu pămîntul.

— Nu ne dau voie — oftă cel din Viatka. Nu ne dau
leme.

— Trebuie să găsiți.

Kilgas scuipă.

— Vania, spune tu ! Dacă șefii ar avea ceva în cap,
i-ar pune pe oameni să sfărîme pămîntul cu tîrnăcopul pe
un ger ca ăsta ?

Kilgas mai trase cîteva înjurături fără să se înțeleagă
prea bine ce spune și tăcu. Cînd e ger nu ai chef de vorbă.

Plecară mai departe spre locul unde, sub zăpadă, erau îngropate panourile caselor prefabricate. Lui Şuhov îi place să lucreze cu Kilgas.

Păcat că nu fumează și din cauza asta în pachetele lui n-ai să găsești niciodată tutun.

Kilgas este îndemnatic și perspicace. Asta e clar.

Ridică împreună o scindură, apoi alta și sub ele găsiră sulul de carton gudronat. Îl scoaseră. Acum se punea întrebarea cum să-l ducă? Nu se temea că vor fi văzuți de la un post de observație. Sentinelele au o singură grija — să nu evadeze deținuții. În interiorul zonei ei pot să facă țandări toate panourile. Nu-i interesează. Nu s-ar fi întâmplat nimic nici dacă le-ar fi ieșit în cale un gardian.

Gardianul însuși umblă să șterpelească cîte ceva pentru nevoile lui. Deținuții ar scuipa pe casele astea prefabricate. La fel și șefii de brigadă. De ele se îngrijesc doar șeful de lucrări (acesta nu-i deținut), un șef de echipă dintr-deținuți și lunganul Skuropatenko. Skuropatenko e un simplu deținut. L-au scutit de alte munci numai ca să păzească de deținuți casele din prefabricate. Asfăt aceștia le-ar jefui. Acest Skuropatenko este singurul care i-ar putea prinde.

— Ascultă Vania, pe lat nu-l putem căra — reflectă Şuhov. Hai să-l ducem în picioare. Să-l luăm între noi și să mergem încet. O să-l acoperim cu trupurile noastre și de departe n-or să se prindă.

Şuhov gîndise bine. Sulul era incomod de dus altfel, aşa că îl sătînseră între ei ca pe un al treile om și plecară. Privindu-i dintr-o parte nu puteai să observi decît că doi oameni merg unul lîngă altul.

— Cînd va vedea cartonul în ferestre, șeful de lucrări va ghici totul — spuse Şuhov.

— Ce amestec avem noi în treaba asta? — se miră Kilgas. Am venit la centrala termoelectrică și aici totul era așa. Asta înseamnă, oare, că noi l-am șterpelit?

Raționamentul era just.

În mănușile înghețate, degetele îi încremeniseră și nu le mai simțea de loc. Pislarul stîng, însă, rezista. Pislarii sunt lucrul cel mai important. Cînd muncești, mîinile se dezmorțesc singure.

Răzbiră prin zăpada neatinsă încă și dădură de niște urme de sanie care duceau de la magazia de unelte spre centrala termoelectrică. Probabil au cărat ciment mai înainte. Centrala termoelectrică se află pe o ridicătură, iar în spatele ei zona se termină. Aici n-a mai fost nimeni, de mult, și toate căile de acces sunt ascunse într-o zăpadă egală. Cu atit mai vizibile sunt, de aceea, urmele de sanie, care par niște cărări adânci și proaspete. Au trecut ai noștri. Pe lîngă centrală se curăță zăpada cu lopețile de lemn. Se eliberează drumul. Ar fi bine dacă ar lucra macaraua. Motorul a ars însă cîndva și nu l-a mai reparat nimeni. Asta înseamnă că iarăși va trebui să cari totul pe brațe, pînă sus, la etajul întîi. Si mortarul și cărămizile de zgură. Centrala termoelectrică a stat două luni în zăpadă, părăsită, ca un schelet cenușiu.

Și iată că a venit brigada 104. Cu ce se țin sufletele ei? Burți goale încinse cu cingători din foaie de cort, un ger de crapă pietrele și nici o posibilitate să te încălzești, nicăieri nici o zare de foc, nici o scînteie măcar.

A venit deci brigada 104 și din nou începe aici viața. Lada cu mortar se rupsese chiar la intrarea în sala mașinilor. Era subredă și Suhov știa că n-o vor aduce întreagă. Șeful de brigadă înjura cumplit, dar se convinse și el că nimeni nu era vinovat.

În momentul acela Kilgas și Şuhov se apropiară după intre ei sulul de carton. Șeful de brigadă se bucură și hotărî imediat o regrupare a forțelor. Şuhov trebuia să așeze burlanul la sobă pentru a se face foc cît mai repede. Kilgas să repare lada, iar Senka Klevşin să taiă șipci cu toporul și să fixeze pe ele cartonul grudonat. Cartonul era de două ori mai îngust decât fereastra. De unde să iei șipci? Șeful de lucrări nu dă scinduri pentru ca oamenii să se adăpostească de frig. Priviră, toți, în toate părțile. Există o singură soluție. Să fie luate cele două scinduri fixate ca balustrade la trepte care urcau spre etajul întâi. N-ai decât să mergi fără să căști gura și nu cazi. Altceva nu se putea face.

S-ar părea că deținutul n-are de ce să se încovoie nici după zece ani de lagăr. Nu vreau și gata! Tragi de timp pînă seara iar noaptea e toată a ta! Numai că lucrurile nu stau deloc așa. În brigadă nu-i la fel ca în libertate unde lui Ivan Ivanici îi se dă salariu aparte și lui Piotr Petrovici tot aparte. În lagăr brigada este organizată în așa fel, încât nu șefii îi zoresc pe deținuți, ci deținuții se zoresc unul pe altul. Aici e cam așa: ori primesc toți suplimentul, ori crapă toți laolaltă. Nu muncești, nemericule și din cauza ta să stau eu flămînd? Trage, mortăciune!

În astfel de condiții cum să nu te miști? Mai ales cînd te presează o asemenea situație. Vrei, nu vrei, trebuie să sari, să te învîrți. Dacă peste două ore nu vom avea unde să ne încălzim, gerul ne va usca oasele.

Pavlo adusește uneltele. De acum descurcă-te.

Adusește și cîteva burlane. Pentru tinichigerie nu-i bună orice unealtă. Există un ciocănaș de lăcătuș și un toporaș.

Şuhov îşi loveşte mănuşile una de alta, apropie burlanele şi le potriveşte unul în altul. Apoi îşi loveşte iarăşi mănuşile şi continuă să lucreze (mistria o ascunsese undeva pe aici, nu departe. Cu toate că în brigadă sănt oamenii lui, el se teme să nu i-o schimbe. Şi Kilgas ar putea face asta).

Gîndurile îl-au părăsit ca şi cum n-ar fi existat niciodată. Nu-şi poate aminti acum nimic şi nu are nici o grija în afară de aceea de a potrivi burlanele şi de a le scoate afară fără să iasă fum.

Pe Gopcik îl trimise să caute o bucată de sîrmă ca să atîrne burlanul lîngă geam, la ieşire.

Intr-un colţ se află o sobă scundă şi un coş de cărămidă. Are deasupra o plită de fier, care se înroseşte şi pe ea se dezgheaţă şi se usucă nisipul. În sala aceasta focul fusese deja făcut, iar căpitanul de rangul doi şi Fetiukov cărau nisip cu targa.

Ca să duci targa nu-ţi trebuie prea multă minte.

Iată de ce îi pune şeful de brigadă la munca asta pe foştii şefi. Se spune că Fetiukov a fost înainte şef mare primele zile el îşi cam ridicase coada şi începuse să strige la căpitan, dar căpitanul i-a trîntit una în bot şi cu asta l-a potolit.

Băieşii se strînseseră în jurul sobei cu nisip, însă şeful de brigadă îi avertiză :

— Ei, acuşi îl incălzesc eu pe unul în frunte ! Să ne instalăm întii.

Unui bătut îi este de-ajuns dacă-i arăti biciul. Gerul e aspru, dar şeful de brigadă e şi mai aspru. Băieşii se împrăştiau la treburile lor. Şeful de brigadă se apropie de Pavlo şi-i şopti :

— Rămii aici și ține-te tare? Mă duc să aranjez cu procentajul.

Şuhov auzi. Procentajul e mai important chiar decit munca însăși. Un șef de brigadă înțeleapt trebuie să aibă mereu în atenție procentajul. Cu el ne hrănim. Spune c-ai făcut întocmai ceea ce de fapt n-ai făcut, dacă pentru ceva se plătește ieftin, întoarce-o ca să fie mai scump. Pentru asta șefului de brigadă îi trebuie multă minte. Nu mai vorbesc despre aranjamentele cu normalorii. Niciodată nu poți trata cu mîna goală. Pentru cine sunt, dacă te gîndești bine, procentele astea? Pentru lagăr, se înțelege. Lagărul ciștigă de la construcții mii și mii în plus și acordă locotenentilor premii. Da, pînă și lui Volkovoi, pentru biciușca sa. Tie? Două sute de grame de pînă seara, ca supliment. Îți amăgesc viața cu două sute de grame. Au fost aduse două căldări cu apă, însă pe drum apa înghețase. Așezără căldările pe sobă.

Gopcik adusese sîrmă de aluminiu, care se folosește de obicei la rețelele electrice. El se aplecă spre Şuhov și zise:

— Ivan Denisici! Astă-i sîrmă bună pentru linguri. Mă înveți să torn o lingură?

Ivan Denisici îl iubește pe Gopcik, deși știe să e un potlogar. Gopcik a fost arestat pentru că ducea lapte în pădure, teroriștilor lui Bendora. A fost pedepsit întocmai ca un om matur. În fond e un vițel blind și se gudură pe lingă toți bărbații. Nu s-ar spune, totuși, că nu-l şiret. Își mânîncă pachetele, întrdeauna de unul singur. Noaptea, uneori, molfăie.

Nu-i mai puțin adevărat că nici nu-i poți hrăni pe toți. Rupseră din sîrmă cîteva bucăți și le ascunseră într-un colț. Şuhov improviză din două scînduri un fel de scară și-l

urcă pe Gopcik să aîrne burlanul. Puștiul se cățără ca o veveriță, bătu un cui, legă sărma de el și o trecu apoi pe după burlan. La capătul burlanului Ŝuhov făcuse un cot. Astăzi nu e vînt, dar mîine va fi și nu trebuie să iasă fum. Doar se știe că soba asta nu-i pentru alții. Senka Klevšin treminase de tăiat șipcile și îl pusec tot pe Gopcik să le fixeze. Acesta se cățără ca un drăcușor și strigă de sus. Soarele se mai ridicase puțin iar ceața se împrăștiase. Stîlpii aerieni dispăruseră ca prin farmec. Pe cer rămăscese acum și parcă dansa halucinant un soare blind și sîngeriu. Soba fusese umplută cu lemne furate. Era o adevărată sărbătoare.

— Iată că în ianuarie soarele a încălzit vaca pe o parte! — spuse Ŝuhov.

Kilgas termină de reparat lada de mortar, o mai izbi o dată cu toporașul și strigă:

— Ascultă Pavlo! Pentru treaba asta șeful de brigadă să-mi dea o sută de ruble. Mai puțin nu primesc.

Pavlo rîde.

— Ai să primești o sută de grame.

— Mai adăugă procurorul — strigă Gopcik de sus.

— Nu vă grăbiți, fraților, nu vă grăbiți — strigă Ŝuhov. Începură să taiе cartonul gudronat și el arătă cum să procedeze.

În jurul sobei de fontă se strînse din nou lume multă și Pavlo fu nevoit să-i alunge. Lui Kilgas îi dădu ajutorul și-i ordonă să facă niște lăzi, nu prea mari, pentru a transporta motorul sus.

Trimise apoi încă doi oameni la căratul nisipului, unul înăuntru să arunce nisipul fierbinte de pe plită în lada cu mortar și cîțiva să curețe schelele și zidăria de zăpadă.

Undeva porni să strănuie un motor. Începuseră să care cărămizile de zgură. Mașina își făcea drum anevoie. Pavlo ieși în fugă și începu să gesticuleze arătind unde să le descarce. O fișie din cartonul gudronat fusese deja aşezată. Acum o aşezau pe a doua.

Ce fel de adăpost îți oferă cartonul gudronat?

Hirtia-i tot hirtie. Cartonul se făcuse acum una cu peretele și înăuntru era mai întuneric.

Alioska adusese cărbuni. Unii îi strigă: aruncă-i! Alții: nu-i arunca! Să ne încălzim cu lemne! Nu mai știa pe cine să asculte.

Fetiukov se aciuase lîngă sobă și își băgă, prostănacul, pîslarii în foc.

Căpitanul de rangul doi îl înhăță de guler și-l împinse spre targă.

— La cărat nisip, hoitule!

Căpitanul confundă munca din lagăr cu cea de pe vapor. Dacă și s-a spus să faci ceva, înseamnă că trebuie să faci. A slăbit grozav căpitanul în ultima lună, dar trage totuși la ham.

Între timp, cele trei ferestre au fost astupate. Lumina viine acum numai dinspre uși. și frigul. Pavlo ordonă să se astupe partea de sus a ușilor, în aşa fel încât să intră aplecindu-te. Ordinul fu executat întocmai. În timpul acesta trei basculante aduseseră și răsturnaseră în apropiere cărămizile de zgură. Problema care se punea acum era următoarea: cum să le ridici fără scripete?

— Zidari! Haideți să urcăm! zise Pavlo dînd cuvintelor tonul unei invitații. Asta-i o muncă de onoare.

Şuhov și Kilgas se ridică și împreună cu Pavlo porniră spre etaj. Scara fusese îngustă dintotdeauna, însă Senka luase acum balustrada și trebuia să te lipești de perete ca

să nu te trezești jos. Și încă o bucurie — pe stînghiile scării zăpada a înghețat și piciorul alunecă. Cum vor duce oare mortarul ?

Cercetără locul unde aveau să zidească. Peste vechea zidărie se aşternuse zăpada, trebuia înlăturată cu lopețile, iar stratul de gheață de dedesubt, spart cu toporașul și apoi măturat. Pe unde să urce cărămidile ? Priviră în jos, chibzuiră și hotărîră așa : decât să fie tîrîte pe scară, mai bine să pună patru oameni să le arunce pe schele, iar de acolo doi să le urce la etajul întâi, de unde alți doi le vor da la mînă. Va merge mai repede, fără îndoială.

Sus vîntul nu-i chiar atât de puternic, cu toate că trage cu destulă tărie. Cînd vom zidi, va bate, desigur. Dar dacă te adăpostești după zidul început îți va fi mai cald. Șuhov înălță capul spre cer și scoase un „Ah“. Cerul era curat, iar soarele aproape că se ridicase spre amiază. Mare minune, repede trece timpul cînd lucrezi ! De câte ori nu observase Șuhov cum se scurg zilele în lagăr, de nici nu-ți dai seama. Însă termenul nu trece deloc, nu se micșorează cîtuși de puțin. Coborîră și se așezără cu toții lîngă sobă. Doar căpitanul și Fetiuakov mai cărau încă nisip. Pavlo se înfurie cumplit. Trimise pe loc opt oameni la cărămidă, doi să amestece nisipul cu ciment și să-l toarne în ladă, unul la apă și altul după cărbuni.

Kilgas se îndreptă spre echipa sa și zise :

- Hei, băieți ! Trebuie să terminăm tărgile.
- Pot să le ajut și eu ? — se oferi de bună voie Șuhov.
- Ajută-i — încuvîințează Pavlo dînd din cap.

În momentul acela fu adus un cazan în care urma să se topească zăpada pentru mortar. Cineva aduse vestea că ar fi ora douăsprezece.

— Nu poate fi decit douăsprezece — declară Ŝuhov. Soarele e drept in mijlocul cerului.

— Dacă-i pe verticală — își dădu cu părere căpitanul înseamnă că nu-i douăsprezece, ci unu.

— De ce? — se miră Ŝuhov. Toți bătrânișii știu că soarele stă cel mai sus la amiază.

— Da, bătrânișii! — îl întrerupse căpitanul. Dar de atunci a fost dat un decret și soarele stă cel mai sus la ora unu.

— Ai cui e decretul asta?

Căpitanul de rangul doi ieși cu targa. Nici Ŝuhov nu era dispus să poarte o discuție pe această temă. Oare și soarele se supune decretelor?

Lucrără cu spor și înjghebară patru lădițe.

— Să stăm, să ne încălzim — spuse Pavlo celor doi zidari. Senka, odihnește-te și tu. Stați jos?

Se așezară lîngă sobă. Oricum, pînă după prînz nu vor începe să zidească și nu avea nici un rost să pregătească de pe acum mortarul. Ar îngheța.

Cărbunele se încinse și iradia o căldură intensă și moleșitoare. Păcat că se simte numai lîngă sobă. În toată sala e frig cum a fost și înainte.

Toți patru și-au scos mănușile și își țin mîinile foarte aproape de sobă. Picioarele nu trebuie apropiate niciodată de foc. Trebuie să știi asta. Dacă ai bocanci, le pocnește pielea, iar dacă ai pîslari, se jilăvesc, aburul trece prin ei și nu-ți va fi niciodată cald. Iar dacă te bagi mai aproape de foc îi arzi și cu gaura umbli pînă în primăvară. N-ai de unde căpăta alții.

— Și tu, Ŝuhov? îl necăjește Kilgas. Ŝuhov, fraților e cu un picior acasă.

— Da, da, cu acela desculț — aruncă cineva vorbele.

Riseră. (Şuhov îşi scoase pîslarul stîng, care fusese ars şi îşi încălzi obiala).

— Şuhov îşi sfîrşeşte termenul.

Lui Kilgas i-au dat douăzeci şi cinci. Înainte era o epocă fericită : tuturor, fără alegere, li se dădeau 10 ani. Însă din patruzeci şi nouă epoca aceea s-a dus. Tuturor — cîte douăzeci şi cinci, fără să se țină seama de nimic. Zece îi mai duci, nu pieri, dar douăzeci şi cinci, cum dracu ?

Şuhov se bucură că toţi îl arată cu degetul : iată, el îşi cam sfîrşeşte condamnarea. În asta, însă, nici el nu crede prea tare. Toţi cei care îşi au sfîrşit pedeapsa în timpul războiului au fost reînuţi pînă în patruzeci şi şase, cînd a venit o dispoziţie specială. Cine a avut iniţial trei ani, a făcut cinci. Legea se răstămăceaște. Termeni zece şi-ţi spun să mai faci încă zece. Sau te deportează. Citeodată te gîndeşti şi respiraţia tă se opreşte : timpul trece, se depărtează ca firul de pe mosor şi termenul se sfîrşeşte... Doamne ! Pe picioarele tale şi în libertate ! E posibil ? Numai că despre toate astea e necuvîncios să vorbeşti cu voce tare unuia aflat în situaţia lui Kilgas. De aceea Şuhov spuse :

— Nu-ţi socotî cei douăzeci şi cinci ai tăi. Nu ţi-e scris în frunte că ai să faci exact douăzeci şi cinci. Dar că eu am stat aici opt ani înceheiaţi, asta-i sigur.

Să trăieşti ani în şir cu mutra în pămînt şi să n-ai vreme să te gîndeşti de ce te află aici, ci numai şi numai cum vei ieşi, ah, dumnezeule !

Potrivit celor scrise în dosar, Şuhov a fost adus în lagăr pentru trădare de patrie. A mărturisit chiar că s-a lăsat prizonier din dorinţă de a-şi trăda patria şi că s-a întors din prizonierat pentru că indeplinea o misiune a spiona-

juluș german. Ce fel de misiune, nici Şuhov însuși nu-a putut să născocească și nici anchetatorul. Așa că nu i-au putut spune altfel decât o misiune.

Calculul lui Şuhov a fost simplu : nu semnezi — s-a zis cu viață ; semnezi — mai ai șansa să trăiești, măcar puțin. Si a semnat.

Lucrurile se petrecuseră, însă, cam aşa : în februarie patruzeci și doi, pe frontul de nord-vest, toată armata fusese încercuită. Avioanele nu le aruncau nimic de mâncare și la drept vorbind nici nu erau avioane pentru asta. Foamea i-a adus pînă acolo că geluiau oasele cailor morți, muiau în apă carnea aceea gelatinoasă și o mâncau. Să vînezi n-aveai cu ce. Si înceț, înceț nemții îi prindeau prin păduri și-i luau. Într-o grupă din asta Şuhov a fost prizonier două zile, tot acolo în păduri. Cinci dintre ei au evadat

Sau ascuns prin păduri și mlaștini și printr-o minune au nimerit la ei lor. Numai că doi au fost culcați la pămînt de un automat unul a murit din cauza rănilor și au ajuns numai doi. Dacă ar fi fost mai întelepți ar fi spus că s-au rătăcit prin păduri și nu s-ar fi întîmplat nimic. Însă ei au mărturisit că au fugit din prizonierat. Din prizonierat ? Așa și pe dincolo mama voastră ! Dacă erau cinci poate că le-ar fi confruntat mărturisirile, le-ar fi verificat, acum însă erau numai doi și, căcă, s-au întîles nemernicii în ceea ce privește fuga. Senka Klevșin înteles, cu toată surzenia lui, că se vorbește despre fuga din prizonierat și spuse tare :

— Pe mine m-au prins de trei ori și tot de trei ori am fugit din prizonierat.

Senka e răbdător și mai mult tace : nu-i audе pe cei din jur și nu se amestecă în vorba lor. Așa că despre el

nu se știe decât că a stat la Buchenwald, că a făcut parte din organizația clandestină din lagăr, că a cărat acolo arme pentru o răscoală și că nemții l-au spânzurat de mîini și l-au bătut cu bastoanele.

— Tu, Vania, ai stat opt ani, e drept, dar în ce fel de lagăr ai stat? — îl contrazice Kilgas pe Ŝuhov. Ai stat în lagăre de drept comun și ai trăit acolo cu muierile. N-ați purtat...

— Ce muiere? Cu buștenii, frățioare, nu cu muierile.

Voa să spună că se ocupase cu tăiatul copacilor

Šuhov își atîntă ochii în focul din sobă și își amintă cei șapte ani petrecuți în nord și flacăra tremurătoare a focului, noaptea, cînd se tăiau copaci și cei trei ani la transportul buștenilor pentru traverse și scînduri de ambalaje.

Şeful avea acolo următoarea lege: brigada care nu-și îndeplinește sarcina ziua, rămîne noaptea în pădure.

După miezul nopții se tîrau pînă la lagăr, iar dimineața porneau odată cu ceilalți, din nou spre pădure.

— Nu-u, fraților. Lagărul acesta este mai liniștit, credeți-mă — bolborosi el. Aici mîncarea e lege. Ai îndeplinit, n-ai îndeplinit sarcina — te întorci în lagăr. Si rația de bază e mai mare aici cu o sută de grame. Se poate trăi. E lagăr special? Fie și special. Te împiedică cu ceva numerele? Nu-i grele numerele.

— E mai liniștit! — șuieră Fetiukov. (E pauză și toți s-au strîns lîngă sobă). Li se taie oamenilor gîturile în paturi! Asta înseamnă că e mai liniștit?

— Nu oamenilor, ci turnătorilor — spuse Pavlo amintindu-l cu degetul pe Fetiukov.

E drept, în lagăr se petrecuse ceva nou.

Doi delatori cunoscuți au fost tăiați chiar în paturile lor, noaptea. Apoi a fost tăiat un deținut de treabă și nevinovat. Au gresit probabil patul.

Un turnător a cerut sprijin șefilor de la carceră, iar aceștia l-au ascuns în închisoarea de piatră Ciudat... Astfel de întâmplări într-un lagăr cu regim comun nu se petrecceau...

Brusc se auzi sirena trenului electric. La început nu urlă cu toată puterea, ci răgușit, de parcă și-ar fi curătat gîtlejul.

S-a dus jumătate de zi ! Pauza de prînz !

Ah, am întîrziat. Ar fi trebuit să plece de mult la sala de mese, să ocupe rînd. La acest obiectiv lucrează unsprezece brigăzi și în sala de mese nu încap mai mult de două.

Şeful de brigadă tot nu venise. Pavlo îi privi în grabă și hotărî :

— Şuhov și Gopcik, cu mini ! Kilgas ! Cînd am să-l rîmîn pe Gopcik să vîi imediat cu brigada.

Intr-o clipă, locurile lor lîngă sobă au fost ocupate. Au înconjurat soba ca pe-o muiere pe care toți vor s-o îmbrățișeze.

— Gata cu somnul ! — strigă cineva. Fumați !

Se priviră unul pe altul să vadă cine fumează. Nu fumează nimeni. Nu au tutun sau nu vor să arate că au.

Pavlo ieși cu Şuhov și Gopcik alergă după ei ca un iepuraș.

S-a încălzit — constată surprins Şuhov. Sînt optisprezece grade sub zero, nu mai mult. Bun timp pentru ziduri !

Își aruncă privirile spre cărămidile de zgură. Băieții ducseră destule sus, iar cîteva se aflau pe planșeul de la primul etaj.

Şuhov îşi mihi ochii şi privi soarele. Voia să verifice dacă Buinovski, căpitanul de rangul doi, avea dreptate în ceea ce priveşte decretul.

La loc deschis, unde are spaţiu suficient, vîntul trage şi înțeapă ca înainte. Nimeni nu trebuie să uite că e luna Ianuarie.

Bucătăria şantierului e o chichineaţă înjghebată din scînduri subţiri în jurul unei sobe. Spărturile acoperişului sunt astupate cu tablă roasă de rugină. Un perete interior împarte chichineaţa în două: într-o parte bucătăria, în cealaltă sală de mese. Ambele încăperi sunt nepardosite. De-atâta du-te-vino, pămîntul e numai gropi şi ridicături. Bucătăria propriu-zisă e de fapt o sobă pătrată cu un cazan cimentat în ea. Atât. La bucătărie trebăluiesc doi oameni: bucătarul şi instructorul sanitar. Dimineaţa, când se ieşă din lagăr, bucătarul primeşte de la bucătăria mare a lagărului cruce. Cincizeci de grame pentru un om, un kilogram pentru o brigadă şi cu puşin sub un pud^{*} pentru întregul obiectiv. Se înțelege, bucătarul nu cară pe umerii săi, cale de trei kilometri, sacul cu cruce. Il dă să-l care un șopîrlan.

Mai bine dă o porcie de supliment decât să-şi spetească spinarea. El nu cară nici apă, nici lemne şi nici măcar nu face focul. Tot muritorii de rînd şi sint destui — le fac. Şi pentru asta li se dă şi lor cîte o porcie.

S-a hotărît să se mânînce fără a se scoate străchinile din sala de mese. Străchinile sunt tot din lagăr. (La obiectiv nu le poţi lăsa pentru că noaptea le sterpelesc cei aflaţi în libertate). Se aduc zilnic cam cincizeci, nu mai multe, iar aici sunt spălate şi puse repede în circulaţie. (Cel care

^{*} un pud → 16.381 kg.

cară străchinile primește, de asemenea, o porție în plus). Ca să nu se scoată străchinile afară, a fost plantat lîngă ușă un țopirlan. Oricît ar păzi el, tot se scot. Înțelegere? Păcăleală? Dacă vrei să mânânci trebuie să trimiți prin întregul obiectiv, cît este el de mare, un colector, să strîngă străchinile murdare și să le care la bucătărie. Si lui i se cuvine o porție și altuia la fel.

Bucătarul răstoarnă crucele și sarea în cazan și alege grăsimea cea bună pentru sine. (Grăsimea bună nu ajunge la mîna de lucru. Așa că deținuților le-ar fi mult mai pe plac dacă de la depozit s-ar da mereu grăsime de proastă calitate). Apoi mestecă terciul pînă fierbe cît trebuie. Cam asta-i tot ce face bucătarul. Instructorul sanitar nu face nici atît. Stă și se uită. Cînd terciul e gata vine și rîndul lui. Mânîncă ce-i mai bun. În momentul acela sosește și șeful de brigadă, care se întimplă să fie de serviciu. Se schimbă în fiecare zi. Vine să ia probă, să verifice chipurile, dacă mîna de lucru poate fi hrănîtă cu astfel de terci. I se dă o porție dublă.

Cînd sună sirena sosesc și ceilalți șefi de brigadă și bucătarul le dă pe fereastruică străchinile al căror fund este acoperit cu puțin terci. Cîte cruce din rația care îi se cuvine ai acolo nu poți să cîntărești și nici să întrebî pentru că primești o sută de scurte peste gură, numai dacă o deschizi.

Deasupra setpei goale șuieră vîntul-vara uscat și fierbinte, iarna geros. În stepa asta, de cînd e ea, n-a crescut nimic. Cu atît mai puțin între cele patru garduri de sîrmă ghimpată. Piinea „crește“ doar la magazia de piine, iar ovăzul dă în spic la depozit. Si chiar dacă îi-ai rupe şalele muncind, chiar dacă te-ai prăbușit cu fața în țărină, pămîntul nu îi dă mai multă mîncare decît îi-a prescris comandantul. Ba n-o primești nici pe aceea din pricina

bucătarilor, a țopirlanilor și a celor protejați. Se fură și aici, se fură și în zonă, iar înainte se fura și la magazie. Și toți cei care fură nu dau cu tîrnăcopul. Tu, în schimb îzbești cu el, iezi ce-ți dau și cară-te de la ferestruică.

Cine pe cine poate, pe acela-l roade.

Pavlo, Șuhov și Gopcik intrără în sala de mese. Aici deținuții se împing unul în altul de nu se mai văd nici mesele ciunte și nici băncile. Unii stau jos și mânincă, iar cei mai mulți, în picioare.

Brigada 82, care a săpat gropi, în ger, o jumătate de zi, a pus mâna pe primele mese. Acum, nici după ce au mîncat nu vor să mai plece. Unde să se mai încălzească? Ceilalți îi injură, dar spatele lor e ca peretele. Oricum, aici e mai plăcut decât în ger.

Pavlo și Șuhov își fac loc cu coatele. Au sosit la timp. O brigadă își primește mîncarea și la rînd mai este una. Cei care stau la ferestruică sunt tot ajutorii șefilor de brigadă.

— Strâchini! Strâchini! — strigă bucătarul prin ferestruică. I se aduc strâchini. Adună și Șuhov, nu pentru un supliment, ci că să meargă treaba mai repede.

Acolo, după peretele despărțitor, țopirlani spală străchinile pentru un blid de terci.

În clipa în care începu să primească mîncarea ajutorul din fața lui, Pavlov strigă pe deasupra capetelor celorlalți:

— Gopcik!

— Sint aici! răspunde Gopcik de la ușă. Are o voce mică și subțire de ied. Aproape că ți-e teamă să nu se spargă.

— Cheamă brigada!

Gopcik o luă la fugă.

Important e că astăzi terciul e bun, chiar foarte bun.

E din ovăz. Nu se întâmplă prea des. De obicei se face din sorg. De două ori pe zi. Sau din puțină făină cu multă apă. În terciul de ovăz, printre boabe, se găsește un strat hrănitor de grăsime. Cind era tânăr, Ŝuhov dădea cailor ovăz cu brățul. Niciodată nu s-a gîndit, atunci, că și va chinui sufletul pentru cîteva boabe de ovăz.

— Străchinî ! Străchinî ! se aude dinspre ferestruică.

Se apropie rîndul brigăzii lor. Ajutorul brigăzii din față a primit un polonic dublu, de „șef de brigadă“ și părăsește ferestruica.

Asta tot pe socoteala miinii de lucru și nimeni nu se împotrivește.

Fiecarui șef de brigadă i se dă o astfel de porție, iar dacă el n-o mănincă, o dă ajutorului. Tiurin o dă lui Pavlo. Sarcina lui Ŝuhov, acum e următoarea : se însighe deasupra unei mese, alungă doi pirlitî, roagă cu frumosul o mină de lucru să-l ajute și curăță un colț de masă pentru vreo 12 străchinî (Dacă le așezi una lîngă alta iar peste ele mai pui un rînd de șase și apoi încă unul de două, încap). Pe urmă trebuie să ia străchinile de la Pavlo. să le numere din nou și să vegheze ca nu cumva vreau străin să fure o străchină de pe masă.

Și mai trebuie să fie atent să nu-l lovească cineva cu cotul și să-l dea jos. Alături e forfotă. Unii se ridică de pe bancă, alții se așeză și mănincă.

Trebuie să supraveghezi cu atenție hotarul ; își mănincă străchinile lor, ori s-au strecurat într-ale noastre ?

— Două ! Patru ! Șase ! numără bucătarul de după ferestruică. Dă cîte două străchinî dintr-o dată. Așa îi e mai ușor. Cu o singură mină se poate însela.

— Două, patru, șasi-repetă cu voce slabă Pavlo și-i transmite lui Ŝuhov cîte două străchinî. Ŝuhov île așează

pe masă. Nu repetă cu voce tare, dar numără mai lute decât ei.

— Opt, zece.

De ce nu aduce Gopcik brigada.

— Doisprezece, paisprezece — continuă numărătoarea.

Nu mai sănt străchini la bucătărie. Pe lîngă capul și umerii lui Pavlo, Şuhov vede cum mîinile bucătarului pun pe ferestruică, cu mișcări nehotărîte, parcă gînditoare, două străchini. S-a întors, probabil, spre spălători și-i înjură. Pe ferestruică se aduse un teanc de străchini goale. Bucătarul își descleștează mîinile de pe cele două străchini și împinge în spate teancul.

Şuhov părăsi în grabă grămadă de străchini de pe masă, sări peste o bancă, trase ambele străchini și spuse încret, nu atît pentru bucătar, cît pentru Pavlo :

— Paisprezece.

— Stai ! Unde o-ntinzi ? urlă bucătarul.

— E di-al nostru-confirmă Pavlo.

— De-al vostru, de-al vostru, dar de numărătoare nu te ții ?

— Paisprezece-strinse din umeri Pavlo.

El însuși n-ar fi încercat niciodată să șterpelească străchini pentru că era ajutorul șefului de brigadă și trebuia să-și păstreze autoritatea.

În cazul de față, însă, nu se întimpla nimic grav dacă repeta după Şuhov.

— Eu am numărat deja paisprezece-boncăluiește bucătarul.

— Și ce-i dacă a numărat ? A numărat, dar n-a dat, le-a ținut în mîini ! răcnește Şuhov. Vino și numără dacă nu crezi. Iată-le, toate-s pe masă !

Şuhov striga la bucătar, însă, observase că cei doi estonieni își fac loc spre el și le întinse din mers ambele străchinii. Se întoarce apoi spre masă și cercetă atent dacă nu cumva vecinii au luat vreuna. Ar fi putut lua cu ușurință.

În ferestruică se arătă, întreagă, mutra roșie a bucătarului.

— Unde-s străchinile? întrebă el cu asprime.

— Na, poftim! — strigă Şuhov — Dă-te puțin mai încolo prietene scump, ai încremenit? — și împinse pe cineva într-o parte. Iată-le pe cele două! — ridică în mijini cele două străchinii de la ultimul etaj. Și iată trei rînduri de cîte patru, nici una în plus, socotește! E în ordine?

— Dar brigada n-a venit? — privi cu neîncredere bucătarul prin spațiul acela mic pe care i-l oferea ferestruică îngustă, croită astfel tocmai pentru ca nimeni să nu-și arunce ochii înăuntru și să vadă cît a mai rămas în cazan.

— No, n-o vinit încă brigada — își clătină capul Pavlo.

— Atunci de ce dracu ocupați străchinile dacă brigada nu-i? — turbă de mijnie bucătarul.

— Iată, iată brigada — începu să strige Şuhov. Și toți auziră glasul căpitanului de rangul doi, care striga, la intrare, ca pe puntea de comandă:

— De ce v-ați strîns grămadă? Ați mîncat, plecați! Dați voie altora!

Bucătarul mai mormăi ceva, apoi tăcu și curînd ii apărură din nou mijinile în ferestruică.

— Șaisprezece, optsprezece...

Și după ce turnă ultima porție, dublă:

— Douăzeci și trei. Gata. Următoarea brigadă!

Cei din 104 începură să și croiască drum și Pavlo le întindea străchinile peste capetele celor care se deau la a doua masă.

Pe fiecare bancă, vara, încap cîte cinci oameni. Acum, însă, infololiți cum sint, abia dacă încap patru și nu le e deloc la îndemînă să miște lingurile.

Cu gîndul că măcar una din rîtele șterpelite va fi a lui, Șuhov se apucă cu repeziciune de cea care-i revenea în mod normal. Își ridică genunchiul drept pînă la pîntece, trase din tureatca pislarului „Ust-Ijma 1944“, își scoase căciula și o strînse sub brațul stîng, iar cu lingura atacă delicat, dintr-o margine, terciul.

Mînca atent, concentrat numai asupra stratului subțire de terci, îl rădea de pe fundul străchinii, îl băga în gură și-l mozolea cu limba. Trebuia să se grăbească pentru ca Pavlo să observe că a terminat și să-i ofere a doua porție.

Numai că acolo se afla și Fetiukov care venise odată cu estonianii și văzuse cum șterpelise el cele două terciuri. Fetiukov se așezase drept în fața lui Pavlo, mînca stînd în picioare și se uita insistenț la cele patru porții rămase intacte. Voia astfel să-i arate lui Pavlo că ar trebui să-i dea și lui, dacă nu-o porție întreagă, atunci măcar o jumăate de porție. Tânăr și negricios, Pavlo își mînca liniștit porția dublă și pe fața lui nu se putea citi în nici un fel dacă-l vede pe cel care stă lîngă el și dacă își amintește că două porții sint în plus.

Șuhov termină de mîncat terciul. Din cauză că își pregătise de la început stomacul pentru două porții, nu se sătură acum numai cu una, cum se întimpla de obicei cînd mînca terci de ovăz. El își strecură mîna în buzunarul interior, scoase din cîrpa albă bucătîca rotundă de coajă și cu ea începu să steargă rămășițele de terci de

pe fundul și marginile străchinii. Strîngea pe coaja de pîine puțin terci, îl lingea și apoi strîngea din nou. În sfîrșit, strachina fu curățată ca și cum ar fi fost spălată, doar că era puțin mată. O dădu peste umăr și continuă să stea preț de un minut cu capul descoperit. Cu toate că el șterpelise străchinile, stăpînul lor era ajutorul șefului de brigadă.

Pavlo termină de mîncat, linse numai lingura, o ascunse la locul ei și își făcu cruce. Apoi atinse ușor — nu le putea mișca din cauza înghesuiei — două din cele patru străchi de pe masă, cu intenția vădită de a le da lui Ŝuhov.

— Ivan Denisovici ! Una ia-o pintru tini, iar alta să i-o duci lui Cezar.

Şuhov știa că trebuie să ducă o strachină lui Cezar, la birou, (Cezar nu se înjosea niciodată să meargă, la masă, nici aici, nici în lagăr). Știa asta, dar cînd Pavlo atinse cele două străchini deodată, inima i se opri : nu cumva i le dă lui pe amîndouă ? Acum lucrurile se limpeziră și inima o porni iarăși la drum.

Intr-o secundă se aplecă asupra vînatului său legal și începu să mânînce cu chibzuială, fără să simtă cum îl ghiontesc în spate cei din alte brigăzi.

Ar fi fost mîhnit dacă Pavlo i-ar fi dat lui Fetiukov încă o porție. Fetiukov știe oricînd s-o facă pe șacalul, dar să șterpelească n-are curaj.

...În apropiere, la aceeași masă, se află Buinovski. Și-a terminat de mult terciul, nu știe că în brigadă sunt porții în plus și nici nu-și aruncă ochii să vadă ce a mai rămas de la ajutorul șefului de brigadă. Căldura îl moleșise și nu mai avea putere să se scoale și să iasă afară, în ger sau să se ducă în sala friguroasă a mașinilor. El ocupa acum un

loc ilegal și împiedica brigăzile nou venite, aidoma celor pe care, cu cinci minute în urmă, ii izgonise cu vocea lui metalică. Venise de curînd în lagăr, și, implicit, participa de puțină vreme la munca forțată. Minutele acestea de acum (el nu știa asta) aveau o deosebită importanță în viața lui, erau minute care-l transformau dintr-un ofițer de marină puternic și zgomotos, într-un deținut greoi în mișcări și prudent. Numai această încetineală în mișcări era în stare să-l facă să supraviețuiască celor douăzeci și cinci de ani de închisoare cu care fusese înzestrat. Cei din jur strigați la el și-l ioveau în spate să elibereze locul.

Pavlo spuse !

— Căpitane ! Ei, căpitane !

Buinovski tresări ca trezit din somn și privi în jur. Pavlo îi întinse terciul fără să-l întrebe dacă-l vrea sau nu. Sprîncenele lui Buinovski se ridică, iar ochii priviră terciul ca pe o minune.

— Ia-l, ia-l, îl îndemnă Pavlo și lăudă porția șefului de brigadă, plecă.

Pe buzele crăpate ale căpitanului, care călătorise în jurul Europei și pe marele drum nordic, apără un zîmbet vinovat. Apoi se aplecă fericit asupra stratului subțire de ovăz, în care nu se zărea nici un strop de grăsime.

Fetiukov se uită cu răutate la Șuhov și la căpitan și se îndepărta. Din punctul de vedere al lui Șuhov, Pavlo procedase just oferindu-i încă o porție căpitanului. Va veni vremea când căpitanul va învăța cum să trăiască în lagăr ; deocamdată, nu știe.

Șuhov nutrea speranță slabă că Cezar îi va da lui terciul. Înlătură, însă, imediat gîndul amintindu-și că acesta nu primise pachet de două săptămâni.

Termină al doilea terci, curăță ca și prima oară fundul și marginile străchinii, linse de fiecare dată bucătica de coajă și sfîrșii, în cele din urmă, prin a o mînca. Luă apoi porția lui Cezar, care între timp se răcise și plecă.

— La birou — spuse și îl impinse într-o parte pe țopiranul de la ușă, care nu-l lăsa să iasă cu strachina.

Biroul are o casă din bîrne, în apropierea corpului de gardă. Ca și dimineața, fumul țîșnea din hornuri. Pentru birou nu se face economie de surcele și de bracuri.

Şuhov deschise o ușă, apoi încă una căptușită cu cîlti și, dind drumul înăuntru rotocoalelor de abur rece, intră și retrase iute ușa după el. (Se grăbise ca nu cumva cineva să strige : „Ei, tu, bădăranule, închide ușa“).

I se păru că în birou e cald ca în baie-

Prin ferestrele de pe care gheața se topise pătrundea un soare vesel, nu morocănos, ca acolo sus, pe centrala termoelectrică. Soba fusese atât de tare încălzită, încît de la o margine la cealaltă era roșie. Roșii erau și burlanele. Într-o asemenea căldură, cum te-ai aşezat ai și adormit.

Biroul are două camere. A doua, a șefului de lucrări, are ușa întredeschisă și de acolo tună vocea acestuia.

— Avem pierderi la fondul de salarii și la materialele de construcții. Scîndurile cele mai scumpe — fără să mai vorbesc de panourile pentru casele prefabricate — sunt sparte de deținuți și arse ca să se încălzească, iar voi nu vedeți nimic. Zilele acestea cimentul a fost descărcat pe un vînt puternic și transportat cu târgile aproape zece metri. Pe tot terenul, în jurul depozitului, cimentul e pînă la gleznă, iar cînd muncitorii au plecat nu mai erau negri, ci cenușii. Iată cîte pierderi !!

Înseamnă că e consfătuire la șeful de lucrări, cu șefii de echipă, se înțelege.

Lîngă intrare, în colț, pe un taburet, stă plantonul care are grija de foc. Căldura îl moleșise. Mai încolo, Skuropatenko, B-219, o prăjină strîmbă, s-a înfipt ca un ghimpe în fereastră. Urmărește și acum dacă nu cumva i se fură panourile pentru casele prefabricate. Cartonul gudronat și-a fost suflat, taică ! Aleluia !

Cei doi contabili, tot deținuți, își prăjesc pîinea pe sobă. Ca să nu se ardă și-au făcut un fel de grătar din sîrmă.

Cezar trage din pipă. E cu spatele spre Șuhov, nu-l vede. În fața lui stă H-123, care înghițise pînă acum conform sentinței, douăzeci de ani de muncă silnică. E un bătrîn rezistent. Măncîncă terci.

— Nu, tăicuțule — îi vorbește Cezar dulce, dînd drumul la rotocoale de fum — obiectivitatea ne cere să recunoaștem că Eisenstein este genial. Oare nu-i genial „Ivan cel groaznic“ ? Dansul opricinilor cu mască ! Scena din catedrală !

— O schimonoseală ! — mîriile H — 123, ținînd lîngura înaintea gurii. E atît de multă artă, că încețează de a mai fi artă. Piper și mac în loc de pîinea care ne este absolut necesară. Si apoi cea mai infamă idee politică — justificarea tiraniei personale. E o batjocură la adresa a trei generații de intelectuali ruși !

— Dar ce altă modalitate de tratare i s-ar fi admis ?

— Ce i s-ar fi admis ? ! Ah ! În cazul acesta nu-mi spuneți că e un geniu ! Mai bine ați spune că e un linguritor care a îndeplinit o comandă ca un cîine. Geniile nu-și adaptează modalitatea de tratare după gustul tiranilor !

— Hm, hm, tuși Șuhov, sfiindu-se să îñtrerupă o conversație atît de elevată. Dar nici să mai aștepte nu avea rost.

Cezar se întoarse, luă strachina fără să se uite la Șuhov, ca și cum aceasta ar fi venit singură, plutind prin aer și își continuă conversația :

— Vedeți, arta nu înseamnă „ce“, arta înseamnă „cum“.

H-123 sări ca ars și începu să bată cu pumnul în masă :

— Nu, nu ! „Cumul“ vostru să se ducă la mama dracului dacă nu trezește în mine sentimente nobile.

Șuhov mai stătu exact atât cât era cuviincios să stea după ce dăduse terciul. Aștepta ca Cezar să-l trateze cu o țigară. Cezar, însă, nu-și mai amintea de loc că el se află acolo, în spatele lui.

Șuhov se întoarse și plecă fără să facă zgromot.

„Nu-i prea frig afară, observă el, se poate zidi“.

Mergea pe cărare și în zăpadă zări o bucătă dintr-o pînză de fierăstrău. Nu-i găsi nici un fel de întrebuițare, dar o luă și o băgă în buzunarul pantalonilor. Nevoie viitoare n-o poți ști. O va ascunde la centrala termoelectrică. Prevederea e mai folositoare decât bogăția. Sosi la centrală și înainte de toate își scoase mistria din ascunzătoare și o băgă sub cingătoare. Abia după aceea se strecură în sala care le servea ca loc de muncă.

Umblase prin lumina soarelui și, de aceea, acolo i se păru grozav de intuneric și nu mai cald decât afară. Poate puțin mai umed. Se îngămădiseră din nou cu toții lîngă soba rotundă, instalată de Șuhov și lîngă soba cealaltă, pe care se usca nisipul jilav.

Cine nu avea loc stătea pe muchea lăzii de mortar. Șeful de brigadă stă chiar lîngă sobă și-și sfîrșește de mințat terciul. Pavlo i-l încălzise pe sobă. Băieții șușotesc între ei. S-au înveselit. Îi spun și lui Ivan Denisovici cu glasul scăzut : șeful de brigadă a scos-o bine cu procentajul. A venit vesel.

La orice fel de muncă ar fi puși, șeful de brigadă e totul, munca e opera minții lui. Astăzi, de pildă, ce au făcut în jumătate de zi? Nimic, Instalarea sobei nu intră la socoteală. Nici astuparea ferestrelor. Astea s-au făcut pentru noi, nu pentru producție. În fișă, însă, trebuie să se scrie ceea. Poate că Cezar îi dă o mână prețioasă de ajutor. Șeful de brigadă e respectuos față de el. Nu s-ar putea așa fără rost. Dacă a scos-o bine cu procentajul înseamnă că de acum, cinci zile, vor avea rații bune. Dacă nu cinci, atunci măcar patru. Din cinci zile, una o ciupește comandantul și tot lagărul primește aceeași rație minimă — și cei mai buni și cei mai răi. Și nu îi-e necaz că toată lumea primește aceeași rație, ci că se fac economii pe seamă burților noastre. E drept, stomacul deținutului îndură totul: astăzi a fost cum a fost, însă mâine ne vom sătura. Cu gîndul acesta se culcă deținutul în ziua în care rația e minimă

Dacă te îți bine, lucrezi cinci zile și măñinci patru. În brigadă e liniște. Cine are fumează pe furiș. S-au înghesuit cu toții în semiintuneric și se uită la foc. Ca o familie mare. De fapt brigada chiar este o familie. Lîngă sobă, șeful de brigadă povestește ceva. El nu face niciodată risipă de cuvinte, iar dacă a început să povestească înseamnă că are sufletul ușor. Nici el, Andrei Prokofievici, n-a învățat încă să măñince cu capul acoperit. Cind își scoate căciula pare mai bătrîn decît este în realitate. Ca toți ceilalți, e tuns scurt, dar chiar aşa, la lumina focului, se poate observa ușor cît păr alb are presărat printre firele de păr cenușiu.

— ...Eu tremuram în fața comandantului de batalion, iar acum eram în fața comandantului de regiment. „Soldatul Armatei Roșii Tiurin la ordinele dumneavoastră...“ De

sub sprîncenele stufoase mă fulgeră ochii : „Dar după tată cum te cheamă ? Îi spun „Anul nașterii ?“ Îi spun. Atunci, în 1930, aveam douăzeci și doi de ani, eram un vițelus.

„Ei și cum îți faci serviciul Tiurin ?“ — „Servesc poporul muncitor“ — răspund. Dintr-o dată începu să cloco-tească și să izbească cu pumnii în masă — poc ! poc ! „Servești poporul muncitor, dar tu însuți cine ești, nemernicule ?“

Parcă-mi turnase cineva sănoală topită pe gîtlej. Îmi fac curaj și zic : „Simt trăgătorul mitralior numărul unu. Fruntaș în pregătirea de luptă și politic...“ „Ce număr unu, ticălosule. Tatăl tău e chiabur ! A sosist o scrisoare din Kameni. Tatăl tău e chiabur, ești căutat de doi ani și tu te-ai ascuns“. Am pălit cu totul și am tăcut. Un an întreg nu scrisesem acasă ca să nu-mi dea de urmă. Nu știam dacă ei mai trăiesc și nici ce gîndesc despre mine. „Ce fel de conștiință ai ? — începu să urle și să se agite «Patru bostoane». Înșeli puterea muncitorească — țărânească“. Gîndeam că mă va bate, dar nu făcu asta. Semnă un ordin ca în șase ore să fiu alungat. Afară era noiembrie, mi-au luat echipamentul de iarnă și mi-au dat unul de vară, care fusese purtat trei ani. Si o măntălușă scurtă. Eram zăpăcit cu totul și nu știam că aveam dreptul să nu predau hainele și să le trimit pe urmă... Si mi-au mai dat, pe lîngă asta, o doavadă cumplită : „Eliberat din rîndurile... fiind fiu de chiabur“. Tocmai bună ca să-ți poți găsi o muncă și să te strecori patru zile și patru nopți cu trenul, fără foacie de drum. Nici mîncare nu mi-au dat, măcar pe o singură zi. Am luat ultimul prînz și m-au îmbrîncit pe poarta cazărmii.

...În 1940, în lagărul de triaj de la Kotlas, l-am întîlnit pe fostul meu comandant de pluton. Căpătase tot zece ani.

De la el am aflat că pe comandantul acela de regiment și pe comisar i-au împușcat în 1936. Erau proletari sau chiaburi? Aveau conștiință sau nu aveau...? Mi-am făcut cruce și am zis: „Tatăl nostru care ești în ceruri, trebuie să cred că există, căci deși înduri multă vreme, crîncen pedepsești“.

După cele două străchini de terci, Şuhov avea o poftă grozavă să fumeze, chiar dacă pentru asta și-ar fi dat viața. Iși propuse să cumpere de la letonul din baraca așaptea două pahare de tutun și atunci își va putea achita datoriile. Drept urmare se apropie de estonianul pescăru și îi șoptică:

— Ascultă, Fino, împrumută-mi pînă miine să răscesc o țigară. Știi că eu nu îñșel. Fino se uită drept în ochii lui Şuhov, apoi fără să se grăbească, se uită la fratele său adoptiv. Ei împart totul în jumătăți și nici un firicel de tutun nu se clintește fără știrea celuilalt. Își mormâiră ceva unul altuia, apoi Fino scoase o pungă brodată cu șnur roșu. Din punga aceea scoase un pic de tutun tăiat la fabrică, îl aşeză în palma lui Şuhov, îl măsură din ochi și mai adăugă cîteva fire. Exact cît trebuie pentru o țigără, nu mai mult.

Şuhov avea hîrtie de ziar. Rupse o bucată, răsuci țigara, ridică un cărbune aprins care alunecase între picioarele șefului de brigadă și începu să tragă cu poftă.

Un fel de amețeală îi cuprinse trupul, iar capul și picioarele parcă se îmbătaseră.

Abia începu să fumeze și din capătul celălalt al sălii se înfipseră în el, strălucitori, ochii verzi ai lui Fetiukov. Poate că s-ar fi milostivit să-i dea lui, șacalului, cîteva fumuri, dar astăzi vînase chiștoace și Şuhov văzuse. E mai bine să-i dea chiștocul lui Senka Klevșin. El nici nu aude ce

povestește acolo șeful de brigadă și stă, nenorocitul, în fața focului, cu capul plecat într-o parte. Focul din sobă proiectează pe față ciupită de vărsat a șefului de brigadă • lumină palidă. El povestește fără milă, ca și cum ar fi vorbit despre altcineva :

— Rufelete pe care le aveam le-am vîndut cu un sfert din preț unui speculant. Cu banii am cumpărat, pe sub mînă, două pîini. Atunci încă erau cartele. Gîndeam să mă srtecor cu trenurile de marfă, însă ieșiseră și împotriva acestui fapt legi aspre. Iar bilete, cine-și mai aduce aminte, nu puteai cumpăra nici cu bani, iar fără bani nici pe-atîta. Se putea călători doar cu permise și cu ordine de serviciu. Pe peron n-aveai cum să ieși : la uși — miliția, iar patrulele cutreierau peronul dintr-un capăt în celălalt. Soarele, friguros, apunea. Prin găuri, apa începea să prindă pojghiță. Unde să înnoptez? Am sărit un perete neted, de piatră și am nimerit, cu pîini cu tot în closetul stației. Am stat acolo cîțva timp. Nu mă alunga nimeni. Apoi am ieșit ca un pasager sau ca un soldat oarecare. În gară tocmai se oprișe Vladivostok-Moscova. La apa fierbinte era încăierare, se loveau unul pe altul cu gamelele în cap. O fată cu o bluză sinilie și cu un ceainic de doi litri se tot învîrtea în jurul grămezii, temîndu-se să se apropie. Avea picioarele micuțe și delicate. Se puteau opări sau se puteau strivi. „Tine pîinile astea — ii spun — și-ți dau imediat apă fierbinte“. În timp ce umpleam ceainicul, trenul porni. Ea ținea pîinile în brațe și începu să plingă neștiind ce să facă cu ele. Era bucuroasă să rămînă fără ceainic, numai să nu piardă trenul. „Fugi — ii strig — fugi, vin după tine“. Ea alerga înainte, eu după ea. O ajung, o ajut să urce și continuă să alerg. În sfîrșit mă sui și eu pe scară. Conducătorul nu mă întreabă ce-i cu mine și nici nu mă

ghiontește în coaste. În vagon călătoareau ostași și mă confundase cu unul din ei.

Şuhov îl ghionti pe Senka, într-o parte, ca și cum i-ar fi zis: „Ia și termină de fumat țigara, nefericitule!“ Lă dădu chiștocul, cu țigareta de lemn cu tot. S-o sugă, nu se întâmplă nimic. Senka e foarte ciudat. Ca un artist. Și-a dus o mînă la inimă și își clătină capul. E surd și nu poți să-i ceri mai mult.

— Într-un compartiment inchis erau șase fete. Studențe din Leningrad. Se intorceau de la practică. Pe măsuță aveau unt și alte bunătăți, pelerinele se legănau în cîrlige, geamantanale aveau învelitori. Trec pe lîngă viață ca semafoarele vrezi pe lîngă ferestrele trenului. Am vorbit, am glumit și am băut ceai împreună. „Dar dumneavoastră, — m-au întrebă — din ce vagon sunteți?“ Am oftat și am spus adevărul. „Voi, fetelor, sunteți din vagonul vieții, iar eu din acela al morții...“

În sală e liniște. Focul arde.

— Au inceput să scoată „ahuri“ și „ofuri“, s-au sfătuit și m-au acoperit cu pelerinele pe al treilea pat. M-au ascuns și m-au dus pînă la Novosibirsk. Printre altele, trebuie să vă spun, că pe una dintre fetele aceleia am răsplătit-o mai tîrziu la Peciora. În 1935 a căzut și ea în afacerea Kirov, a ajuns la muncă forțată și am ajutat-o să intre la o croitorie.

— Nu-i bine să pregătim mortarul? îl întrebă Pavlo, în șoaptă.

Şeful de brigadă nu audă.

— Acasă am ajuns noaptea, prin grădini. Tot noaptea am și plecat. Pe fratele mai mic l-am luat cu mine și l-am dus în locuri mai calde, în orașul Frunze. Nici eu și nici el nu aveam ce mîncă. Acolo, pe o stradă, se fierbea

asfalt în cazan, iar niște potlogari stăteau în jurul lui. M-am dat pe lîngă ei : Ascultați, domnilor coate-găale ! Luați-l pe frățiorul meu să învețe meserie și cum să trăiască. L-au luat.. Îmi pare rău că n-am rămas și eu cu potlogarii aceia.

— Si niciodată nu v-ați mai întîlnit fratele ? — întrebă căpitânul.

Tiurin căscă.

— Niciodată. Căscă din nou, apoi spuse : — Ei, nu vă amăriți băieți ? N-o să murim aici la centrala termoelectrică Cine trebuie să pregătească mortarul să înceapă. Nu așteptați sirena.

Asta-i brigada ! Comandamentul nu-l silește pe deținut nici în timpul programului, dar dacă șeful de brigadă a zis să muncești chiar în pauză, înseamnă că trebuie să muncești.

Asta pentru că el, șeful de brigadă, te hrănește. Si pentru că fără rost nu te silește să muncești.

Şuhov oftă și se ridică.

— Să mergem să spargem gheața.

Luă un toporaș și o măturică, ciocănelul de zidar, o riglă, un șnur și firul cu plumb.

Kilgas — rumen ca de obicei — îl privește pe Şuhov și se strîmbă. Își exprimă asfert nemulțumirea că șeful de brigadă i-a pus la muncă mai înainte de a suna sirena. El nu se gîndește cu ce se hrănește brigada. Lui, chelbosului, ii e tot una dacă i se dă cu două sute de grame de pâine mai puțin. Trăiește din pachete.

Se scoală, totuși. Înțelege. Brigada nu poate sta în loc din cauza lui.

— Vania, așteaptă puțin ! Vin și eu !

Dacă ar fi lucrat pentru el, fălcosul s-ar fi ridicat, desigur, mai repede..

(De fapt Șuhov se grăbise și ca să apuce firul de plumb înaintea lui Kilgas. De la magazie s-a luat doar unul).

Șuhov și Kilgas porniră spre etaj. În urmă venea Senka. Îl simțeau după scărătul scării. La primul etaj zidăria e de-abia începută. Trei rânduri de jur împrejur. Rar unde e ridicată mai sus. Se va zidi ușor; de la genunchi pînă la piept — fără schele.

Schelele și caprele de lemn, care au fost aici mai înainte, au fost luate de deținuți. Le-au dus la alte clădiri sau le-au ars. Numai să nu cadă în mîna altor brigăzi. Miine vor trebui făcute alte capre. Altfel ne oprim. De pe centrala termoelectrică se vede pînă hăt departe. Zona înzăpezită și pustie, posturile de observație, negre, și stilpii ascuțiti, cu sîrmă ghimpată. Pînă și sîrma ghimpată se vede în lumina soarelui. Soarele nu se vede. Strălucește extraordinar de puternic. Nu poți deschide ochii spre el. Se mai vede, încă, nu prea departe un tren. Scoate fum, înnegrește cerul și răsuflă greu. Înainte de semnal, scoate întotdeauna un horcăit bolnav. Iată, și fluierat.

— Ei, stahanovistule! Termină mai repede cu firul cu plumb — îl mînă Kilgas.

— Uită-te cîtă gheață e pe zidul tău! Cînd ai s-o spargi? Diseară? Ti-ai adus degeaba mistria — răspunde Șuhov ca să-i facă în ciudă.

Tocmai voiau să-si ia în primire zidurile, după cum le împărtiseră înainte de prînz, cînd șeful de brigadă le strigă de jos :

— Hei, băieți! Ca să nu înghețe mortarul vom lucra cîte doi Șuhov, ia-l pe Klevsin la tine, iar eu voi lucra cu Kugas. Gopcik va curăța zidul în locul meu.

Şuhov și Kilgas se priviră unul pe altul. Nu-i rea ideea. Va merge mai repede. Apucără toporașele... Şuhov nu mai vedea acum nimic. Nici orizontul îndepărtat, nici zăpada strălucitoare în razele soarelui, nici deținuții care se împrăștiau într-o parte sau în alta a zonei. Unii mergeau să sape gropile neterminate dinineața, alții să întărească armătura sau să ridice căpriori la ateliere. Şuhov vedea numai zidul său, care, spre stînga, se ridică în trepte pînă mai sus de mijloc, iar spre dreapta se întindea cu cel al lui Kilgas. Îi arătă lui Senka unde să spargă gheata și el însuși începu să-o taie plin de zel, ba cu tăișul, ba cu muchia, schijele de gheată săreau în toate părțile și din cînd în cînd îl loveau peste față.

Muncea cu convingere, fără să se gîndească la nimic. Intuia, sub stratul de gheată, zidul și partea din afară a peretelui centralei, lată cît două cărămizi de zgură. În locul acela peretele fusese zidit, înainte, de un zidar necunoscut, care nu se pricepusese sau lucrase de mîntuială. Şuhov se obișnuise acum cu gîndul că peretele îi aparține. Iată aici o adîncitură. Nu poate fi astupată dintr-o dată, trebuie să dea jos vreo trei rînduri și să adauge apoi mortar din gros. Iată, aici pereteleiese în afară ca o burtă. Trebuie date jos două rînduri. Împărți peretele cu o linie imaginara: cît va zidi el pornind din stînga și cît Senka, spre dreapta, pînă la Kilgas. Acolo, în colț, își făcu el socoteală, Kilgas nu să se omoare cu firea, iar în Senka își pune puțină nădejde. În sfîrșit, cît timp vor scormoni colțul, el va da gata mai mult de jumătate din zid. Perechea noastră nu trebuie să rămînă în urmă. Stabili cîte cărămizi să i se aducă și unde anume să fie aşezate. Abia începuseră să se cătere pe scară cei care dădeau cărămizile, că Şuhov îi și strigă lui Alioșka.

— Adu-mi mie ! Pune-le aici. Și aici. Așa. Senka spărgea gheata, iar Șuhov apucașe, cu ambele mîini, măturicea din sîrmă de otel și începuse să curete peretele. Curăță rîndul de sus al cărămizilor, lăsînd, ici-colo, cîte o ușoară urmă de zăpadă.

Veni sus și șeful de brigadă și, în timp ce Șuhov mătura zidul, el bătu în colț, o stinghie.

— Hei ! — strigă de jos Pavlo, ce faciți acolo, ați murit ? Urcăm mortarul !

Șuhov fierbea înăbușit. Nu întinse încă șnurul. Hotărî să-l întindă imediat nu pentru un rînd sau două, ci dintr-o dată pentru trei. Și, ca să-i fie mai ușor lui Senka, o să-i ia o bucată de perete din exterior și o să-i dea în schimb alta, mai mică, în interior. Întinse șnurul pe creasta de sus și-i explică lui Senka, prin cuvinte și prin semne, unde să zidească. Surdul înțelege și, țuguindu-și buzele, aruncă ochiade și dă lin cap spre peretele șefului. Băgăm cărbuni ? Nu trebuie să ne lăsăm ! Ride. Pe scară se aduce mortarul. Îl vor căra patru perechi. Șeful de brigadă hotărâște ca mortarul să nu fie răsturnat în nici un fel de lázi, pentru că îngheată, ci să așeze tărgile aproape, iar zidarii să se descurce cum or putea și să lucreze. Și, ca să nu înghețe de pomană, acolo sus, cei care au cărat tărgile vor da la mînă cărămizile. Cum se termină mortarul din targă — jos. Și imediat vor urca alți doi. Jos se va dezgheța mortarul rămas pe targă. Atât cît se poate. Au fost aduse în același timp două tărgi. Pentru zidul lui Kilgas și pentru cel al lui Șuhov. Mortarul aburește în ger, parcă scoate fum, dar să te încălzești la el nu poți. Îl arunci cu mistria pe perete și cît ai deschide gura s-a și prins. Atunci trebuie să-l bați cu ciocanul, deoarece cu mistria nu mai al ce-i face.

La fel și cărămida, cum o pui se lipește, îngheată. Iar dacă-i cumva strîmbă n-o poți desface decât cu tăișul toporului

Cărămizile de zgură nu săn la fel. Una are colțul dis-trus, alta muchia spartă sau ceva în plus. Şuhov vede totul imediat și înțelege ce loc, în zid, se potrivește fiecărei cărămizi în parte. Ia mortarul aburind cu mistria. Il aruncă exact unde trebuie și ține minte unde este încheietura de jos. (Pe încheiatura de jos se aşeză mijlocul cărămizii de sus). Ia apoi din grămadă cărămida cu grija să nu-și rupă mănușa (zgura sfâșie rapid și dureros) și în timp ce încă mai nivelează cu mistria — plească cărămida. Tot acum trebuie să aibă grija ca zidul să fie drept, în exterior și în interior, iar cărămizile să fie așezate pe lat.

Dacă sub greutatea cărămizii iese mortar, il ia repede cu muchia mistriei și-l aruncă. Vara il folosește pentru cărămida următoare. Acum nu poate fi vorba de așa ceva. Trebuie, de asemenea, să nu pierzi din ochi găurile de jos. Poate că acolo nu e necesară o cărămidă întreagă, ci cîteva bucățele. Mortarul trebuie aruncat în așa fel încît în partea stîngă să fie mai gros, iar cărămida trebuie împinsă de la dreapta spre stînga. Astfel ea va presa surplusul de mortar între propria-i mucă și cărămida din stînga. Pe urmă ochiul la verticală și la lățime. S-a prins. Următoarea! Vom pune două rînduri și vom îndrepta greșelile de mai înainte. Apoi totul va merge ca pe roate. Acum să primim cu atenție! Duse rîndul exterior în întîmpinarea lui Senka. Acesta s-a despărțit în colț, de șeful de brigadă, și vine încoace.

Şuhov făcu, spre cei care cărau mortar, un semn rapid cu ochiul. Să-i aducă imediat mortar la îndemînă. Se muncește cu atita îndîrjire, încît n-ai răgaz nici să-ți stergi

nasul. Cînd se întîlniră, Şuhov și Senka luară mortar din aceeași ladă Surind o goliră și începură să-o radă.

— Mortar — urlă Şuhov peste zid.

— Imediat — răspunde Pavlo.

Ca și ceilalți zidari, Şuhov nu mai simțea gerul. Încăierarea rapidă cu munca i-a încălzit chiar de la început. Din căldura asta, sub pieptar și sub cămașă se ivește sudarea. Ei, însă, nu se opresc nici o clipă și duc zidul mai departe și mai departe. După o oră îi lovește al doilea val de căldură, în care sudoarea se usucă. La picioare nu i-a cuprins frigul. Asta-i important. În rest nimic, nici chiar vîntul care suflă nu le poate îndepărta gindurile de la zidit. Doar Klevşin își lovește picioarele unul de altul. Poartă 46 nenorocitul. Pislarii i-au fost aleși din perechi diferite și-i sunt cam strimți.

Din cînd în cînd șeful de brigadă strigă : „Mortar“ ! De lîngă zidul său strigă și Şuhov : Mortar ! Cine trage mai bine la ham, acela devine în ochii vecinilor un fel de șef de brigadă. Şuhov nu trebuie să rămînă în urma celeilalte perechi. Și-ar mîna, acum, chiar fratele pe scară, cu tărgile.

Buinovski cară de la prînz mortar, împreună cu Fetiukov. Scara e abruptă și alunecoasă și la început nu prea mergea. Şuhov îl mîna cu ușurelul :

— Căpitane, mai repede ! Căpitane, cărămizi !

După fiecare transport, căpitanul devinea mai dibaci, iar Fetiukov mai lenș.

Se bălăngăne ca o țîță de cătea lehuză, apleacă targă și varsă mortarul, ca să-i fie mai ușor. Şuhov îi dă una în spate.

— Hei, sînge de ticălos ! Ai fost director ! De la munitorii pretindeai, de bună seamă !

— Șefule — strigă căpitanul — Pune-mă cu un om. Nu mai car cu flaimucul ăsta. Șeful de brigadă făcu schimbări. Pe Fetiuakov îl puse să arunce cărămizile de jos, pe schele. Îi alese locul în aşa fel, încit să poată număra cîte cărămizi aruncă. Căpitanului i-l dădu pe Alioșka. Alioșka e un om liniștit și ascultător. Îi comandă cine vrea.

— Muncă de hamal, marinarele ! îi spune căpitanul. Vezi, zidul crește.

Alioșka zîmbește cu îngăduință.

— Dacă trebuie mai repede, hai mai repede. Cum doriți.

Coborîră. În brigadă e o atmosferă calmă. Șeful strigă cuiva, aflat jos. O mașină a adus cărămizi. Vreo jumătate de an n-a fost nici o cărămidă, iar acum parcă-i inundație. Se va lucra cît timp vor fi aduse cărămizi. Astăzi e prima zi. Mai tîrziu e mai simplu, nu te mai grăbești.

Şeful ocărăște pe cineva. E vorba de scripete. Şuhov ar vrea să afle despre ce e vorba, dar n-are timp. Tencuiește peretele. Urcără cei care cărau mortar și povestiră. Venise un montor să repară motorul scripetelui. Cu el venise și șeful de la lucrările electrice. Åsta nu-i deținut. Montorul lucrează, șeful se uită. Astă-i după regulă : unul lucrează, altul privește. Dacă ar repară scripetele s-ar putea urca cu el și cărămizile și mortarul. Şuhov ducea al treilea rînd, Kilgas îl începuse și el, cînd pe scară urcă Der, șeful echipei de construcții. E din Moscova. Se spune că ar fi lucrat într-un minister. Şuhov era aproape de Kilgas și i-l arăta pe Der.

— A-a ! se eschivă Kilgas. Eu cu șefii, în general, n-am treabă. Să mă chemi numai dacă o să țadă de pe scară.

Der se va plasa imediat în spatele zidarilor și-i va supraveghea. Mai mult decît pe oricine, Şuhov nu-i poate suferi pe acești supraveghetori. O face pe inginerul, afu-

risitul, porcul. Odată i-a arătat lui Şuhov cum se zideşte şi Şuhov a izbucnit în rîs. După opinia noastră eşti inginer abia atunci cînd construieşti o casă cu propriile-ti mîini.

În Temgheniova nu sănt case de piatră. Toate-s din lemn. Şi şcoala tot de lemn este. Au adus dintr-o rezervaţie lemn de şase stînjeni. Totuşi, dacă în lagăr a fost nevoie de zidari, Şuhov, poftim, e zidar. Cine ştie două meserii, învaţă şi zece.

— Tiurin ! strigă Der cu ochii holbaţi. Tiurin ! În urma lui, pe scară, venea Pavlo, cu lopata în mîini. Aşa cum il apucase vremea.

Der are o vestă de lagăr, nou-nouă şi curată. Mai are şi o căciulă minunată, din piele. Pe ea un număr ca toţi deținuții : B-731.

— Ce-i ! ieşи spre el Tiurin tăind aerul cu mîstria. Căciula fi căzuse pe-o sprînceană. Nemaipomenit. Niciodată să se apropie şi mortarul îngheţă în lădiţă. Şuhov zideşte şi ascultă.

— Ce-nseamnă asta — strigă Der împrăştiiind o ploaie de salivă. Asta miroase a carceră ! E treabă de proces penal Tiurin ! O să te procopeşti cu al treilea termen.

Abia acum Şuhov pricepu despre ce era vorba. Il privi pe Kilgas. Pricepuse şi el. Cartonul guđronat ! Văzuse cartonul în ferestre.

Şuhov nu se teme pentru sine. Se teme pentru şeful de brigadă. Pentru noi el este un părinte, iar pentru ei o unealtă. Pentru astfel de lucruri, în nord, li se dă brigadierilor încă un termen.

Vai, cum s-a încruntat faţa şefului de brigadă ! Zvitul mîstria şi face un pas spre Der. Der îşi răsuşeşte privirile. Pavlo ridică hotărît lopata ! N-a luat el fără rost lopata..

• ✓ A înțeles totul și Senka, cu toate că-i surd. Își apropie mîinile de coastele lui Der. E zdravăn ca un zeu al pădurii.

Der clipește des, se precipită și cercetează atent încotro ar putea s-o întindă.

Tiurin se apropie de Der și-i spune calm și deslușit.

— Timpul vostru a trecut, ticăloșilor ! Nu mai puteți da pedepse ! Dacă suflă un cuvînt, te-ai dus ! Ține minte !

Şeful de brigadă tremură din tot corpul ; nu se poate potoli în nici un chip.

Pavlo, cu față congestionată, se utiă lung la Der. Te aștepți să-l taie în bucăți dintr-o clipă în alta.

— Dar ce-i, ce-i băieți ? Der se făcuse palid și încerca să se îndepărteze de scară.

Şeful de brigadă nu mai spuse nimic, își îndreptă căciula, ridică mistria și plecă spre peretele lui.

Pavlo, tot cu lopata în mîini, plecă încet, jos. Încet.. Lui Der îi era teamă să rămînă sus, dar mai teamă îi era să coboare. Se ascunse după Kilgas și rămase acolo. Kilgas zidește încet, cu gesturile celui care așeză medicamentele pe un raft de farmacie sau, dacă vreți, ca omul care se știe dator, dar nu se grăbește deloc să-și achite datoria. Stă cu spatele spre Der. Parcă nici nu-l vede.

Der se strecoară lîngă șeful de brigadă.

— Tiurin, ce să-i spun șefului de lucrări ? Tiurin zidește și nu-și întoarce capul.

— Spune-i că așa a fost.. Așa a fost cînd am venit aici.

Der mai stă puțin. Își dă seama că nu-i vor face acum, bucată. Se plimbă oarecum liniștit, cu mîinile în buzunare.

— Sce-optșute cincizeci și patru, bolborosește el. De ce pui stratul de mortar atîț de subțire ?

Trebuie să se răzbune pe cineva. Pe peretele lui Şuhov stratul e subțire, dar nu se observă nici o gaură, nici pe verticală, nici în părți.

— Permiteți să raporteze — și șiie Şuhov, nu fără oarecare ironie — dacă pun un strat mai gros, în primăvara toată centrala asta se va topi.

— Tu ești simplu zidar și trebuie să asculti ce-ți vorbește un șef — se încruntă Der. Își umflă obrajii. Are obiceiul asta. Se poate pune și un strat mai subțire, după cum s-ar putea pune și unul mai gros dacă nu s-ar zidi iarna, dacă s-ar zidi omenește.

Trebuie să ai milă și de oameni. E necesar și ciștigul. Ce rost are să explici dacă omul nu înțelege! Der coborî liniștit pe scară.

— Să-mi reparați scripetele — strigă Tiurin în urma lui. Ce sintem noi, catiri? Să ridicăm la etaj cărămizile cu spatele?

— Îți se va plăti ridicătul — răspunde Der amabil, de pe scară.

— Nu pentru roabe. Pentru tărgi să se plătească.

— Crezi că mi-ar părea rău? Contabilitatea nu ia în seamă targa.

— Contabilitatea! Toată brigada mea lucrează ca să deservească patru zidari. Cât voi ciștiga?

Tiurin vorbește și zidește fără întrerupere.

— Mor-tar! strigă el.

— Mor-tar — îl imită Şuhov. A terminat al treilea rind și-l va începe pe al patrulea. Ar trebui să întindă șnurul mai sus, dar se poate și fără. Va duce rîndul fără șnur.

Der merge prin zăpadă ghemuit cu totul în sine. La birou să se incălzească. Nu-i în apele lui, se vede. Trebuie să se gîndească înainte de a merge la un lup ca Tiurin. Cu

astfel de șefi de brigadă ar trebui să se afle în relații bune. N-ar avea nici un fel de griji. El nu trebuie să se ploco-nească, relația lui e mare, locuiește într-o boxă separată. Ce-i mai trebuie? Să meargă tanțoș și s-o facă pe deș-teptul?

Cei veniți de jos spun că șeful de la electrice și monitorul au plecat. Scripetele nu poate fi reparat. Astă înseamnă să cari ca un catîr. Prin cîte construcții a trecut a văzut același lucru. Mașinile — ori se strică singure, ori le strică deținuții.

Transportul de butuci, de exemplu. Fixai un lemn în lanț și apoi te rezemai și te odihneai.

— Cărămizi! Cărămizi! strigă șeful de brigadă. S-a dezlănțuit. Îi înjură pe cei care cară mortarul și pe cei de la cărămizi. Îi înjură de mamă.

— Pavlo intreabă cît mortar vă trebuie? strigă unul de jos.

— Cît se poate!

— E pregătită o jumătate de ladă...

— Pregătiți încă una întreagă!

Se zidește, nu glumă. Au ajuns la al cincilea rînd de cărămizi. Pentru primul rînd trebuia să te apleci, iar acum zidul e pînă la piept, privește! E firesc să ai spor. Nu-i nici ușă, nici ferestre, numai doi pereți și cărămizi din belșug. Ar trebui să întindă șnurul, însă e tirziu.

— A optzeci și două a plecat să predea uneltele — raportează Gopcik.

Tiurin îl fulgeră cu privirea:

— Mai bine ți-ai ști rostul, mucosule! Cară cărămizi!

Şuhov privi spre soare. Da, e la asfințit. Apune ca un bulgăre roșu într-o ceață lăptoasă. Acum, însă, își luaseră

avint și era foarte bine. Incepuseră rîndul al cincilea și trebuia să-l termine și să-l tencuiască.

Cei de la mortar sînt ca niște cai care răsuflă din greu. Chiar și Buinovski se făcuse cenușiu. Are, totuși, niște ani căpiatnul. Dacă nu patruzeci, atunci aproape. Gerul se înțește. Mîinile muncesc, dar degetele dor în mânușile rupte. În pîslarul stîng gerul face ravagii. Șuhov tropăie ca să se încălzească. Nu trebuie să te apleci deasupra zidului, dar trebuie să-ți îndoi spinarea după fiecare cărămidă și lingură de mortar.

— Băieți ! nu-i lasă Șuhov în pace. Puneți-mi cărămizile pe zid. Ridicați-le pe zid !

Căpitanul le-ar ridica bucuros pe zid, însă nu mai are putere.

— Bine, Ivan Denisici. Unde să le pun ? arată-mi — spune Alioșka. Nimic nu refuză acest Alioșka. Orice l-ai ruga. Dacă toți oamenii din lume ar fi Alioșka, Șuhov ar fi la fel. Dacă omul te roagă, de ce să nu-l ajută ? Astă-i o lege la ei.

Un sunet metalic străbătu întreaga zonă și ajunse pînă la centrala termoelectrică. Încetarea lucrului ! Tiurin și grăbește cu mortarul :

— Mortar ! Mortar ! — Strigă.

Jos, tocmai se pregătise o nouă ladă. Acum trebuie să zidești, altă ieșire nu-i. Dacă nu golești lada, mîine mortarul va fi ca piatră și nici cu tîrnăcopul nu-l spargi.

— Nu vă lăsați fraților ! strigă Șuhov.

Kilgas se înverșunase. Nu-i plac asalturile. Dar unde să se ascundă ?

Pavlo urcă în fugă, înhămat la o targă și cu mistria în mînă. Incepuse să zidească. Acum sunt cinci zidari. Numai de-ar reuși să astupe toate incheieturile !

Şuhov cercetase din vreme cărămizile, stabilise care anume sănt bune pentru încheieturi, și, cu ciocănașul, îl făcu semn lui Alioșka.

— Taie-le pentru mine frățioare, taie-le ! Acum cind toți se grăbeau și se agitau, Şuhov stătea liniștit și privea peretele. Îl trimise pe Senka în partea stângă, iar el se duse în dreapta, spre colț. Dacă zidul se va șubrezi sau colțul se va nărui, va fi nenorocire ! Si măine încă o trudă de-o jumătate de zi.

— Stai ! Smulse cărămida din mîna lui Pavlo și o așeză la linie. De acolo, din colț, văzu că la Şenka zidul face un fel de îndoitoră. O îndreaptă.

Căpitanul se lipise de targă ca un cal bătrân obișnuit cu munca.

— Încă două tărgi — se strigă.

Căpitanul cade de oboseală, dar trage. La fel a tras și Şuhov. La început s-a mai păzit, însă mai tîrziu au luat și pielea de pe el.

Soarele dispără după orizont. Se putea vedea acum și fără ajutorul lui Gopeik că toate brigăzile duseseră unele și înaintau în valuri spre corpul de gardă (Nimeni nu pleacă imediat ce se dă semnalul. Nu-s proști să inghețe lingă porți. Toți stau și se încălzesc. Dar vine o clipă cind toate brigăzile încep să curgă, de parcă șefii să ar fi înțeles dinainte. Dacă nu n-ar înțelége, fiecare ar sta mai mult și mijzul nopții i-ar găsi tot acolo. Asta pentru că deținuții sunt o sămință îndărătnică și rea).

Seful de brigadă se dezmetici și văzu că întîrziase. Magazionerul nu-i va spune cuvinte prea frumoase.

— Hei — strigă — nu faceți economie de băligar ! Hamali ! Duceți jos lada mare și răzuți-o. Ceea ce ieșe aruncați în gropi și astupăți cu zăpadă, să nu se vadă. Tu,

Pavlo, ia doi oameni, stringe uneltele și du-le la magazie. După ce termin tărgile astea, am să-ți trimit prin Gopciș trei mistrii.

Nu așteptară să li se spună a doua oară

Luară de la Šuhov ciocănașul și dezlegără râu cu plumb. Cărăușii și cei care aruncaseră cărămizi fugiră în sala unde se pregătise mortarul. Sus nu mai aveau ce face. Acolo rămăseseră numai cei trei zidari — Kilgas, Klevšin și Šuhov.

Şeful de brigadă se dă puțin la oparte și cercetează cît au zidit. E mulțumit.

— Am zidit astăzi nu glumă, nu? Într-o jumătate de zi, fără scripete, fără ajutor.

Šuhov observă că Kilgas însă mai are mortar și se mînui. Să nu-l înjure magazionerul pe Tiurin pentru mistrii.

— Ascultați băieți — suflă Šuhov — duceți mistriile lui Gopcik. A mea nu intră la socoteală, nu trebuie să-o predau. Am să termin eu.

Tiurin rîde :

— Cum să ţi se dea drumul? Fără tine tot lagărul ar plinge.

Ride și Šuhov. Zidește.

Kilgas plecă cu mistriile. Senka îi aduce lui Šuhov cărămizi și mortar.

Gopcik o luă la fugă spre magazie. Să-l ajungă pe Pavlo. Porni prin zonă și brigada 104, fără șef. Șeful de brigadă e o forță, dar escorta reprezintă o forță mult mai mare.

Îi notează pe cei care întîrzie și la răcoare cu ei.

Lîngă corpul de gardă e o înghesuială cumplită. Se strîneseră toate brigăzile. Se pare că a ieșit și escorta, pentru

numărătoare. (La plecare numără de două ori. Prima oară cu porțile închise, iar o a doua oară cînd li se dă drumul la poartă. Dacă li se năzărește ceva, mai numără o dată și după ce au ieșit pe poartă).

— Ce vrei să faci cu mortarul, nenorocitule!... dă din mină șeful de brigadă. Aruncă-l peste zid.

— Du-te șefule! Du-te, acolo ești mai de folos.

(Şuhov îi spună de obicei Andrei Prokopievici, însă acum, muncind împreună, deveniseră egali. El nu doar gîndeau : „Iată, sănsem egali“, dar chiar simțea că aşa este)

Şeful coboră cu pași mari pe scară, iar Şuhov în urma lui, începu să se întrebe, mai în glumă, mai în serios : „De ce naiba, ziua de muncă e atât de scurtă? Abia te-apuci de treabă și hopa încetarea!“.

Rămăsese numai cu surdul. Cu el, însă, nu poți vorbi mult și chiar dacă-ai putea n-ai ce vorbi. El e mai inteligent decît ceilalți, înțelege totul fără cuvinte.

Mortar! Cărămidă! Presează. Verifică. Mortar. Cărămidă. Mortar. Cărămidă.

Ce spusește șeful de brigadă? Să nu-i pară rău de mortar? Să-l azvîrle peste zid și s-o întindă? Şuhov nu are asemenea apucături. Nu le-a deprins nici în cei opt ani de la

îmi pjare rău după fiecare lucru, după fiecare muncă părăduită fără rost.

Mortar! Cărămidă! Mortar! Cărămidă!

— Am terminat, mama ta de picior! strigă Senka. Haide.

Apucă targa și pe scară în jos.

Şuhov rămase acolo. N-ar fi plecat acum nici dacă l-ar fi alungat escorta cu ciinii cenușii... Se dă cățiva pași in-

poi și cercetează. E bine. Merge. Se apropie de perete. Din stînga, și din dreapta. Cumpănește din ochi. E neted. Nu i-a îmbătrînit încă mîna.

Porni vîrtej pe scară.

Senka ieșise afară în fugă și se afla deja pe delușor.

Ei, ei ! strigă el.

— Fugi, vin și eu imediat — dă řuhov din mină.

řuhov mai zăbovi puțin în sala mașinilor. Nu-și poate părăsi oricum mistria. S-ar putea ca miine să nu mai iasă la muncă, s-ar putea ca brigada să fie trimisă la „Orășelul socialist”, s-ar putea ca jumătate de an să nu mai nimereasă aici. Să piardă mistria ? Să i-o ciordească cineva și să rămînă fără ea ?

Sobele sănt stinse. E întuneric. Te cuprinde teama. Nu din cauza întunericului, ci pentru că au plecat toți și-ai să fii lîpsă la corpul de gardă și escorta te va lua la bătaie.

Căută cîtva timp și găsi, într-un colț, o piatră zdravană. O dădu la o parte, ascunse sub ea mistria și o acoperi. E în ordine !

Acum repede. Să-l ajungă pe Senka. Senka nu e prea departe. Poate, la vreo sută de pași. El nu te părăsește niciodată la nenorocire. Vor răspunde împreună.

O luară la furgă. Unul înalt, celălalt scund. Senka e cu un cap, și jumătate mai înalt decât řuhov. Si capul e nemaipomenit de mare.

Privindu-i îți vine să spui că sănt niște pierde vară care aleargă de bună voie pe un stadion. Dar nu-i aşa. Sănt după o zi de muncă, cu spinările încă îndoite, cu mănușile umede, cu pîlsarii scîlcîti și afară e un frig groaznic.

Suflă și incnesc ca niște ciuni turbați.

✓ **Seful de brigadă e deja la corpul de gardă.** Va explica. Aleargă direct spre mulțime. Lî se face groază. Sute de gîtlejuri începură deodată să înjure de mamă și de tată și de gură și de nas și de spate. Cum să nu te îngrozești cînd cinci sute de oameni turbează din cauza ta ? !

Important e însă, ce va face escorta.

Nu, escorta nu face nimic. **Seful de brigadă e aici, aproape, în ultimul rînd.** Desigur explicase și-si luase vina asupra sa.

Băieții urlă, înjură. Urlă atât de tare, încît pînă și Senka aude și după ce își vine în fire se aruncă asupra lor.

El tace, tace mereu, tace, de-o viață, dar acum și-a dat drumul. **Și-a ridicat pumnii și se va arunca la bătaie.**

Tăcură. Unii rîd.

— Hei, o sută patru se strigă. Parcă spuneați că-i surd Am verificat.

Rid toți. Rîde și escorta.

— Aliniați-vă cîte cinci !

Porțile rămîn închise. Ei însiși nu înțeleg de ce mulțimea este împinsă înapoi. (Se lipiseră cu toții de porți ca niște proști. Parcă aşa le-ar da drumul mai repede).

— Aliniați-vă cîte cinci ! Întîia ! A doua ! A treia !

Rîndul chemat înaintea cîțiva metri. Ŝuhov așteaptă și își trage răsuflarea. Privește luna, care deja se ridicase, măicuța ! Era roșie și încruntată. Se șturbise puțin. Ieri pe timpul asta se afla mult mai sus.

Šuhov e vesel că totul a trecut cu bine. Il înghiotește pe căpitan în coastă și-l copleșește cu întrebări :

— Ascultă, căpitane — după știința voastră — unde se acuează luna veche ?

— Cum unde, ignorantule ?! Pur și simplu nu se vede.

Şuhov îşi clătină capul şi ride :

— Şi dacă nu se vede, de unde ştii că există ?

— Adică cum, după tine — se minunează căpitanul — în fiecare lună e o lună nouă ?

— Ce-i ciuda în asta ? Oamenii nu se nasc în fiecare zi ? De ce nu s-ar naşte şi luna odată la patru săptămîni ?

— Ptiu ! — scuipă căpitanul. Încă n-am întîlnit nici măcar un matroz atît de prost. Auzi, unde se achiuiază luna veche ? !

— Tocmai că eu te-am întrebat — unde ? — deschide Şuhov gura.

— Ei, unde ?

Şuhov oftă şi se destăinui sisiind încet :

— La noi se spune că dumnezeu fărîmiţează luna veche şi o preface în stele.

— Nişte sălbateci ! ride căpitanul. Niciodată n-am auzit asta ! Aşa-i că tu crezi în dumnezeu, Şuhov ?

— Păi cum ? — se miră Şuhov. Cînd tună-poftim, încercă să nu crezi !

— Şi de ce face dumnezeu asta ?

— Ce anume ?

— De ce preface luna în stele ?

— Ce-i de ne-nțeles aici ? Şuhov strînge din umeri. Din cînd în cînd stelele cad şi trebuie complectate.

— Întoarce-te, mama voastră... zbiară escortă — Ali-niaţi-vă !

Numărătoarea ajunsese la ei. Trecu a douăsprezecea grupă de cinci a celei de-a cincea sută şi ei doi în urmă — Buinovski şi Şuhov.

Escorta se agită, verifică tăblitele de numărare, discută. Lipseşte cineva ! Iarăşi lipseşte cinevă după socotelile lor. Măcar de s-ar pricepe să socotească.

Au numărat patru sute șaizeci și doi și trebuie să iasă patru sute șaizeci și trei.

— Ii împinseră îndărăt. (Se lipiseră iarăși de poartă)

O iau de la capăt :

— Ali-ni-a-țivă ! Cîte cinci ! Întâia ! A doua ! Aceste numărători și răsunători îți umplu sufletul de necaz, pentru că timpul care trece nu e oficial, ci din cel care ne aparține nouă. Tot timpul nostru este și acela care se scurge cînd străbatem distanța, pînă la lagăr și aici ne oprim și aşteptăm aliniați, pentru percheziție.

Dinspre toate obiectivele, brigăzile aleargă mîncind pămîntul, fîși ocupă una alteia locul, numai să ajungă mai repede la percheziție și s-o zbughească, mai devreme, în lagăr.

Brigada care pătrunde prima în lagăr domnește : sala de mese o aşteaptă, e prim la pachete, la bucătăria individuală, la secția cultural-educativă să-și ridice scrisorile, la cenzură, să le predea, la infirmerie, la frizerie, la bale — pretutindeni.

Uneori se grăbește și escorta să ne dea mai repede în primire. Se întoarce astfel și ea mai devreme în lagăr. Nici soldatului nu-i arde de plimbare : treburi sunt multe, timpul e puțin.

Dar iată că nu le ieșe numărătoarea.

Socotitorii se apropiie, cu tăblițele, de comandantul escortei. Discută Comandantul strigă :

— Șeful-brigăzii 104 !

— Aici.

— N-a rămas nimeni de la tine în centrala termoelectrică ? Gindește-te !

— Nu.

— Gindește-te bine, altfel iți dau capul jos de pe umeri :

— Nu, sănătate.

Își aruncă privirile spre Pavlo : n-a adormit oare nimeni acolo, în sala mașinilor ?

— A-li-ni-a-ți-vă pe brigăzi ! strigă comandantul escortei.

Stăteau în rinduri, cîte cinci, aşa cum se nimerise. N-avea importanță.

Curind începură să țipe și să se izbească unii de alții. Într-o parte se strigă : „A șaptezeci și șasea — la mine !“ În altă parte : „A treisprezecea ! Încoace !“ Dincolo ! „A treizeci și doua !“.

104 e în spatele tuturor brigăzilor. Ŝuhov observă că toți sănătatea cu mîinile goale. Au lucrat atît, prostânacii, încît au uitat să strîngă ceva pentru foc. Doar doi au legături mici.

Jocul acesta se întimplă în fiecare zi : înainte de a pleca, mîna de lucru strînge orice bucătică de lemn — surcele, bețisoare — le leagă cu un şiret de cîrpă sau cu un capăt de funie și le cară. Prima hăituală e la corpul de gardă. Aici se află șeful de lucrări sau careva dintre șefii de echipă. Cum ai ajuns iți și ordonă să arunci totul (Au pierdut milioane prin horă și acum încearcă să recupereze cu ajutorul surcelelor). Mîna de lucru își are, însă, socoteala ei : dacă fiecare va aduce cîte ceva, cît de puțin, în baracă va fi mai cald. E drept plantoanele primesc cîte cinci kilograme de cărbune — praf pentru fiecare sobă, dar de la acestea nu te poți aștepta la căldură.

De aceea deținuții procedează aşa : rup bețisoarele, le fac mai scurte și le bagă sub vestă. Numai în felul acesta îl pot duce pe șeful de lucrări.

Escorta nu ordonă niciodată să se arunce lemnele. Are și ea nevoie de lemne, dar nu le poate căra. Pe de o parte nu-i permite uniforma, iar pe de alta măinile sunt ocupate cu automatele. Ca să tragă în noi, Cum ai ajuns în lagăr, escorta comandă : „De la cutare pînă la cutare rînd, să se arunce lemnele aici“ !

Sînt milostivi ca dumnezeu însuși : iau ei, dau și supraveghetorilor din lagăr, lasă și deținuților. Altfel nu vor mai aduce deloc. Așa că toți deținuții trebuie să aducă lemne în fiecare zi. În timp ce Șuhov cotrobăie cu ochii, dacă nu cumva pe sub picioare sunt surcele — să le adune — șeful de brigadă îi numărăse pe toți și raportă comandanțului escortei :

— Brigada o sută patru este toată.

Și Cezar e prezent. I-a lăsat pe cei de la birouri și-a venit aici.

Pipa proiectează asupra feței lui o lumină roșiatică, mustătile îi sunt acoperite de chiciură. Întrebă.

— Ei, cum merge căpitane ?

Unul care trăiește la căldură nu-l poate înțelege pe cel înghețat. Întrebarea e fără rost.

— Cum merge ? — strînge din umeri căpitanul. Am muncit atât, încit, iată, abia îmi dezdoi spinarea.

Astfel spus, pricepe-te și dă-mi să fumez. Cezar îi dă să fumeze. Din toată brigada, el numai de căpitan se ține mai aproape, față de nimeni altul nu-și deschide sufletul.

— La a treizeci și două lipsește un om ! La a treizeci și două ! — strigă cu toții.

Ajutorul de la brigada 32 își ia un flăcău și o întinde spre atelierul de reparații auto, să caute. Mulțimea se întrebă : cine lipsește ? Cine ? Bănuiala se încropește și

ajunge pînă la urechile lui Şuhov : n-o fi cumva moldoveanul acela mic și oacheș ? Ce fel de moldovean e acesta ? Nu-i oare moldoveanul despre care se spune că a fost spion român, un spion autentic ?

Spioni ! ! În fiecare brigadă sunt cîte cinci, numai că ei sunt spioni închipuiți, scorniți. După dosare trec drept spioni, dar, de fapt sunt simpli prizonieri. Judecat astfel și Şuhov e un spion.

Comandantul escortei privește lista și se înegrește de spaimă. Dacă a evadat un spion va fi văi și amar de pielea lui. Mulțumii ii vine să turbe Hoitul, mortaciunea, nemernicul, tilharul, parșivul ! N-are ce face ? Cerul e deja negru, doar luna îl mai luminează, ies stelele, gerul se aşează pentru noapte, iar el, nenorocitul, lipsește. N-a lucrat îndeajuns mortaciunea ? Nu ți-au fost suficiente cele unsprezece ceasuri de la o noapte la alta ? O să te sature procurorul, așteaptă !

Şuhov se miră grozav să cineva poate lucra astfel încit să nu audă semnalul.

Uitase cu desăvîrșire că el însuși lucrase mai înainte așa și că-i era necaz că se adună prea devreme la corpul de gardă.

Acum el înghețase odată cu toți ceilalți, se înverșunase ca și ei și dacă moldoveanul i-ar fi ținut acolo încă o jumătate de oră iar escorta l-ar fi dat mulțimii, ar fi fost sfîrtecat fără milă, cum sfîrteca lupii un vițel.

Gerul începu să ardă. Nimeni nu stă pe loc — bat din picioare sau merg doi pași înainte și doi înapoi.

Oamenii comentează : a izbutit, oare să fugă moldoveanul ? Dacă a fugit ziua e o treabă, dar dacă s-a scuns și așteptă să plece paza de la posturile de observație să înșeală. Dacă n-au rămas urme pe sub sîrma ghimpătă

pe unde s-a tirit, trei zile și trei nopți nu vor inceta să încerce să caute în zonă și trei zile și trei nopți vor veghea la posturile de observație. Dacă nu chiar o săptămînă întreagă. Așa glăsuiește regulamentul. Deținuții îl știu. Dacă cineva a fugit, liniștea escortei se sfîrșește. Sunt fugăriți fără somn și mîncare. Așa că uneori își ies din fire și nu-l mai aduc viu pe fugă.

Cezar încearcă să întrețină o discuție cu căpitanul :

— Vă mai amintiți, pince-nesul afirma pe parimă vaporului ?

— Mda... căpitanul fumează... .

— Dar căruciorul, cum alunecă, pe treptele lui „Odesa ?”

— Da... Însă marinărească e cam artificială, acolo.

— Vedeți, suntem răsfătați de tehnica modernă a filmării..

— Și viermii în carne mișună exact ca după ploaie.

Oare ce posibil să fie așa ?

— Cu mijloace mărunte nu faci cinema !

— Mă gîndesc că dacă această carne ne-ar aduce-o în lagăr în loc de plevușca noastră și ar arunca-o în cazan fără să curețe — nu numai pe a mea — știu bine că...

— Hu ! Hu ! Hu ! — începură să urle deținuții — U-u-u- !

Dinspre atelierele de reparații veneau teri siluete. Înseamnă că era și moldoveanul.

— U-u-u ! strigă mulțimea de lingă porți.

Cei trei se apropiau în fugă, iar strigătele se amplifică :

— Ciumă ! Păduche ! Scursură ! Fecior de cătea ! Ticălosule ! Stîrcule !

— Ciumă — strigă și řuhov.

Nu-i de glumit. A furat mai mult de o jumătate de oră de la cinci sute de oameni.

Aleargă cu capul tras între umeri, ca un șoricel.

— Stai ! Strigă escorta și-l notează. K-460 unde ai fost ?

Un sergent porni spre el.

Mulțimea strigă :

— Ticălosule ! Parșivule ! Scuiptură !

Sergentul îl împinge cu patul puștii. Unii amuțiră.

Moldoveanul tace, își ține capul plecat și se dă îndărât din fața escortei.

Ajuorul șefului de la brigada 32 ieși în față.

S-a ascuns de mine, mortăciunea, s-a strecurat între scinduri, iar colo s-a încălzit și a adormit.

Începu să-l lovească în mutră și în gitlej. În felul acesta îl îndepărta de escortă.

Moldoveanul se retrăgea încet, iar un maghiar din aceeași brigadă îi dădu un picior în spate și apoi încă unul.

Asta ca să se satură de spionaj.

Să spioneze, poate și un nătărău.

Spionul are, în general, o viață curată, veselă.

Încearcă totuși, să dai la spate zece ani, într-un lagăr de muncă forțată.

Sergentul își coboră carabina, iar comandantul escortei urlă :

— Depărtați-vă de porți ! Aliniați-vă cîte cinci !

Cinii, vor din nou să numere. De ce să mai numere cînd și fără asta e clar ? Deținuții începură să murmură. Tot necazul pricinuit de moldovean trecu asupra escortei.

— Ce este ? urlă comandantul escortei. Vreți să vă trîntim în zăpadă ? Într-o clipă vă trîntesc și vă țin pînă dimineață !

E în stare s-o facă. De căte ori nu i-a trințit ? ! El însuși a dat ordin : „Culcați-vă ! Arma în poziție de luptă“ S-au întîmplat de-astea. Deținuții știu. Începură să se tragă ușurel de lîngă porți.

— Depărtează-te ! Depărtează-te ! forțează escorta.

— Și la urma urmei, de ce v-ați îngărmădit la poartă, canalilor ? se întărîtă cei din spate asupra celor din față.

— Aliniați-vă căte cinci ! Prima ! A doua ! A treia !

Luna parcursese deja un sfert de cer. De pe discul ei se cernea o lumină roșcată, puternică. Seara era pierdută Modovean blestemat ! Escortă blestemată ! Viață blestemată !

Cei din față, care au fost numărați se întorc și se înalță pe vîrful picioarelor, să vadă dacă în ultimul rînd sunt doi sau trei. De astă depinde toată viața lor. Lui Šuhov își păru că în ultimul rînd vor fi patru. Înlemni de groază. Unul în plus ! Iarăși vor număra ! Curind se dumiri că Feitukov, șacalul, vînase un muc de țigară de la căpitan și nu trecuse la timp în rîndul lui. Acum se putea înțelege că e unul în plus. Ajutorul comandantului îl lovește cu răutate pe Fetiukov peste gît. E drept. În ultimul rînd sunt trei oameni.

A ieșit numărătoarea, slavă ție, doamne.

Deținuții nu mai mirfie. Văd că soldații ies din corpul de gardă și înconjoară cîmpul pe partea celaltă a zonei. Înseamnă că le vor da drumul. Șefii de echipă nu se văd. Nici șeful de lucrări. Băieții duc lemnele. Porțile se dau în lături. În spate, lîngă bîrnele groase, se află comandanțul escortei și controlorul :

— Prima ! A doua ! A treia !

Dacă va ieși bine și de data asta, vor cobori sentinellele de la posturile de observație.

Vai, cît pămînt e de umblat pînă acolo, la posturile de observație, dispuse de-a lungul zonei! Numai cînd iese numărătoarea și ultimul deținut este scos din zonă, abia atunci se sună la telefon toate sentinellele și li se dă ordin să coboare.

Dacă comandanțul escortei este intelligent, pornește coloana imediat. Știe că deținutul n-are unde să fugă și cei de la posturile de observație vor ajunge, oricum, coloana. Dar comandanțul escortei e un nătărău, se teme că nu-i vor ajunge trupele împotriva deținuților și așteaptă.

Un asfălt de cap sec e și comandanțul de azi al escortei. Așteaptă.

O zi întreagă au stat deținuții în ger și au înghețat. Curată moarte! Și după terminarea lucrului au mai stat o oră.

Dar nu atît gerul, cît minia îi macină. Au pierdut seara. Nici un fel de treburi nu se mai pot face în lagăr.

— De unde știți atît de bine modul de viață al flotei englezesti? se întrebă în rîndul vecin.

— Păi să vedetă, am trăit aproape o lună pe un crucișător englez. Aveam acolo cabina mea. Însoțeam o escortă marină. Eram la ei ofițer de legătură. Și culmea încipu-iți-vă, după război, pe amiralul englez l-a pus dracul să-mi trimită un cadou ca amintire. „În semn de recunoștință“. Mă mir eu și blestem... Și iată-mă acum, aici cu toții într-o oală. Să stați aici cu cei din banda lui Bandera, nu-i o plăcere prea mare.

E straniu să vezi stepa pustie, șantierul părăsit, zăpada care lucește sub lună. Escorta s-a așezat reglementar zece pași unul de altul, arma pregătită.

Și în turma neagră a acestor deținuți, un om, Sce-311, care se credea făcut pentru măririle vieții, un om care cunoștea un amiral englez, iar acum cară târgi cu Fetiukov. Pe om poți să-l iezi și aşa și altfel...

Escorta s-a adunat! Și direct, fără molitvă:

— Înainte marș! Mai repede!

Lua-vă dracu cu „mai repede“ vostru cu tot! Au rămas ultimii aşa că nu mai are nici un rost să se grăbească.

Deținuții s-au înțeles fără să-și vorbească între ei: ne-ați ținut voi, acum vă vom ține și noi. Vă credem, ați vrea să mergeți mai repede la căldură...

— Pasul mai mare! strigă comandantul escortei. Pasul mai mare, cap de coloană!

Lua-vă dracul cu pasul mai mare cu tot! Deținuții merg domol, cu capul în piept, ca la înmormântare. Nu mai avem nimic de pierdut, oricum suntem ultimii în lagăr. Nu s-a purtat cu noi omenește, măcar să crape acum strigind.

„Pasul mai mare“ strigă comandantul escortei și dintr-o dată înțelege: deținuții nu vor merge mai repede. Și n-ai cum să tragi în ei; merg câte cinci, în coloană, corect. Comandantul escortei n-are cum să-i forțeze să mcargă repede. (Dimineața deținuții se salvează mergind la lucru încet. Cine se grăbește, nu-și termină pedeapsa în lagăr-transpiră și se prăbușește).

Așa că mergem domol, cu pas egal, ordonat, zăpada scîrții. Unii discută încetîșor, alții tac. Șuhov și aminti tot ce n-a putut face dimineață în lagăr. Mai întii infirmeria. Al dracului lucru, muncind uitase cu totul de infirmerie. Exact la ora asta acolo se fac primirile. Ar mai putea reuși numai dacă renunță la cină. Acum, însă, nu-l mai doare chiar aşa tare. Cum o fi stînd oare cu tempera-

tura ? Nu-i timp de pierdut ! O va scoate la capăt și fără doctori. Doctorii ăștia te bagă în mormînt. Nu infirmeria îl preocupă acum, ci cum să-și mai adauge ceva la masă. Singura nădejde era ca Cezar să primească pachet. E și timpul. Dintr-o dată coloana devine parcă alta. Începu să se agite, ieși din pasul egal, începu să mormăie, să bîzile și o luă la fugă. Ca să-i ajungă pe cei din față, rîndurile din urmă, și odată cu ele și Șuhov, trebuie să alerge. Făc cîțiva pași normali și apoi cîțiva în fugă. Cînd coada urcă pe deal, Șuhov văzu despre ce este vorba : în dreapta lor, departe, în stepă, se tîra o coloană, care mergea pieziș către coloana noastră și, desigur, văzîndu-ne au grăbit pasul. Aceasta putea fi numai coloana de la uzina mecanică. Are vreo 300 de oameni. Înseamnă că și lor nu le-a mers astăzi prea bine. De ce oare ? Acolo se întimplă să-i rețină chiar la muncă. N-au terminat probabil de reparat o mașină oarecare. Dar asta n-are nici o importanță. Stau toată ziua în căldură. Ei, acum care pe care ! Băieții aleargă, pur și simplu aleargă. Aleargă și escortă. Comandantul escortei strigă :

— Nu vă depărtați unul de altul ! Cei din spate apropiati-vă ! Apropiati-vă !

— Pocni-te-ar cineva în frunte, că nu mai termini de lătrat ! Oare nu ne ținem destul de aproape ?

Discuțiile se curmară, iar gîndurile, oricît de adînci ar fi fost ele, îl părăsiră subit și în toată coloana își făcu loc o singură dorință :

— Să-i întrecem ! Să nu ne lăsăm !

Total se amestecă și se răvășește într-un asemenea hal încît nu mai deosebește albul de negru. În astfel de momente escortă nu mai este un dușman pentru deținuți, că

un prieten. Dușmanul este coloana cealaltă. Se înveseliră brusc cu toții. Răul trecuse.

— Hai ! Hai ! strigă cei din urmă către cei din față.

Coloana noastră a ajuns în drum, iar cea a uzinei mecanice e abia în spatele cartierului de locuințe. Goana nocturnă continuă. Drumul coloanei noastre este acum mai bătătorit, în special prin mijloc. Dar și escorta, pe margini, se impiedică mai puțin. Pe un astfel de teren trebuie să-i învingem. Mai ales pentru faptul că la corpul de gardă din lagăr percheziționarea lor durează exagerat de mult.

Cind deținuții au început să se taie unii pe alții, șefii au ajuns la concluzia că blestematele de cuțite sănătatele la uzina mecanică și apoi strecute cu dibăcie în lagăr. De aceea, la intrarea în lagăr, cei care lucrează acolo sănătatele percheziționați în mod special.

Toamna, tirziu, pământul îngheată și se face tare ca piatra. Cu toate acestea lor li se striga :

— Uzina mecanică, jos bocancii ! Luați-i în mîini !

Și îi percheziționau așa, desculți. Dar și acum, fie că e ger sau nu, unora, luați la întimplare, li se ordonă :

— Tu, de colo, scoate-ți pîslarul drept ! iar tu, scoate-ți-l pe stîngul !

Deținutul își scoate pîslarul și sărind într-un picior trebuie să-l răstoarne și să-și scuture obiala pentru a arăta că n-are cuțit. Şuhov auzise, totuși, că în vara trecută cei de la uzină au adus în lagăr doi stilpi pentru volei și acolo, în stilpii aceia, erau ascunse cuțitele. Se înțelege, el n-a verificat și nu știe precis dacă e adevărat sau nu. Se spune că în fiecare stilp erau cîte zece cuțite lungi. Și acum prin lagăr se mai găsește ici-colo cîte un cuțit.

Trecură în pas alergător pe lîngă clușbul nou, apoi pe lîngă cartierul de locuințe și pe lîngă combinatul de pre-

lucrare a lemnului și cotiră spre corpul de gardă al lagărului.

— Hu-hu-uu ! strigă într-un singur glas coloana.

Aici, la cotitură, observară că cei de la uzina mecanică rămăseseră cu vreo sută cincizeci de metri în urmă

Ei, da, acum putem merge calm. Sînt bucuroși cu totii. O bucurie de iepure : vezi doamne, broaștele tot se mai tem de noi.

— Si iată lagărul. E la fel cum l-au lăsat dimineața : noapte, și deasupra, peste barăci și rețele, lumini. În fața corpului de gardă proiectoarele luminează cu putere. Întreaga piață pentru perchezitie parcă-i în plin soare.

— Stai ! strigă ajutorul comandantului escortei, înainte de a ajunge la corpul de gardă. Își scoate automatul, îl dă unui soldat și se apropie de coloană (Nu au voie să se apropie de deținuți cu automatul în mîini).

— Toți cei din dreapta, care au lemne, să le arunce jos !

Le căraseră fără să se mai ferească și ei văzuseră totul. Zbură o legăturică. Apoi a doua și a treia. Unii vor să ascundă lemnele înăuntrul coloanei, dar vecinii le spun :

— Din cauza ta le vor lua și de la ceilalți. Mai bine aruncă-le !

Cine este dușmanul numărul unu al unui deținut ? Alt deținut. Dacă deținuții n-ar fi cînni între ei, hei, ce bine ar fi !

— Marș ! strigă ajutorul comandantului escortei.

Porniră spre corpul de gardă. Acolo duc cinci drumuri. Cu o oră înainte, pe ele se îngămădiseră toate coloanele. Dacă aceste drumuri vor fi transformate cîndva în străzi, atunci aici, unde se află corpul de gardă și locul pentru perchezitie, va fi piața principală a unui viitor oraș. Și aşa

cum se string acum coloanele din toate părțile, atunci se vor stringe demonstranții, într-o veselă zi de sărbătoare. Supraveghetorii sănt în corpul de gardă. Se încălzesc. Iată-i, ies și se azează de-a curmezișul drumului.

— Descheiați-vă vestele și pieptarele ! Își duc miinile în lături. Parcă ar vrea să te îmbrățișeze. Te pipăie peste tot Ca și dimineața. Acum nu-ți mai este groază să te deschei Mergem acasă. Așa spun toți — „acasă“. La o altă casă, în timpul zilei n-ai timp să te gîndești

Percheziția era în toi cînd Şuhov se apropie de Cezar și-i spuse :

— Cezar Marcovici ! De la corpul de gardă eu alerg direct la biroul de pachete și-ți țin rînd.

Cezar întoarse spre Şuhov mustățile lui turnate, albe de promoroacă.

— Ce-i Ivan Denisovici, ce să ții ? Poate că nici n-am pacnet

— N-are nimic. Parcă ce-am să pierd dacă n-o să fie ? Aștept zece minute și dacă văd că nu veniți, mă duc la baracă. (De fapt Şuhov gîndeaua aşa : dacă nu vine Cezar poate vine altul și-i vînd locul în rînd). Cezar slăbise vizibil de cît nu mai primise pachet.

— E în regulă Ivan Denisici ! Ține-mi rînd și așteaptă-mă zece minute, nu mai mult !

Şuhov n-are ce ascunde la percheziție, se apropie fără teamă. Își deschise, cu mișcări leneșe, vesta și își eliberează pieptarul de sub cingătoarea din foaie de cort. Știe precis că astăzi nu are asupra lui nimic interzis, dar în cei opt ani prudența i-a intrat în singe. Băgă mâna în buzunarul de la genunchi să verifice dacă totuși n-are nimic compromițător. Găsi bucătica de fierăstrău, lama aceea pe care din spirit gospodăreșc o luase din zona de lucru. Nu se pregă-

tise să-o aducă în lagăr, dar iată, o adusese și i-ar fi părut grozav de rău să-o arunce.

Ar putea să-o transforme într-un cușitaș, bun măcar la cismărie sau la croitorie. Dacă să-ar fi gîndit să-o aducă, ar fi știut și cum să-o ascundă. Acum, însă, mai rămâse-se să înaintea lui doar două rînduri, din care primul om se îndrepta deja spre percheziție. Trebuie să te hotărăști mai întotdeauna: ori să o arunci pe neobservate în spațele ultimului rînd de cinci (o vor găsi mai tîrziu, dar nu vor ști a cui e), ori să o păstrezi. Dacă vor vedea în ea un cușit, pentru lama asta ar putea căpăta zece zile și zece nopți de carceră. Un cușitaș de cișmărie era totuși un ciștig, însenapătine. I-ar fi părut rău să-o arunce. Drept urmare o strecură în vata mănușii cu un singur deget.

În clipa aceea, rîndul următor, de cinci primi ordin să treacă la percheziție. În lumina densă rămasă ultimii trei: Senka, Șuhov și flăcăul din brigada 32, care alergase după moldovean. Supraveghetorii erau cinci, iar ei numai trei și din cauza asta puteau să aleagă de care supraveghetor să se apropie. Șuhov nu-l alese pe cel tînăr îmbujorat, ci pe bâtrînul cu mustățile cărunte.

Bâtrînul avea, desigur, experiență și l-ar fi dibuit ușor dacă ar fi vrut, dar tocmai pentru că era bâtrîn se putea presupune că se săturase de serviciu mai rău decit de sare amară. Șuhov își scoase ambele mănuși și le apucă strîns cu o singură mînă (Mănușa fără lamă era deasupra). Cu aceeași mînă apucă sfârșitul care-i servea drept cingătoare. Apoi își deschise complet pieptarul, își ridică slugarnio poalele (niciodată n-a fost el atât de servil la percheziție, însă cum voia să arate că e sincer — na, poftim, caută-mă — și la comandă porni direct spre cel cu mustățile cărunte. Supraveghetorul îl pipăi pe părți, pe spate și pe dea-

supra buzunarului de la genunchi — nimic. Frămîntă în mîini poalele vestei și ale pieptarului — tot nimic. Spre sfîrșit, pentru mai multă siguranță, strînse în mînă mânusa de deasupra. Aceea în care nu se afla nimic. El pipăia mânusa, iar înima lui Șuhov se zbătea ca și cum ar fi fost prinsă într-un clește. O mișcare asemănătoare pe mânusa cealaltă — și va fi bun pentru carceră, cu trei sute de grame pe zi și mîncare caldă o dată la trei zile. Își închipui pe loc cum va flăminzi și va slăbi acolo și cît de greu îi va fi să se întoarcă și să reziste, în starea nici de foame, nici de saț — de acum. Fulgerător începu să se roage cu insis-tență și deznădejde: „Doamne, salvează-mă, nu-mi da carceră!“ Toate gîndurile acestea trecură prin el doar în timpul, extrem de scurt, în care supraveghetorul pipăise prima mânusă și își întindea mîna spre cea de a doua. (Le-ar fi păpădit pe amândouă în același timp dacă Șuhov le-ar fi ținut în ambele mîni și nu în una).

În momentul acela se auzi glasul salvator al șefului percheziției, care grăbindu-se să scape mai curind strigăt.

— Gata, dați drumul uzinei mecanice!

Bâtrînul renunță să mai cerceteze cea de a doua mânusă și-i făcu semn cu mîna să treacă. Șuhov o luă la fugă să-i ajungă pe-ai lui. Aceștia erau deja grupați cîte cinci între două bariere lungi, de birne, care semănuau cu conovețele din tîrgurile de cai și formau un fel de țarc, în jurul coloanei. Alerga sprinten, fără să simtă pămîntul și fără să se mai roage încă o dată, cu recunoștință. Nu mai avea acum timp pentru asta și la urma urmei nici nu-i folosea la nimic.

Escorta care-i adusese se dădu la o parte, eliberînd drumul pentru escorta uzinei mecanice. Își strînsese lem-

nele aruncate de coloană înainte de percheziție și acum își aștepta comandantul.

(Lemnele confiscate la percheziție de supraveghetori erau adunate grămadă lîngă corpul de gardă).

Npoatea era albă și luminoasă, luna se ridica tot mai sus, iar gerul se întăcea.

În drum spre corpul de gardă, de unde urma să primească o chitanță pentru patru sute șaizeci și trei de capete, comandantul escortei vorbi ceva cu Priaha, ajutorul lui Volkovoi-

Priaha strigă :

— K — 460 !

Moldoveanul, care se ascunse în interiorul coloanei, oftă și ieși spre bariera din dreapta Ținea, ca și mai înainte, capul tras între umeri și ușor inclinat într-o parte.

— Vino încoace ! spuse Priaha.

Moldoveanul se apropie. I se ordonă să-și țină mîinile la spate și să stea acolo.

Înseamnă că i vor pune în seamă tentativa de evadare și îl vor duce la carceră.

Coloana nu ajunsese încă la poarta înaltă cît trei oameni, cind doi gardieni, unul la dreapta și altul la stînga țarcului, începună s-o deschidă încet. Se auzi comanda :

— Aliniați-vă cîte cinci și îndepărtați-vă de poartă. (Orice poartă se deschide spre zonă și dacă deținuții ar împinge-o, n-ar izbuti s-o învingă).

— Întâia ! A doua ! A treia !

Odată ce numărătoarea de seară s-a terminat și deținutul a pătruns prin porțile lagărului, după o zi întreagă petrecută în rînd, în ger și în foame, el nu se mai gîndește decit la lingurile de mîncare apoasă care i se cuvin. Le așteaptă așa cum pămîntul așteaptă ploaia, în verile sece-

toase și le soarbe pe nerăsuflate. Aceste linguri sunt pentru el mai prețioase decât libertatea și decât viața lui trecută și viitoare.

Intrând pe porțile lagărului, deținuții par niște soldați care se întorc din campanie, zgomotoși, îmbrăcați în fier, răschirați. Dă-te la o parte!

Unuia dintre cei protejați, care ar privi de la comandament, valul deținuților în clipa intrării în lagăr, îl să face groază. După numărătoarea aceasta, deținutul devine din nou liber, aşa cum a fost și dimineața, pînă la ora 7 și 30 cînd s-a sunat adunarea.

Porțile mari ale lagărului și cele mici ale rondului au rămas în urmă, traversează platoul de adunare, împrejmuit pe două din laturi și aleargă unde văd cu ochii.

Ei aleargă care încotro, dar șefii de brigadă sunt pescuiți de unul de la repartizare :

— Șefii de brigadă la P.P.C. !

Şuhov porni în goană, pe lîngă clădirea carcerei și printre barăci, spre biroul de pachete. În același timp, Cezar plecă, cu pas măsurat și demn, în partea cealaltă, unde în jurul unui stilp mișunau o mulțime de deținuți. Pe stilp era fixată o tăbliță din placaj și pe ea, cu creion chimic, erau notați toți cei care astăzi au primit pachet.

În lagăr se scrie foarte puțin pe hîrtie. De regulă se scrie pe placaj.

E într-un fel, mai grosolan, dar mai sigur.

Pe placaj își fac numărătoarea capetelor pe care le stăpînesc și paznicii și cei de la repartizare. În ziua următoare se șterge ceea ce a fost scris ieri și se scrie din nou. Se fac economii.

Cei care rămîn în lagăr au încă un mijloc de a căstiga ceva : citesc pe tăbliță cine are pachet, îi întîmpină pe

platoul de adunare și le comunică pe loc numerele. Mult sau — puțin, măcar o țigară, tot se ciștigă.

Şuhov ajunse în furgă la biroul de pachete — o anexă la o baracă mai veche. Acestei anexe i se fixase un tambur fără ușă. Gerul se plimbă în voie. E, totuși, mai accepțabil decât afară — există un acoperiș. Coada se întinde în jurul peretelui. Şuhov ocupă un loc. Înaintea lui sunt vreo cincisprezece oameni. Astă înseamnă mai mult de o oră, taman pînă la semnalul de stingere. Toți cei din coloana centralei termoelectrice, care au mers să vadă lista, sunt în spatele lui Şuhov. Și cei de la uzina mecanică. N-ar fi exclus ca ei să fie chemați aici mîine dimineață. Stau la rînd cu trăistuțele și săculețele pregătite. Dincolo de ferestruică (Şuhov n-a primit niciodată pachet în acest lagăr, dar știe din auzite), lădița este desfăcută cu un toporaș. Supraveghetorul scoate totul afară și cerețează. Taie, rupe, pipăie, răstoarnă. Dacă se găsește ceva într-un borcan de sticlă sau tablă îl desfac și-ți toarnă totul în palme sau într-un ștergar pe care-l faci ca o punță. Borcanul nu îți-l dau. Cind primești plăcinte, dulciuri mai rare, salam sau pește afumat, supraveghetorul gustă. (Dacă te împotrivești, găsește fel de fel de motive: astă-i interzis, astă nu-i prevăzut și nu-ți mai dă nimio. Cine primește pachet trebuie să dea, să dea și iar să dea. Firește, primul e supraveghetorul). În sfîrșit percheziția se termină, dar lădița nu îți se dă. Trebuie să torni totul grămadă în trăistuță sau chiar în poalele vestei și să te cari repede. Următorul! Îl grăbesc atât de tare pe cîte unul, încît uită sărmanul și ce mai are pe tejghea. Iar dacă ai uitat, ceva, n-are nici un rost să te mai întorci. Cîndva, cind se află la Ust-Ijma, Şuhov a primit de două ori pachet.

Dar el i-a scris nevestei să nu rupă de la gura copiilor și să nu-i mai trimită.

Asta cu toate că afară, în libertate, ii era mult mai ușor să hrănească o familie întreagă, decât aici, numai pe sine. El știe, însă, cît costă pachetele și mai știe că nu le poți cere zece ani în sir de la familie. Așa că mai bine fără ele. El hotărârîse astfel, dar, de fiecare dată cînd cineva din brigadă sau din baraca vecină primea pachet (adică aproape zilnic), îl durea inimă că pachetul nu-i al lui. Și, cu toate că îi interzise nevestei să-i trimită pachet chiar de paști, spera fără să știe de ce, că într-o zi va veni cineva în fugă și-i va spune :

-- Șuhov ! De ce nu te duci, ai pachet ! Nu venea însă nimeni.

Clipele în care putea să-și amintească satul Temghe-niova și casa părintească erau extrem de rare. Viața de aici îl hărțuia, de la deșteptare pînă la stingere, și nu-i aici îl hărțuia, de la deșteptare pînă la stingere, și nu-i lăsa timp pentru amintiri deșarte.

Stînd acum printre cei care-și hrâniseră burta cu nădejdea de a-și însinge dinții în slăină, de a-și unge pîinea cu unt sau de a-și îndulci cu zahăr strachina cu apă fierbinde, Șuhov avea o singură dorință : să mânince o dată cu brigada și supa să fie fierbinde. Cînd e rețe nu valorează nici jumătate din preț. Își dădu cu părerea că dacă numele lui Cezar nu era trecut pe listă, acesta e de mult în baracă și se spală. Iar dacă și-a găsit numele pe tăblița de placaj, își adună acum săculețele, paharele din plastic, material pentru impachetat. De aceea îi și făgăduise că-l va aștepta zece minute. Așteptînd în rînd, Șuhov află o nouitate : în săptămînă aceasta nu vor avea duminică, le va fi din nou furată. Ca toți ceilalți se aștepta la asta : dacă

într-o lună săt cinci duminici, atunci li se dau trei iar în două săt mînați la muncă. Faptul nu constituia pentru el o surpriză, însă cînd îl auzi i se frinse inima. Cui nu-i pare rău după o duminică? Ceea ce se vorbește în rînd e adevărat. Și într-o zi liberă se pricepe să-i pună la muncă în lagăr. Au ei grijă să inventeze ceva: să amenajezi o baie, să împrejmuiesti un perete ca să nu poată fi trecut, să cureți curtea, să schimbi rumegușul din mindire sau să omori ploșnițele din paturile vagon. Sau se face verificarea identității după fișe. Sau se aranjează o inventariere: ieși cu toate lucrurile în curte și stai acolo o jumătate de zi.

Mai mult decît orice, pe șefi îi deranjează dacă deținutul se odihnește după dejun.

Rîndul se mișcă încet, dar se mișcă. Un frizer, un contabil și unul de la secția culturală, trecură peste rînd fără să întrebe pe nimeni. Ei nu săt deținuți de duzină, ci deținuți cu protecții serioase, ticăloși de prima mînă. Pe oamenii aceștia, deținuții îi socotesc mai răi decît excrementele. (La rîndul lor și ei îi socotesc la fel pe deținuți). Să te cerți cu ei n-are rost. Protejații săt uniți între ei. Sint uniți și cu supraveghetorii.

Înaintea lui Șuhov mai erau vreo zece oameni, iar în spate veniseră în fugă șapte. În clipa aceea, prin spărtura ușii intră Cezar, cu noua lui căciulă de blană, trimisă din libertate. (Și cu căciula asta-i o poveste. Cezar l-a uns pe careva și i s-a permis să poarte căciula nouă și curată de oraș, în timp ce de la alții le-au luat și pe cele din piele de porc, ponosite pe front).

Cezar și aruncă lui Șuhov un zîmbet și imediat începu să vorbească cu un tip excentric care purta ochelari și tot cîtea, în rînd, un ziar:

— A-a ! Piotr Malici !

Cînd s-au văzut unul pe altul parcă s-au înseninat și s-au roșit ca niște maci.

Excentricul zise :

— Am o „Veciorka” proaspătă, uită-te ! Au trimis-o cu banderolă.

— Nu mai spune ! făcu Cezar și își băgă ochii în ziar.

Becușorul de sub plafon abia luminează. Cum pot oare descifra literele mărunte de acolo ?

— Este aici o cronică foarte interesantă despre premiera lui Zavadski.

Ei sănt moseoviți, se adulmăcă de departe unul pe celălalt, iar cînd se întîlnesc se miros în felul lor. Și gura le merge ca două melițe. Parcă se întrec cine va spune mai multe cuvinte. Dau atît de repede din gură și folosesc atît de rar cuvinte rusești, încît atunci cînd ii ascultă ai impresia că vorbesc niște letoni sau români.

Imediat după sosire, Cezar și-a instalat toate săculetele la locul lor.

— Eu, Cezar Marcovici... mormăi Șuhov. Pot să plec ?

— O, da, desigur, desigur — încuvînță Cezar ridicîndu-și mustățile negre de pe ziar. Spune-mi numai după cine sănt eu și cine-i în urma mea.

Șuhov ii arătă cine-i înainte și cine-i după și fără să mai aștepte ca Cezar însuși să-i vorbească despre cină, întrebă :

— Cina... să v-o aduc ?

(Dacă răspunsul va fi pozitiv înseamnă că trebuie să i-o aducă de la sala de mese pînă la baracă într-o gamelă, ceea ce de fapt este aproape imposibil. Au fost date ordine. Te prind și-ți varsă gamela și te bagă la carceră. Totuși s-a cărat mîncare și se va mai căra, pentru că cel care

învîrte afaceri nu reușește niciodată să vină o dată cu brigada la sala de mese).

Şuhov întrebă dacă să-i aducă sau nu cina, dar în sinea lui gîndea astfel : „Oare poți să iei de hapsin ? Nu-mi dăruiești cina ? Știi doar prea bine că la cină nu se dă terci, ci apă chioară...“

— Nu, nu — zîmbi Cezar — cina mâninc-o tu, Ivan Denisici !

Şuhov atât aștepta. Tișni afară ca o pasăre liberă de sub un acoperiș și o luă la fugă prin lagăr.

Deținuții aleargă prin toate colțurile ca furnicile. Într-o vreme comandantul lagărului dăduse următorul ordin : nici un deținut nu are voie să meargă singur prin lagăr. Acolo unde se poate, trebuie să meargă totă brigada în coloană, iar acolo unde lucrul acesta este imposibil, la infirmerie, să zicem sau la closet, să se formeze grupuri de cîte patru-cinci oameni și să se desemneze dintre ei un șef, care să-i încoloneze, să-i aștepte pînă-și fac treburile și să-i aducă înapoi tot încolonați.

Comandantul a ținut cu o încăpăținare nemaipomenită ca ordinul acesta să fie respectat. Și multă vreme nimeni n-a îndrăznit să-l contrazică. Supraveghetorii puncau mâna pe cei care erau găsiți de unul singur, le notau numerele și-i tîrau la carceră. Dar ordinul a fost boicotat. Pe tâcute, cum se întimplă cu toate ordinele scandalajoase. Să presupunem că ei își cheamă un om la ofițerul de la informații. Cum să trimiti cu el o grupă ? Sau tu trebuie să mergi după alimente la magazie. De ce să merg și eu cu tine ? Sau altul s-a gîndit să meargă la secția cultural-educativă să citească ziară. Cine să meargă cu el ? Sau, în sfîrșit, poate că unul vrea să-și ducă pislarii la reparat sau la

uscat sau pur și simplu vrea să se ducă în altă baracă (ăsta este un lucru cu desăvîrșire interzis) cum să-l reții?

Cu ordinul acesta, comandantul a vrut să ne taie și ultima libertate, dar nu i-a reușit, burtosul!

Pe drum spre baracă, řubov întâlni un supraveghetor și după ce-și scoase, pentru orice eventualitate, căciula în fața lui intră grăbit înăuntru. Aici e un adevărat va-carm: cei cărora li s-au șterpelit în timpul zilei rațiile răcnesc la plantoane, iar plantoanele fac același lucru. Colțul brigăzii 104 e pustiu.

Šuhov socotește fericită seara în care întorcindu-se în lagăr nu găsește mindirele întoarse și cotrobăite. Înseamnă că în timpul zilei n-a fost perchezitie în barăci. Se avîntă spre patul său, își dezbrăcă din mers vesta și o aruncă împreună cu mănușile deasupra. Apoi pipăi min-dirul. Bucata de pîine era la locul ei. Se felicită că a cusut spărtura.

Ieși în fugă afară și porni spre sala de mese. Avu norocul să nu cadă în mâna vreunui supraveghetor. Întâlni numai deținuți care-și tîrau anevoie picioarele și discutau despre rații.

Luna toarnă peste curte o lumină din ce în ce mai puternică. Proiectoarele sănt mai palide ca în alte seri, iar barăcile aruncă pe pămînt umbre negre. În sala de mese se intră printr-un cerdac cu patru trepte.

Cerdacul e acum în umbră. Deasupra lui se balanseză și cîrriie de frig un felinar mic. Becurile au culoarea curcubeului. De frig s-au de murdărie. Mai există încă un ordin sever al comandantului: brigăzile să meargă spre sala de mese în rînduri de cîte doi. Mai departe ordinul spunea: cînd ajung la sala de mes, brigăzile să nu urce pe cerdac, ci să se regrupeze în rînduri de cîte cinci și să

aștepte pînă ce plantonul le va da drumul să intre. Ca planton, aici se aținea cu tenacitate Hromoi. El șchiopăta și din cauza asta trecea drept invalid, însă era robust, spurcăciunea! Își făcuse un băt de mesteacân și de pe cerdac lovea cu el pe cei care se cățărau fără comanda lui. Nu lovea pe oricare. Are ochi ageri și te recunoaște prin întuneric, chiar și după spinare. El nu-i lovește pe cei care știu să-i dea peste tot, ci numai pe cei umiliți și bătuți. Și pe Șuhov l-a plesnit odată. Oficial i se spune „planton“, dar dacă cercetezi mai bine, vezi că e un fel de printe prieten cu bucătarii!

Astăzi, ori au năvălit dintr-o dată toate brigăzile, ori ei au făcut prea mult timp ordine, fapt e că cerdacul e înconjurat din toate părțile, iar în cerdac se află Hromoi, ajutorul lui și responsabilul sălii de mese în persoană. Se descurcă și fără supraveghetori, haita asta.

Responsabilul sălii de mese e o reptilă îngrișată pînă la refuz, cu capul cît un bostan și lat în umeri de aproape trei sferturi de metru. Are în el atîta forță de prisos, încît atunci cînd merge ai impresia că atîț picioarele, cît și miinile îi sunt acționate de niște arcuri. Poartă o căciulă albă, fără număr. Nici unul dintre cei liberi nu are o astfel de căciulă. Are și o vestă din blană de miel, iar pe piept un număr mic, cît un timbru poștal. E o concesie a lui Volkovoi. Pe spate n-are nici măcar un astfel de număr. Responsabilul sălii de mese nu salută pe nimeni și toți deținuții se tem de el. Într-o singură mină el ține mii de vieți. Odată au vrut să-l bată, însă toți bucătarii i-au sărit în ajutor. Așția-s bătuși aleși pe sprînceană. Ar fi o adevarată nenorocire ca brigada 104 să fi intrat în sala de mese. Hromoi cunoaște tot lagărul după figură și în prezența responsabilului nu dă drumul nimănuil cu o brigadă

străină. Se înrăiește înadins. Cîte odată, unii se strecoară prin spatele lui Hromoi, printre balustradele cerdacului. S-a strecurat și Šuhov în felul acesta. Astăzi, însă, în prezența responsabilului nu te poți strecura. Te pocnește de te duc apoi la infirmerie cu săniuța.

Repde, cît mai repede spre cerdac, printre bluzele lă fel de negre ca și a ta, și află dacă brigada 104 este încă aici !

Brigăzile exercită asupra cerdacului o presiune formidabilă și, ca și cum ar lua cu asalt o cetate urcă prima treaptă, apoi a doua, a treia, a patra ! Au năvălit în cerdac.

— Stai ! Înapoi ! — urlă Hromoi și ridică ciomagul asupra celor din față. Acum vă umplu de sînge !

— N-avem nici o vină — urlă cei din față. Ne împing din spate !

E drept, cei din spate împing, dar nici cei din față nu se împotrivesc prea grozav. Vor să intre pe sus în sala de mese.

Hromoi își puse bățul de-a latul pieptului ca pe o barieră de cale ferată lăsată în jos și începu să-i împingă vîrtos pe cei din față. Aghiotantul său îl ajuta. Nici responsabilului nu-i fu silă să-și murdărească mîinile și începu să împingă. Împingeau din răsputeri. Au forțe nemăsurate. Mânincă numai carne.

I-au dat înapoi. Cei din față au fost aruncați, de sus, ca niște snopi, peste cei din spate.

— Cățea șchiopă ce ești ! Am să te pocnesc drept în creștet ! strigă unii din mulțime. Strigă și se ascund. Alții au căzut fără să scoată o vorbă. Singura lor grijă e să se ridice cît mai repede ca să nu fie strivîți sub picioare.

Treptele au fost eliberate. Responsabilul se retrage în interiorul cerdacului, iar Hromoi stă pe treapta de sus și-i dădăceaște.

— Aliniați-vă cîte cinci, capete de berbeci ce sănăteți. De cîte ori să vă spun? Am să vă dau drumul numai cînd trebuie!

Şuhov zări lîngă cerdac ceva ce semăna cu capul lui Senka Klevşin și se bucură. Hai, mai repede, să ajungem acolo cu coatele! Spinările din față nu-i dau voie. Ei, frățioare, n-ai forță, n-ai să ajungi!

— A douăzeci și șaptea! — strigă Hromoi — Treci! Brigada a douăzeci și șaptea se ridică pe trepte și ajunge curind la ușă. După ea înaintează din nou cu toții pe trepte. Cei din spate împing. Împinge și Şuhov cît poate. Cerdacul se clatină, felinarul de deasupra tremură.

— Iarăși, hoiturilor? — își ieșe Hromoi din fire și-i lovește cu ciomagul peste umeri și peste spate și-i îmbrîncește unul în altul.

Făcu din nou curătenie. Şuhov vede de jos că lîngă Hromoi urcă Pavlo. Își conduce brigada. Tiurin nu se murdărește în înghesuiala asta.

— Aliniază-te cîte cinci 104! strigă Pavlo de sus. Iar voi prietenii, faceți puțin loc!

Cum dracu să se facă loc!

— Hei, tu din față, dă-mi voie, sănă din brigada 104. Şuhov îl scutură. Cel în cauză ar fi bucuros să-l lase, dar îl presează și pe el din toate părțile.

Mulțimea se zbuciumă, își pierde răsuflarea ca să-și primească apa chioară

Apa chioară legală.

Şuhov procedă altfel: se întinse spre stinga, apucă balustrada, își patrecu apoi mîinile pe dopă stîlpul cear-

dacului și se ridică proptindu-și picioarele în genunchii cuiva.

Cei din jur începură să-l încâlzească pe sub coaste, încasă două lovitură zdravene, dar se strecurase. Era cu un picior pe cornișa cerdacului, lîngă treapta de sus și aștepta. Ai lui îl văzură și-i întinseră mîna.

Responsabilul sălii de mese plecă și din ușă își întoarse privirea și zise :

— Hromoi, dă drumul la încă două brigăzi !

— 104 ! răcni Hromoi. Dar tu, hoitule, încotro te strecoi ! Si cu ciomagul îl lovi pe unul din altă brigadă.

— 104 ! — strigă Pavlo și le dă drumul la ai săi.

— Uf ! Uf ! mormăi Şuhov ajungînd în sala de mese și fără să mai aștepte îndemnul lui Pavlo porni după tăvi.

Ca întotdeauna, în sala de mese se învălmășesc valuri de aburi. Cei de la mese stau înghesuiți unul în altul ca semințele de floarea soarelui. Unii hoinăresc printre mese împingîndu-se. Alții se strecoară cu tava plină. Şuhov s-a obisnuit de mult cu privelistea asta. Ochiul lui ager vede că Sce-208 duce pe tavă doar cinci străchini.

Înseamnă că e ultima tavă. Altfel ar fi plină.

Il ajunse și pe la spate și șopti la ureche :

— Frățioare, dă-mi mie tava !

— O așteaptă unul la fereastruică, i-am făgăduit.

— Dă-l naibii ! Așteaptă ? Altădată să nu mai caște gura !

S-au înțeles.

Sce-208 duse tava la masă și o goli. Cel căruia î-o promisese veni în fugă. Apucă tava de un capăt. Şuhov îl împinse cu tava în direcția spre care trăgea. Il dădu după un stîlp și celălalt o scăpă din mîini. Cu tava sub braț,

Şuhov porni în grabă spre ferestruică. Pavlo stă la rînd ¹
fără tăvi. Pare plăcărit. Se bucură totuşi :

— Bravo, Ivan Denisovici ! zise şi-l dădu la o parte pe ajutorul de la brigadă 27, care se afla în faţa lui : Dă-mi voie ! De ce stai fără rost ? Eu am tăvi !

Iată şi potlogarul de Gopcik aduce o tavă

— Căscau gura — rîde el — iar eu le-am şterpelit-o.

Din Gopcik va ieşi un puşcăriaş de bază. Să mai învețe vreo trei ani, să mai crească. Mai jos decât tăietor de pâine, nu poți crede că-l va impinge soarta.

Pavlo ordonă lui Ermolaev, un siberian zdravăn, să aducă încă o tavă. Ermolaev a primit zece ani tot pentru prizonierat.

Pe Gopcik îl trimise să vadă care masă termină de mîncat. Şuhov şi-a aşezat tava pe colţul ferestruicăi şi aşteaptă.

— 104 ! — strigă Pavlo — la ferestruică !

În total sunt cinci ferestruici, trei comune, una pentru cei care mânincă la regim (bolnavi de ulcer sunt vreo zece oameni, dar pe lîngă ei, mânincă aici pe blat, toată contabilitatea) şi încă una pentru înapoierea veseliei. (La această ferestruică se bat cei care ling străchinile).

Ferestruicile nu se află la o înălţime prea mare. Poate puţin mai sus de mijloc. Prin ele nu-i poţi vedea pe bucătari. Le vezi doar mîinile şi polonicele.

Mîinile bucătarului sunt albe, păroase şi puternice. Parcă ar fi mîini de boxer, nu de bucătar.

Şi-a luat un creion şi face un semn pe lista lui din perete :

— Brigada 104 — douăzeci şi patru !

Deci Pantelev a mîncat porţia. Nu-i bolnav, căteaua !

Bučătarul înșfăcă un polonic uriaș de vreo trei litri și cu el porni să mestece în cazan. (Cazanul e aproape plin și din el se ridică nori groși de aburi).

Apoi puse mâna pe alt polonic, unul de șapte sute cincizeci de grame și scufundîndu-l căte puțin începu să împartă.

— Unu, doi, trei, patru...

Şuhov ochi dintr-o privire străchinile care fuseseră umplute cât timp grosul nu se lăsase încă la fund. În celealte era doar apă chioară. Își puse zece străchini pe tavă și plecă. De la al doilea rînd de stîlpi, Gopcik ii făcu semn.

— Aici Ivan Denisici, aici!

Pentru a căra străchini trebuia, înainte de toate, să nu-ți tremure mâna. Şuhov trece peste obstacole lin, fără ca tava să primească vreo lovitură. Lucrează mai mult cu gura:

— Ei, tu H-920!... Păzește-te unchiule! La o parte flăcăule!

Intr-o îmbulzeală ca asta e lucru mare să duci o singură străchină fără să te stropești, dar-mi-te zece! Și totuși, iată că Şuhov le aşeză pe toate întregi, la capătul mesei eliberate de Gopcik. Pe hainele lui nu se zăresc stropi proaspeți. Așeză tava în așa fel, încit colțul în care aflau cele două străchini cu zeama mai groasă să se afle spre locul pe care-l va ocupa el.

A adus și Ermolaev zece străchini, iar Gopcik și Pavlo în misini, încă patru. Ultimele. Kilgas aduce pâinea. Tot pe tavă. Astăzi li se dă după cât au lucrat. Unul două sute de grame, altul trei sute. Şuhov — patru sute.

Își luă porția — pâinea lui și cele două sute de grame ale lui Cezar.

Din toate părțile, cei din brigada începură să se apropie ca să-și primească cina.

De mîncat, mânincă unde poți. Șuhov le dă străchiniile. Ține minte cui a dat și păzește ca pe ochii din cap colțul tăvii. În una din cele două străchini și-a băgat deja, lingura. Înseamnă că e repartizată. Fetiuakov și-a luat străchina printre primii și a plecat. Probabil și-a făcut socoteala că nu se poate căpătui în brigadă și-i mai bine să meargă prin sala de mese și s-o facă pe șacalul. Poate că cineva mai lasă niște resturi (Dacă cineva nu mânincă totul și dă străchina într-o parte, asupra ei se aruncă, întocmai ca niște ulii, cîțiva în același timp).

Numără porțile împreună cu Pavlo și se înțeleseră. Pentru Andrei Prokofievici puse de-o parte o străchină cu fieritura mai groasă, iar Pavlo o vîrsă într-o gamelă nemțească, îngustă, cu capac. Se poate duce sub vestă, strîngînd-o la piept. Dădură tăvile. Pavlo avea în față porția să dublă iar Șuhov cele două porții. Nu mai schimbară nici o vorbă. Urmau minute sfinte. Șuhov își scoase căciula și o puse pe genunchi. Verifică cu lingura o străchină, apoi pe cealaltă. Se nimerise și plevușcă. În general, seara, ciorba este mult mai subțire decât dimineața. Dimineața deținutul trebuie hrănit ca să poată munci. Seara adoarme și așa.

Începu să mânince. La început bău pur și simplu lichi-dul. Era fierbinte și i se răspîndi în tot corpul. Toate măruntaiele i se zbăteau în aşteptarea ciorbei. Bi-ne! Iată, aceasta este clipa scurtă, pentru care trăiește deținutul.

Acum Șuhov își uită absolut toate necazurile. Nu-i necăjit nici că pedapsa e lungă, nici că ziua-i lungă, nici că duminică vor lucra iarăși. Acum el își spunea: vom

rezista ! Vom trece peste toate, dea domnul și totul se va sfîrși !

După ce bău lichidul fiebinte, din ambele străchinî, deșertă a doua strachină în prima, o curăță cu lingura și o dădu la o parte. Așa e parcă mai liniștit. Nu trebuie să se mai gîndească la ea și nici s-o mai păzească cu ochii și cu mîna. Vecinul din stînga are doar apă chioară. Iată ce fac nemernicii ! Iată ce sănt în stare să-ți facă frații tăi, deținuții !

Începu să mânince varza și lichidul care mai rămăsese. În strachina lui Cezar găsise un cartof nu prea mare, înghețat și fără nici un gust. Plevușca aproape că nu se zărește. Foarte rar licărește ici-colo cîte o coloană vertebrală goală. Fiecare oscior trebuie supt îndelung. E folositor. Pentru asta, se înțelege, trebuie timp, dar Șuhov n-are de ce să se grăbească acum. Astăzi e sărbătoare. A smuls și la prinț și la cină cîte două porții. Pentru o astfel de treabă merită să lași celelalte treburi.

Să se mai ducă oare la leton, după tutun ? S-ar putea ca pînă dimineață să nu mai aibă un fir. Șuhov mîncă fără pîine. Două porții și încă cu pîine, ar fi prea de tot. Mal e și mîine o zi. Burta e un tiran. Niciodată nu ține minte darul pe care i-l faci. Mîine îți va cere din nou.

Șuhov termină de mîncat și nu se prea osteni să vadă cine se află în jur. Nici nu trebuie. O nouă porție n-avea de ce să mai vîneze. Le mîncase pe cele două ale sale, legale. Observă, totuși, că exact în fața lui se eliberase un loc pe care se așezase un bătrîn înalt, cu numărul Iu-81. Șuhov știa că bătrînul era din brigada 64 și adineatori, în rînd, la pachete, auzise că la „Orășelul socialist“, în locul brigăzii 104 mersese brigada aceasta și toată ziua, în ger, fătinsese sîrmă ghimpătă. Iși îngrădise singură zona.

Despre bătrîn se vorbește că stă prin lagăre și închisori fără să mai știe numărul anilor și că nici o amnistie nu s-a atins de el. Cum termina zece ani, îi dădeau imediat alți zece. Şuhov îl cercetă de aproape. Dintre toate spinăriile gîrbovite din lagăr, spinarea lui era cea mai gîrbovă și chiar acum, stînd la masă, era atât de curbă încît aveai impresia că și-a pus ceva, sub el, pe bancă. Pe capul lui gol nu mai era nimic de ras. Tot părul fi căzuse de viață bună. Privirea nu-i fugea după tot ce se întimpla în sala de mese, ci aluneca pe deasupra lui Şuhov și se întimpla mereu în unul și același punct, fără să vadă nimic. Mînca ciorba goală tacticos, cu o lingură strîmbă de lemn, și nu-și băga capul în strachină, cum făceau toți ceilalți, ci ducea lingura sus, la gură. Nu mai avea nici un dintre, nici sus, nici jos. Gingile osificate molfăiau în locul dinților. Obrazul fi era palid, secătuit de orice vlagă și asta nu era doar slăbiciunea unui invalid nenorocit, ci mult mai mult. Părea cioplit în piatră. În piatră neagră. După mîinile mari, cu crăpături negre, se vedea lesne că puțin noroc a avut în toți acești ani.

Cu toate acestea rămăsese el însuși, nu îngenunchease. Își pușese pîinea pe o cîrpușoară curată, nu ca ceilalți pe masa murdară și umedă.

Şuhov nu avea, totuși, timp să-l privească prea mult. Își linse lingura, o ascunse în pîslar își îndesă căciula pe cap, se ridică, luă rația lui și a lui Cezar și ieși. Ieșirea era prin alt cerdac în care se aflau alte două plantoane care nu se pricepeau decît să dea jos cîrligul ca să iasă oamenii și să-l pună la loc. Şuhov ieși cu burta plină, mulțumit de sine și hotărît să dea o fugă la leton, deși în curînd se va suna stingerea. Si, fără să mai ducă pîinea în baraca a nouă, porni cu pași mari spre baraca a şaptea.

Luna stătea neclintită undeava sus și părea sculptată. Era curată și albă. Curat era tot cerul. Departe ardeau stelele. Șuhov nu avea timp să privească cerul. Un lucru înțelese, totuși, cu precizie: gerul nu se va muia. Uniș auziseră deja de la cei din libertate că spre seară vor fi treizeci de grade, iar spre dimineață aproape patruzeci.

Urechea recepționa zgomotele venite de foarte departe. Undeva bîzâia un tractor. Probabil într-o așezare. În direcția șoselei urla strident un excavator. Se auzea distinct și scărăjiiul fiecărei perechi de pîslari care mergea încet sau alerga prin lagăr. Vîntul nu bătea.

Șuhov trebuia să cumpere tutun la prețul pe care-l plătise și mai înainte. O rublă paharul, deși în libertate un astfel de pahar costa trei ruble, iar dacă tutunul era sortat — și mai mult. Însă într-un lagăr de muncă formătă toate lucrurile își au prețurile lor care nu se asemănă cu cele din libertate.

Asta pentru că aici nu puteai păstra banii, puțini erau cei care-i aveau și ei devineau astfel mult mai scumpi. În lagărul acesta nu li se plătea pentru muncă nici o copeică. (La Ust-Ijma Șuhov primea cel puțin treizeci de ruble pe lună) Ba, mai mult, dacă unuia și trimit rudele bani prin poștă, el nu-i primește, ci i se trec la contul personal. Din contul personal poți cumpăra, odată pe lună, de la chioșc, săpun, turte dulci mucegăite și țigări „Prima“.

Îți place sau nu-ți place marfa, cumperi atât cât ai declarat comandanțului. Dacă nu cumperi tot pierzi banii. Ti se confisca

Șuhov făcea rost de bani numai din munca particulară. Două ruble dacă — să zicem — coș o pereche de papuci cu cîrpele clientului și cam tot atât dacă peticești un pieptar. Depinde cum te înțelegi.

Baraca a șaptea nu seamănă cu baraca a nouă. Ea nu e formată din două jumătăți mari. Aici e un corridor lung în care dau zece uși. În fiecare cameră e o brigadă și fiecare brigadă e îngheșuită în șapte paturi lungi. Și, era să uit, deasupra closetului se află o boxă în care locuiește șeful barăcii. Tot aici locuiesc și pictorii.

Şuhov intră. Letonul stă pe-o coastă la parterul unui pat de scinduri, și-a ridicat picioarele mai sus de cap și bolborosește cu vecinul în limba lui.

Şuhov se apropie. Îl salută. Letonul răspunde fără să-și coboare picioarele. Camera e mică. Toți își ciulesc urechile. Cine a venit? De ce? Amîndoi știu despre ce e vorba dar trag de timp: „Ce mai faci?“ — „Aşa și-aşa“. „E ger astăzi“. „Da“.

Şuhov așteaptă ca letonul să sfîrșească discuția cu vecinul (discutau despre războiul din Coreea. Au intrat chinezii, va fi sau nu război mondial?) și abia atunci se apleacă și-i spune:

— Ai tutun?

— Da.

— Să-l văd.

Letonul își coboară picioarele pe interval și se ridică. E un zgârie brînză letonul astă! Cînd îți umple paharul se sperie întotdeauna că-ți va da de-o țigără mai mult.

Îl arăta lui Şuhov punga cu tutun. O desfăcu. Şuhov luă cîteva fire în palmă și văzu că tutunul e negricios ca și data trecută. Îl duse la nas și îl mirosi. Același. Totuși zise:

— Parcă nu-i același.

— Același, același! — se supără letonul. Eu nu am niciodată altfel de tutun, întotdeauna e același.

— Bine — consimți Șuhov — umple mi un pahar. Să văd cum e. Poate îl iau și pe-al doilea.

Șuhov insistase să-l umple pentru că de obicei letonul trișează. Letonul scoase de sub pernă o altă pungă mai rotundă decit prima și trase păhărelul din măsuța de lingă pat. Păhărelul e din plastic, dar e egal cu unul de sticlă. Șuhov îl măsurase. Toarnă.

— Apasă ! Apasă ! — spuse și presează el însuși cu degetul.

— Lasă că știu eu ce fac ! — smulge letonul paharul și apasă singur, dar mai încet. Apoi toarnă iarăși.

În timpul acesta Șuhov își desfăcu pieptarul și pipăi în vata căptușelei o hîrtie știută numai de el. O conduse cu amîndouă mîinile spre o spărtură mică. Mai încolo era una mai mare. Cea mică era abia însălată. Aduse hîrtia pînă la spărutra aceasta, desfăcu ața cu unghiile, o îndoîncă o dată în lungime (era deja îndoită) și o trase afară. Două ruble. E cam veche, nu foșnește.

Cineva răcnește :

— Îi pare rău de voi unchiașule mustăcios, auzi ! El nu-l cred nici pe propriul lui frate, cum ar putea să vă credă pe voi, niște secături !

Lagărul acesta e bun într-un fel, pentru că poți trăncăni în voie. La Ust-Ijma, dacă spuneai că în libertate nu-s chibrite, te înhățau și înghițeai cît ai zice pește alți zece ani. Aici, însă, poți striga de pe paturile de sus ce vrei și turnătorii nu te vor denunța. Ofițerii de la informații dau a lehamite din mîini. Numai că aici nu ai timp să discuți prea mult.

— L-ai umplut cam de mintuială — se plinse Șuhov.

— Na-ți, na ! — mai adăugă cîteva fire letonul.

Şuhov îşi scoase din buzunarul interior punga şi vârsă în ea tutunul.

În regulă — se decise el renunțînd să fumeze în fugă prima ţigară cu adevărat delicioasă. Mai umple unul !

Se mai certă puțin, îşi turnă şi al doilea pahar, dădu două ruble, salută dînd din cap şi plecă.

Cum ajunse în curte, o luă din nou la fugă şi o ținu aşa pînă la baracă.

Să nu-l scape pe Cezar, cînd acesta se va întoarce cu pachetul. Cezar însă era pe patul său şi cerceta atent pachetul. Ceea ce adusese era împrăştiat pe pat şi pe măsuţă, dar nu se vedea prea bine, pentru că lumina becului cădea pieziş. Patul de deasupra lui Şuhov constituia un obstacol şi la Cezar era ca în intuneric. Şuhov se aplecă, înaintă printre patul căpitanului şi cel al lui Cezar şi întinse mîna cu rația de seră :

— Pîinea dumneavoastră, Cezar Markovici.

Nu spusese : „Ei, aţi primit ?“ pentru că asta ar fi fost o aluzie directă la faptul că i-a ținut loc în rînd şi acum are şi el drept la ceva. Știa că are. Nu devenise, însă, șacal nici după cei opt ani de muncă forțată şi cu cît trecea timpul, dorinţa de a nu deveni era mai mare.

Totuşi, nu putea să-şi ordone ochilor să nu vadă. Şi ochii lui de uliu de lagăr cercetări în furgă, se tîriră c clipă peste pachetul lui Cezar, împrăştiat pe pat şi pe măsuţă şi cu toate că unele săculete erau inchise, ei văzură totul şi mirosul confirmă că Cezar promise salam. Iapre condensat, peşte gras afumat, slănină, biscuiţi cu miros atrăgător, pişcoturi cu altă aromă, vreo două kilograme de zahăr cubic, unt, ţigări, tutun de pipă şi altele

Şi toate acestea le înțelese numai în timpul acela înfim cît spusese :

— Pâinea dumneavoastră, Cezar Markovici !

Agitat, zburlit, parcă beat (cine primește pachet cu alimente se transformă în felul acesta), Cezar făcu cu mîna un semn spre pâine :

— Ia-o pentru tine, Ivan Denisici !

Ciorba și cele două sute de grame de pâine alcătuiau o cină întreagă și fără îndoială, la asta se va adăuga partea care î se cuvine din pachetul lui Cezar.

Șuhov plecă imediat, fără să mai aștepte ceva din bunătățile împrăștiate pe pat și pe măsuță. Nimic nu-i mai rău decât să-ți zgîndărăști burta și încă pe degeaba.

Iată, are acum patru sute de grame ale sale, plus cele două sute de la Cezar. Și în mindir încă două sute. Ajunge. Va mîncă acum două sute, iar miine dimineață va pune mîna pe alte cinci sute cincizeci. Patru sute le va lua la muncă. Un trai pe cinstă ! Cea din mindir să mai aștepte. E bine că o cususe acolo și n-o lăsase în sertarul de la măsuță. La a 75-a s-a șterpelit pâinea. Poți să te plingi cui vrei, tot una-i.

Unii gîndesc că cel care primește pachet e ca un sac fără fund și trebuie să-l storci cît poți. Judecînd însă corect, vezi că aşa cum îl primește, tot aşa se și duce. Se întimplă deseori că înainte de primirea pachetului și el este bucuros să capete un terci în plus sau să vînceze un chiștoc.

Supraveghetorului, șefului de brigadă și celui de la biroul de pachete trebuie să le dai ? Firește. Acesta din urmă îți poate ascunde pachetul și o săptămînă n-ai să-ți vezi numele pe listă. Și magazionerului de la camera de păstrare, căruia î se aduc toate alimentele, trebuie să-i dai, pentru că altfel îți ciupește mai mult. Acolo, cică, sănferite de hoți și de percheziție. Așa a ordonat comandan-tul. Dacă nu-i dai magazionerului nu-i bine. Stă acolo

șobolanul toată ziua cu alimentele altora. Cum să-l verifici ? Dar unuia ca Șuhov pentru serviciile făcute ? Dar responsabilului de la baie, ca să-ți dea rufărie mai că lumea ? Dar frizerului ca să-și șteargă briciul, cind te rade, nu de genunchiul tău, ei de o bucată de hârtie ? Dar celui de la secția cultural-educativă, ca să-ți pună scrisorile de-o parte, să nu se piardă ? Dar doctorului, dacă vrei să chiulești o zi de la lucru și să stai în lagăr pe-o coastă ? Dar vecinului care mânincă la aceeași măsuță cu tine, cum e spre exemplu căpitanul cu Cezar și-ți numără fiecare îmbucătură ? (Chiar și cel fără un pic de suflet îi va da). Tuturor trebuie să le dai cîte ceva, cît de puțin, trei-patru țigări, acolo, dar trebuie să le dai. Așa că degeaba îl pizmuiești pe cel în mîna căruia ridichea și se pare mai mare.

Șuhov înțelege viața și nu-și lăbărtează burta pentru a înghiți bunul altuia.

Între timp el se descălțase, se cățărase pe pat, își scoase din mănușă bucată de lamă și după ce o cercetase îndelung hotărîse să caute a doua zi o piatră bună, s-o ascută și să facă din ea un cuțitaș de cizmărie. Dacă va lucra și dimineața și seara, peste patru zile va scoate un cuțitaș grovaz, cu tăișul ascuțit și curbat. Deocamdată, însă, lama trebuie ascunsă.

Desigur, în pat, între o scîndură și stinghie.

Profitind de lipsa căpitanului (nu voia să-iurgă rumeguș în ochi), Șuhov întoarse la căpătii mindirul greu, umplut nu cu talaj, și cu rumeguș și o ascunse. Îl văzură vecinii de sus : Alioska-baptistul și cei doi estonieni din patul de peste interval. Șuhov nu se temea de ei. În baracă intră Fetiukov. Mergea încovoiat și plingea cu sughiuri. Buzele fi erau pline de sînge. L-au bătut iarăși, acolo, la străchini. Trecu pe lîngă toată brigada fără să

se uite la nimeni și fără să-și ascundă lăcrimile, se cățără sus și se infundă în mindir. Dacă cercetezi bine lucrurile, și se face milă de el. N-o să apuce sfîrșitul pedepsei. Nu știe să reziste.

Iși făcu apariția și căpitanul. Are în gamelă ceai adevarat. În baracă sănt butoaie cu ceai, însă acela-i ceai doar eu numele. Puțin cald și puțin înroșit. Poșircă. Miroase a butoi. Miros de lemn mucegăit și opărit. E ceai pentru mîna de lucru.

Buinovski — se vede — luase de la Cezar o mînă de ceai adevarat, o aruncase în gamelă și dăduse fuga la apa clocoită. Acum s-a întors și se aşcază mulțumit pe pat, lîngă măsuță.

— Era cît pe ce să-mi opăresc degetele la robinet — se laudă el.

Cezar despachetează bunătățile primite și le așează. Şuhov se străduiește să nu vadă, ca să nu se întristeze.

Dar, se vede treaba că lui Cezar nu-i ies treburile fără ajutorul lui Şuhov. De aceea se ridică în interval cît e de lung și-i face cu ochiul :

— Denisici ! Dă-mi zece zile de carceră !

Asta înseamnă că-i trebuie cuțitașul.

Şuhov are un cuțitaș pe care-l ține în stîngăia patului. E un cuțitaș nu mai lung decât degetul cel mic, dar taie, banditul și slănină groasă de cinci degete. Îl făcuse singur și tot singur îl ascute din cînd în cînd. Iși strecură mîna sub mindir, scoase cuțitul și i-l întinse. Cezar dădu din cap și dispără jos. Și cuțitul îți aduce un ciștiug. Pentru că toți știu bine că din cauza lui poți căpăta zece zile de carceră. Numai cine nu-i om poate proceda astfel : dă-mi cuțitul să tai salam, iar tu umple-ți gura cu hrean. După ce termină cu pîinea și cu cuțitul, Şuhov își trase punga cu

tutun. Luă din ea o cantitate egală cu cea împrumutată în cursul zilei și, peste interval, o întinse estonianului mulțumindu-i.

Estonianul își întinse buzele într-un început de zîmbet și mormăi ceva fratelui său de cruce. Din cele cîteva fire de tutun făcură o țigară. Să încerc, adică, ce fel de tutun are și Șuhov asta. Nu-i mai rău decît al vostru! Încercați și să vă fie de bine! Ar încerca și Șuhov, însă ceasul tainic pe care-l avea în corp simțea că pînă la apel a mai rămas foarte puțin timp. Acum e chiar timpul cînd supraveghetorii hoinăresc prin barăci. Ca să fumezi trebuie să ieși pe culoar și lui Șuhov i se păru că sus, în pat, îi este mai cald. În baracă nu-i cîtuși de puțin, cald iar pe tavan e, ca și dimineață, un strat de promoroacă.

Șuhov termină toate acestea și începu să rupă cîte puțin din rația de două sute. Mînca, și fără să vrea auzea cum jos, sub el, căpitânul și Cezar discutau bînd ceai.

— Serviți, căpitane, serviți! Nu vă jenați! Luați pește afumat, luați salam!

— Mulțumesc, iau.

— Întindeți unt pe franzelă! Asta-i o adevărată franzelă de Moscova!

— Ai-ai-ai! Nici nu-ți vine a crede că pe undeva se mai fac frantele. Știți, astfel de belșug neașteptat îmi amintește o întîmplare. Nimerisem o dată la Arhangelsk.

În cealaltă jumătate de baracă era gălăgie, vorbeau dintr-o dată două sute de guri, dar cu toate acestea lui Șuhov i se păru că se sună apelul. Nu mai auzise însă nimeni. Șuhov observă că în baracă intrase supraveghetorul Kurnosenski, un flăcăiandru mic de statură și cu obrajii îmbujorați. Ținea în mînă o hîrtie și se vedea bine că nu venise să pescuiască fumători, nici să-i scoată la apel,

cî să caute pe cineva. Kurnosenski își consultă hîrtia și întrebă :

— Unde-i brigada 104 ?

— Aici i se răspunse. Estonienii ascunseseră țigara și împrăștiară fumul.

— Dar șeful de brigadă unde-i ?

— Ce-i ? întrebă Tiurin de pe pat, lăsîndu-și încreștirea picioarele pe dușumea.

— Cei cărora li s-a spus au scris notițele explicative !

— Le scriu ! — răspunse cu siguranță Tiurin.

— Trebuiau date deja.

— Oamenii mei sunt aproape analfabeti, nu-i treabă ușoară. (Spuse astăzi despre Cezar și despre căpitanul de rangul doi ! Da, e formidabil șeful de brigadă. Niciodată nu se poticnește cînd vorbește). N-avem tocuri, n-avem cerneală.

— Trebuie să aveți.

— Se confiscă.

— Ei, brigadierule, ascultați ! Dacă vorbești mult te bag și pe tine la carceră ! îl făgădui, nu fără bunătate, Kurnosenski. Notele explicative trebuie duse la comandament pînă mâine dimineață. Să se arate că toate obiectele interzise au fost predate la magazia de obiecte personale. Clar !

— Clar.

(„A scăpat căpitanul“ — gîndi Șuhov. Dar căpitanul nu aude nimic. E ocupat cu salamul).

— Astă-i una — spuse supraveghetorul. Spune-mi Sce-311 e la tine ?

— Să cercetez lista — se înnegură șeful de brigadă. Parcă-i poți ține minte pe toți după numerele astea de clipe ? (Şeful de brigadă trage de timp. Vrea să-l salveze

pe Buinovski măcar pentru o noapte, vrea să întindă timpul pînă la apel).

— A ? Eu ? — răspunse căpitanul de sub patul lui Suhov.

La fel se întimplă și cu păduchele grăbit.

Întotdeauna cade primul la pieptanat.

— Tu ești ? Ei bine, Sce-311, pregătește-te !

— De ce ?

— Știi și singur.

Căpitanul oftă. I-ar fi fost mai ușor să iasă pe o mare agitată, într-o noapte de smoală și să conducă o escadrilă de torpilatoare decît să plece acum la o discuție amicală, în carceră de gheăță.

— Cîte zile ? — întreabă el cu vocea pierdută

— Zece. Hai mai repede !

În aceeași clipă, începură să strige plantoanele.

— Apelul ! Apelul ! Toată lumea la apel !

Asta înseamnă că supraveghetorul pe care l-au trimis să facă apelul e deja în baracă. Buinovski privi în jur. Să-și îmbrace oare vesta ? Acolo i-o vor lua. Îi vor lăsa doar pieptarul. Va pleca așa cum e îmbrăcat. Sperase că Volkovoi va uita (însă Volkovoi nu uită nimic) și nu se pregătise. Nici tutun nu-și ascunse în pieptar. Să ia în mînă n-are nici un rost pentru că la percheziție i-l vor confisca.

Totuși, în timp ce-și punea căciula, Cezar fi strecură două tigări.

— Eh, adio fraților — zise căpitanul către brigada 104 și plecă după supraveghetor. Îl strigară cîteva glasuri. Unul să fie bărbat, altul să nu se piardă. Dar de fapt ce-i pot spune ? Ei își săracă carceră și brigada 104 știa că pereții săint din piatră, că podeaua o din ciment, că

n-are nici o fereastră, că încălzesc soba doar ca să se topească gheața de pe pereți și apoi să băltească pe jos. De dormit se doarme pe scindura goală, dacă nu te trezește cumva clănțănitul dinților. Și, pe deasupra, primești doar trei sute de grame de pâine pe zi, iar ciorbă doar în a treia, a șasea și a noua zi.

Zece zile! Zece zile și zece nopți în carceră de aici, dacă le faci cum scrie la carte și pînă la capăt, și s-a dus sănătatea pentru toată viața. Tuberculoză — și de prin spitale nu mai ieși. Iar dacă stai acolo cînsprezece zile la regim sever, ajungi curînd în pămîntul jilav. Cît timp trăiești în baracă bucură-te, roagă-te celui de sus și nu te lăsa prins.

— Hei, ieșiți, număr pînă la trei!... strigă șeful barăcii. Celui care nu ieșe la timp îi însemnă numărul și-l predau cetățeanului supraveghetor!

Şeful barăcii e un mare ticălos.

Dacă l-ar închide — să presupunem — toată noaptea cu noi în baracă el nu s-ar teme de nimeni și s-ar ține tot șef. Noi, dimpotrivă, ne temem toți de el. Pe unii îi dă pe mîna supraveghetorilor iar pe alții îi pocnește el însuși în mutră. E considerat invalid pentru că are un deget rupt într-o încăierare. Are o mutră de bandit. De fapt e chiar un bandit, un criminal, însă printre alte articole i-au agățat și articolul 58, paragraful 14 și așa s'a nimerit în lagărul acesta. Are libertatea să te noteze pe hîrtie și să comunice supraveghetorului și astfel te-ai ales cu două zile de carceră cu scoatere de la muncă. Iar mai înainte nu se înghesuiau la ușă, acum se înghesuiesc, sărăde pe paturile de sus ca niște urși și aleargă toți spre ușă strîmtă.

Şuhov sări sprinten înind în mînă țigara gata răscută, jinduită de mult, își băgă picioarele în pîslari și tocmai voia să plece, cînd își aminti de Cezar. Nu voia acum să-i mai ceară nimic și regreta din suflet pentru el. Cezar, desigur, se gîndește extrem de mult la sine, dar nu înțelege nimic din viață. Primise astăzi pachetul și ar fi trebuit să nu se arunce imediat asupra lui, ci să-l ducă, pînă la apel, la camera de păstrare. De mîncat putea și miine. Ce va face acum cu pachetul? Să scoată la apel ditamai sacul, ar fi caraghios. Cinci sute de guri ar rîde de el. Să îl lase aici, ar fi o soluție, dar i-l poate sparge primul care vine în fugă de la apel. (La Ust-Ijma legile erau mult mai aspre. Acolo, la întoarcerea de la muncă, primii intrau în barăci pungașii și pînă intrau ceilalți măsuțele lor erau goale).

Şuhov vede că Cezar se agită încolo și-ncoace, dar e tîrziu, prea tîrziu. Și mai vede cum își bagă slănină și salamul în sân, măcar atât să salveze.

Îl compătimi din adîncul inimii și-l sfătui:

— Cezar Markovici, pitulează-te acolo în întuneric și râmîi ultimul. Să ieși doar atunci cînd supraveghetorul și plantoanele vor cerceta paturile și-și vor arunca ochii peste tot. Prefă-te bolnav. Eu ies primul și mă întorc primul. Asa...

Și plecă în fugă. Înaintă la început anevoie prin îngheșuală, păzindu-și țigara răscută pe care o ținea în palmă. Nimeni nu ieșise încă afară, toți se lipiseră de pereții coridorului comun și ai tinzii, alcătuind două rînduri în dreapta și două în stînga. Prin mijloc lăsaseră un interval gol cît să treacă un om. Șmecheri! Ieși tu în ger dacă ești mai netot, noi râminem aici. Și aşa ștăm toată ziua în ger,

de ce să mai înghețăm încă zece minute? Adică — nu suntem proști. Crapă tu astăzi, iar eu măslini.

Şuhov procedea ză la fel întotdeauna. Se lipesește de perete. Acum, însă, ieșe cu pas mare și încă rînește:

— De ce v-ați speriat, cărtițelor? Ați simțit vreodată gerul siberian? Ieșiți să vă încălziți la soarele lupului! Dă-mi să aprind țigara unchiile!

Aprinse țigara și ieși afară.

„Soarele lupului” — așa e numită luna prin părțile lui Şuhov.

Luna, se ridicase sus. Încă pe atâta și va fi drept în creștetul boltii. Cerul e alb — verzui, stelele luminoase și rare. Zăpada albă sclipește, pereții barăcilor sunt tot albi. Proiectoarele se obosesc zadarnic. La o baracă se îngheșuie multimea neagră. Ies să se alinieze. și la alta, la fel. și pretutindeni, nu se aud atât vorbele, cât scîrțiitul zăpezii

Şuhov coborî scările. Jos, cu față spre ușă, erau cinci oameni, iar în spatele lor încă trei. Şuhov se instală în al doilea rînd. Cu țigara între dinți și mîncind pîine se poate sta aici. Tutunul e bun, letonul nu-l-a înselat. E aspru și și parfumat. Încet-încet veniră și alții și în spatele lui Şuhov se formară încă două-trei rînduri. Cei care au ieșit mai înainte sunt cuprinși de furie. De ce se îngheșuie ticăloșii pe corridor și nu ies? Să înghețăm pentru ei? Nici un deținut nu vede, niciodată, un ceas cu ochii lui. și, la urma urmei, pentru ce l-ar vedea. Deținutul trebuie să știe doar dacă se apropiе deșteptarea, cât mai este pînă la culcare.

Se tot vorbește că apelul de seară are loc la nouă. Numai că nu se termină niciodată la nouă. Au ei grija să pună la cale al doilea și chiar al treilea apel. Mai devreme

de zece nu adomi. și la cinci — scoală-te ! Nu-i de mirare că moldoveanul a adormit astăzi înainte de terminarea lucrului.

Cum dă de căldură, deținutul adoarme pe loc. Atâtă nedormit se adună într-o săptămînă, încît, dacă duminica nu-i scot la lucru, dorm claipe grămadă, barăci întregi.

Dar iată-i că năvălesc cu toții afară. Au început să acționeze șeful barăcii și supraveghetorul. îi lovesc cu picioarele în spate. Să-i învețe minte.

— De ce nu ieșiți ! — strigă cei din primele rînduri. Ce ați planuit ticăloșilor ? Vreți să faceți din rahat unt ? Dacă ieșeați mai repede să ar fi terminat de mult apelul. Au împins afară toată baraca și o baracă are patru sute de oameni. Astă înseamnă optzeci de rînduri.

S-au aşezat cu toții la coadă. În primele rînduri sunt cîte cinci, în restul, însă, e o harababură nemaipomenită.

— Aliniați-vă acolo, în spate ! urlă barăcii de pe trepte.

Nu se alinează, lu-i-ar naiba !

Cezar apără în ușă încovoindu-se. Se preface bolnav. După el ieșiră două planteane dintr-o jumătate a barăcii, două din cealaltă jumătate și un șchiop.

Se aşează în fața primului rînd, așă că Șuhov se pomeni în rîndul al treilea. Pe Cezar îl alungă la coadă:

Sus pe cerdac, își făcu apariția supraveghetorul.

— Aliniați-vă cîte cinci ! strigă spre cei din coadă. Are beregata sănătoasă.

— Aliniați-vă cîte cinci ! — repetă șeful barăcii. Beregata lui e și mai sănătoasă. Tot nu se aliniază, dracu să-i ia

Şeful barăcii coboară spre coadă, zbiară și lovește. Pe cine credeți că lovește ? Pe cei care stau drepti. Se alini-

ază. Șeful barăcii se întoarse și începu să numere împreună cu preveghetorul :

— Întia ! A doua ! A treia !

Rîndul numit aleargă cît îl țin picioarele spre baracă Astăzi au scăpat de șefi. Dacă nu va fi al doilea apel

Trîntorii ăstia cu capete de măgari. Numără mai prost decât oricare văcar. Văcarul chiar dacă nu știe carte își mină cireada și din mers vede dacă are toți vițeii.. ăstia de aici au fost pregătiți, dar nu pricep nimic.

Iarna trecută lagărul n-a avut uscătorii. Noaptea își lăsau încălțămîntea în baracă și așa ieșeau afară de două ori, de trei ori sau de patru ori — de cîte ori se făcea apelul. Nu se mai îmbrăcau ci ieșeau infășurați în asternut. Din acel an au construit uscătorii. Se înțelege, nu pentru toți. Fiecare brigăză îi vine rîndul la uscătorie o dată la trei zile. Și așa au început să facă al doilea apel în barăci. Dîntr-o jumătate a barăcii îi mină în cealaltă jumătate. Șuhov intră în fugă. Nu era primul și nu-l slăbi din ochi pe cel din fața lui. Ajunse la patul lui Cezar și se așeză. Își smulse pîslarii, se cățără pe un pat și îi puse pe sobă. Dreptul primului venit. Apoi sări îndărăt, spre patul lui Cezar. Se așeză din nou și își strînse picioarele sub el. Cu un ochi veghează ca vreo unul să nu smulgă, de la căpătii, sacul lui Cezar, iar cu celălalt ca pîslarii să nu-i fie aruncați de cei care asaltează soba.

— Hei, tu, roșcatule ! fu nevoit el să strige. Îți dau cu pîslarul în bot. Puneți-i pe sobă, dar nu te atinge de ai altora !

Deținuții se varsă în baracă valuri, valuri.

— Dați pîslarii ! se strigă la brigada 20. Acum vor ieși cu pîslarii, apoi baraca se va încuia și ei vor veni în fugă :

— Cetățene șef, dați-ne drumul în baracă !

Iar supraveghetorii se vor căra la comandament să-și facă socotelile după tabelele lor. A evadat cineva sau sînt toți prezenți? Pe Șuhov nu-l interesează, astăzi, lucrul acesta. Iată-l pe Cezar înaintînd printre paturi.

— Mulțumesc Ivan Danisici!

Șuhov dădu din cap și ca o veverită se strecură sus. Poate termina de mîncat rația de două sute de grame, poate fuma o două țigară și poate dormi.

Numai că din cauza zilei bune, Șuhov n-are chef de dormit. Făcutul patului nu-i o problemă. Ridică așternutul jegos, se intinde direct pe mindir (Pe cearșaf, Șuhov n-a mai dormit din patruzeci și unu, cînd a plecat de acasă. Se miră chiar că muierile își pierd timpul cu cearçefurile), capul pe perna cu talaș, picioarele în pieptar, deasupra așternutului vesta și slavă tîie doamne că a mai trecut o zi. Mulțumesc că nu dorm la carceră. Aici încă se mai poate. Șuhov stă cu capul spre fereastră iar dincolo de muchia patului, Alioșka, baptistul și-a întors fața în așa fel, încît lumina slabă a becului să-i cadă pe carnețel. Citește din nou evanghelia. Becul e destul de aproape. Se poate citi și chiar coase. Alioșka auzise cînd Șuhov îl lăudase cu voce tare pe dumnezeu și se întoarse:

— Iată Ivan Denisovici, sufletul tău cere să se roage domnului. De ce nu-i dai voie, ai?

Șuhov îl privi cu coada ochiului.

Ochii lui Alioșka strălucesc ca două luminări. Oftă Șuhov zise:

— Pentru că rugăciunile, ca și reclamațiile, ori nu ajung ori se resping.

În fața barăcii comandanțului sunt trei cutii sigilate. Odată pe lună împoternicitul le golește. Multe reclamații cad în cutiile acelea. Cei care le pun așteaptă, socotesc

timpul și iată că peste o lună sau două sosește răspunsul î „Se respinge”. Sau nu sosește deloc.

— Pentru că te-ai rugat puțin și fără sfîrșit, Ivan Denisovici. Iată de ce nu s-au împlinit rugăciunile tale. Rugăciunea trebuie să fie stâruitoare. Dacă vei avea credință și vei spune unui munte — mută-te, se va muta.

Şuhov zîmbi și-si răsuși încă o țigără. O aprinse de la estonian.

— Lasă-te Alioșka de flecăreală. Eu n-am auzit că munții să meargă. Și, ca să fiu cinsit, nici munți n-am văzut. Voi, acolo, în Caucaz, v-ați rugat cu tot grupul vostru baptist. Și ? S-a mutat măcar un munte ?

Sînt și ei tot niște năpăstuiți. S-au rugat lui dumnezeu. Pe cine au subminat ? Și tuturor, fără excepție, li s-a dat cîte douăzeci și cinci de ani. Pentru că acum aşa e timpul : douăzeci și cinci. O singură măsură.

— Dar noi nu ne-am rugat pentru asta — spune Alioșka, apropiindu-se cu carnețelul de obrazul lui Şuhov. Din tot ceea ce-i pămîntesc și trecător, domnul ne-a impus să ne rugăm numai pentru pîinea cea de toate zilele : „Pîinea noastră cea de toate zilele, de-ne-o nouă astăzi !“

— Ivan Denisovici ! Nu trebuie să te rogi ca să primești pachet sau să obții o porție de ciorbă în plus. Ceea ce-i mareț pentru om e mizerabil în ochii domnului. Trebuie să te rogi pentru suflet : ca domnul să ia din înima noastră ceea ce-i rău...

— Ascultă Alioșka ! Preotul de la noi, din Polomnia...

— Nu trebuie să-mi vorbești despre preoți ! îl roagă Alioșka și fruntea î se încrêtește de durere.

— Totuși ascultă ! — Şuhov s-a ridicat într-un cot. Nici un om din paroha noastră nu e mai bogat decît preotul. Să zicem că se repară acoperișul. De la oameni luăm

cîte treizeci și cinci de ruble, iar de la preot — o sută. Și nici măcar nu se împtrivește. Preotul din Polomnia întreține trei muieri în trei orașe și cu alta trăiește acasă. Pe arhierul din regiune îl are în bazar și-l unge din cînd în cînd destul de bine. Toți preoții care sunt trimiși la noi se imbogătesc și nu împart cu nimeni...

— De ce-mi vorbești despre preoți? Biserica ortodoxă s-a îndepărtat de evanghelie. Pe ei nu-i bagă în închisoare pentru că credința lor nu e fermă.

Şuhov trăgea din țigără și contempla calm frămîntarea lui Alioșka.

— Alioșka — zise el îndepărându-i mîna și suflindu-l fumul în ochi — eu nu sunt împotriva domnului, înțelegi? Eu cred în dumnezeu cu toată inima, dar nu cred în rai și în iad. De ce suntem socotîți niște proști și ni se promitesc raiul și iadul? Iată ce nu-mi place mie!

Se întinse iarăși pe spate și aruncară scrumul, între pat și fereastră, cu grijă să nu ardă lucrule căpitânului Alioșka nu minte. Se vede și după voce și după ochi că e bucuros să stea în închisoare.

— Vezi Alioșka — ii explică Şuhov — pentru tine lucrurile s-au aranjat oarecum bine. Hristos îi-a poruncit să stai în închisoare și stai aici pentru el. Dar eu, pentru ce sunt aici? Pentru că în patruzeci și unu nu eram pregătiți de război? Pentru asta? Ce vină am eu în asta?

— Al doilea apel nu va mai fi... mîrii Kilgas de pe patul său.

— Da-a! — răspunse Şuhov. Ar trebui să se însemneze evenimentul pe burlan, cu cărbune. Gata. E timpul să dormim. Însă chiar în chipa aceea liniștea barăcii fu spartă de zgometul zăvorului de la ușa de afară. Doi dintre cei care duseseră pîslarii intrară în fugă și strigă:

— Apelul al doilea !

Imediat își făcu apariția și supraveghetorul.

— Ieșiți în jumătatea cealaltă !

Vai de acei care adormiseră ! Începură să boscorodească, să se foioască, să-și tragă pîslarii în picioare. (Nimeni nu-și scoate pantalonii vătuți. Fără ei înlemnești sub așternut).

— Ptiu, blestemații ! îngînă Șuhov. Nu era, totuși, supărat prea tare pentru că nu adormise încă.

Cezar ii întinse două pișcoturi, două bucătele de zahăr și o felioară rotundă de salam.

— Mulțumesc Cezar Marcovici ! zise Șuhov aplecîndu-se în interval. Iar săculețul dați-mi-l mie să-l pun sub cap. Sus e mai în siguranță (De sus nu poți sterpele repede și din mers și apoi cine va căuta la Șuhov ?).

Cezar ii dădu săculețul. Șuhov îl puse sub mindir și așteptă ca supraveghetorul să-i mîne pe ceilalți, iar el să stea astfel cît mai puțin, desculț, pe culoar. Dar supraveghetorul îl zări și își arătă dinții.

— Ei, acolo în colț !

Șuhov sări ușurel pe dușumea. Plecă desculț. (Pîslarii stăteau atit de bine, pe sobă, încât ii era milă să-i ia !).

Toți papucii pe care i-a cusut i-a dat altora. Lui nu și-a oprit. El e obișnuit desculț, iar asta nu-i o treabă îndelungată.

Și-apoi papucii se confiscă la fel ca toate celalalte.

— Hei ! Hei ! zbiară supraveghetorul.

— Ce-i, vreți ciomege, hoiturilor ? își face simțită prezența șeful barăcii.

I-au scos pe toți în jumătatea cealaltă.

Ultimii sint pe culoar. Șuhov, e acolo, lîngă perete, aproape de closet. Sub picioare podeaua e umedă și din-

spre tindă trage un ger înghețat. Au ieșit toți, iar supraveghetorul și șeful barăcii mai cercetează o dată, să vadă dacă nu s-a ascuns cineva în intuneric și doarme. Dacă numărătoarea nu ieșe e nenorocire. Iarăși apel și iarăși numărătoare. După ce cercetează îndelung, cei doi se întoarseră spre ușă :

— Primul, al doilea, al treilea, al patrulea... Li se dă dumul la cîte unul, repede.

Şuhov trebu al optusprezecelea și o luă la fugă spre patul său. Își sprijini piciorul și țîșni sus.

E în regulă. Picioarele din nou în mîneca pieptarului, vesta deasupra așternutului și noapte bună ! Acum vor aduce cealaltă jumătate a barăcii în jumătatea noastră. N-au decît, pentru noi nu-i nici o nenorocire. Se întoarse și Cezar. Şuhov și înapoie săculețul. Curînd veni și Alioska. E un nepriceput, le face tuturor pe plac, dar nu cîștiigă nimic.

— Tine Alioska — zise și-i întiinse un pișcot. Alioska zîmbi.

— Mulțumesc ! Dar nu ai pentru tine.

— Mânîncă ! Eu nu am, însă cîștiig întotdeauna. Își băgă bucătîca de salam în gură și începu să-o molfăie. Miroase a carne, a carne adevărată ! O înghițitură și gata salamul.

Restul, mîine dimineață — gîndi Şuhov și își trase peste cap așternutul subțire și murdar, fără să mai ia în seamă cum se înghesuiau printre paturi, în așteptarea numărătorii, deținuții din cealaltă jumătate.

*

Adormi pe deplin mulțumit. Astăzi a avut o zi bună. Nu l-au băgat la carceră, brigada n-a fost minată la „Oră-

șelul socialist", la prinz șterpelise un terci, șeful de brigădă o scosese bine cu procentajul, zidise peretele cu voie bună, nu-i găsise lama la percheziție, ciștigase câte ceva de la Cezar, își cumpărase tutun și nu se fmbolnăvise mai rău. Trecuse o zi senină, aproape fericită.

Astfel de zile a trăit Ivan Denisovici, în lagăr, trei mii șase sute cincizeci și trei. Iar dacă socotim și anii bisecți, trebuie să adăugăm încă trei zile...

Alexandr Soljenițin

MOTTO :

„În lupta cu minciuna, fără excepție, arta a invins întotdeauna!“ (Din discursul la decernarea Premiului Nobel, 1970).

*In anul 1956 presa sovietică anunța : cunoscutul prozator *Alexandr Fadeev* s-ar fi sinucis ca urmare a unei crize alcoolice. Scurt, adevărul era însă mult mai complicat. După cum se știe, acest scriitor talentat, dar ispitit de funcții, adică de putere, a girat, în calitate de lider al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., de-a lungul unei perioade de teroare stalinistă — în cele mai multe cazuri fără voia și chiar fără știrea lui — judecarea, condamnarea, exilarea și chiar executarea unui număr de scriitori sovietici. După moartea lui Stalin s-a decretat o amnistie generală, iar mulți dintre scriitorii care supraviețuise la lagărelor nu uitau să-l viziteze și să-i „mulțumească“ pentru felul cum le luase apărarea. Firește, nu au fost momente ușoare pentru scriitorul care crezuse sincer în dreptatea „cauzei“ pe care acum o vedea în adevărata ei hidogenie. Nu știu dacă printre acești vizitatori ai lui *Fadeev* s-a numărat și fostul deținut *Alexandr Soljenițin*, care după ce făcuse războiul, în 1945 fusese arestat și condamnat la 8 ani de*

lagăr pentru critici formulate la adresa lui Stalin în scrierile trimise de pe front unui prieten.

Soljenițin, care nu devenise încă scriitor „profesionist“ (este absolvent al Facultății de Fizică și Matematică și al celei de Filologie), a debutat furtunos în 1962, cu ampla și cutremurătoarea povestire intitulată „O zi din viața lui Ivan Denisovici“. A apărut în paginile revistei Novii mir, apoi, după ce s-a tradus în Occident — și în aproape toate țările est-europene — a fost editată și la Moscova în... zece mii de exemplare, intrate bineînțeles în posesia „nomenclaturii“. A doua carte care i se mai tipărește în U.R.S.S. se intitulează Pavilionul canceroșilor. „Reabilitarea“ lui nu a fost niciodată deplină: atât el, care nu avea de gind să se alinieze „realismului socialist“, cât și autoritățile știau că nu vor fi compromisuri și pace între ei. Într-adevăr, nici unul din romanele lui ulterioare (Primul cerc, Arhipelagul Gulaș, August 1944 etc.) nu au mai apărut decât peste hotare sau în ediții samizdat (tipărituri, clandestine, care circulau în U.R.S.S. subversiv și în tiraje mici).

Indignarea „confrăților“ — care arau din greu pe ogorul colectiv al scrierilor oficiale, distinse, multe, cu premiul „Lenin“ — ca și a culturnicilor, atinge paroxismul în 1970, cînd lui Soljenițin i se acordă Premiul Nobel pentru literatură, la propunerea lui François Mauriac. Se repetă scandalul lui Boris Pasternak. Dar dacă acesta se arătase mai docil, renunțînd la distincție pentru a nu fi expulzat din țară, Soljenițin își continuă activitatea, considerată antisovietică, încit în februarie 1974 i se retrage cetățenia sovietică și este expulzat din țară. După o scurtă sedere în Elveția se stabilește cu familia în S.U.A. (statul

Vermont) unde își continuă activitatea, deși a împlinit 72 de ani. Actualmente, de pildă, scrie o carte intitulată Aprilie '17.

Astăzi este recunoscut fără rezerve în U.R.S.S., a fost invitat în țară, și se vor reedita operele, revista *Novii mir* a început să publice, după consultarea scriitorului cea mai demascatoare din scrisoarele sale, *Arhipelagul Gulag*.

Sociologii, politologii obiectivi din Vest sunt unaniști în a recunoaște că intrarea cărților lui Soljenițin — și cu deosebire a Arhipelagului Gulag — în circuitul opiniei publice occidentale a determinat o mutație de esență în felul de a percepe comunismul. Din ce în ce mai frecvent s-au constatat apropieri izbitoare între modul hitlerist de a-și extermina opozanții sau suspectii și cel stalinist. Iar de aici nu a mai fost decât un pas pînă la concluzia că asemenea procedee barbare nu pot fi produs minții unor lideri individuali — oricit de paranoici, precum Hitler și Stalin —, ci al sistemelor social-politice care i-au produs, fascismul și, respectiv, comunismul.

Treptat, cetățeanul vestic în general, intelectual sau nu, s-a îndepărtat de convingerile tradiționale, părăsind în număr tot mai mare partidele comuniste, înstrăinîndu-se de sloganile și propaganda lor și urmărind cu remușcări de conștiință dezvăluirile genului Arhipelagului Gulag. Universul coșmareasc, revelat de aceste cărți în fața lumii civilizate devinea tot mai real, ideologia care promitea o lume a omeniei, adevărului și libertății, a lipsei de exploatare, o lume a solidarității în jurul unor nobile idealuri, se destrăma sub privirile stupefiate ale unor oameni obișnuiți de propriile lor mas-medii să descopere mai devreme sau mai tîrziu minciuna și încercările de a

fi manipulați. Constenarea Occidentului nu a mai cunoscut margini cînd și-a dat seama că aproape fără întrerupere, din 1917 și pînă prin anii '70, fuseseră păcăliți cu o abilitate diabolică. Degeaba au încercat, în perioada interbelică, unii scriitori lucizi și de bună credință precum Panait Istrati, André Gide și alții, să ridice cîte un colț al cortinei — care mai tîrziu avea să se numească „de fier“ — de pe spectacolul adevărat al tragediei sovietice. Erau calomniați chiar în țara lor, li se punea eticheta de „vinđuți“. erau dezavuiați în cor.

Această literatură este — în viziunea lui A. I. Soljenițin — un lucru extrem de serios: ea nu ne aparține ca un obiect de divertisment, de comerț, de experiment facil, de influență pentru cei puternici, de făcut politică demagogică, adică o unealtă irațională, „pentru necesități politice de o clipă sau nevoi sociale limitate“. Marele scriitor este împotriva concepției că „acțiunea cutremurătoare a artei asupra oamenilor“ este doar rezultatul gîndirii sau meșteșugului individual. Așa cum nu se poate descoperi un stadiu cît de timpuriu al omenirii, în care să nu existe semne ale activității artistice, nu poate fi vorba nici de „moartea“ artei: „De mult vom fi murit noi și ea va rămîne. Și oare vom putea noi înțelege pînă la pieirea noastră toate fațetele ei și toate destinațiile ei?“.

S-a spus despre opera lui Soljenițin (pînă acum circa 18 volume traduse în foarte multe limbi ale lumii) că e scrisă conform unui program estetic, în care „mesajul“, răspunderea socială predominantă asupra stilului. Nimic mai fals. Asemenea mai tuturor scriitorilor sovietici de valoare — dizidenți sau nu — el a scris aşa cum i-a dictat ne-

voia de a exprima „oprobriul public nu numai conducătorilor neruşinaţi (...) dar şi societăţii, în joscnicia ei laşă...”

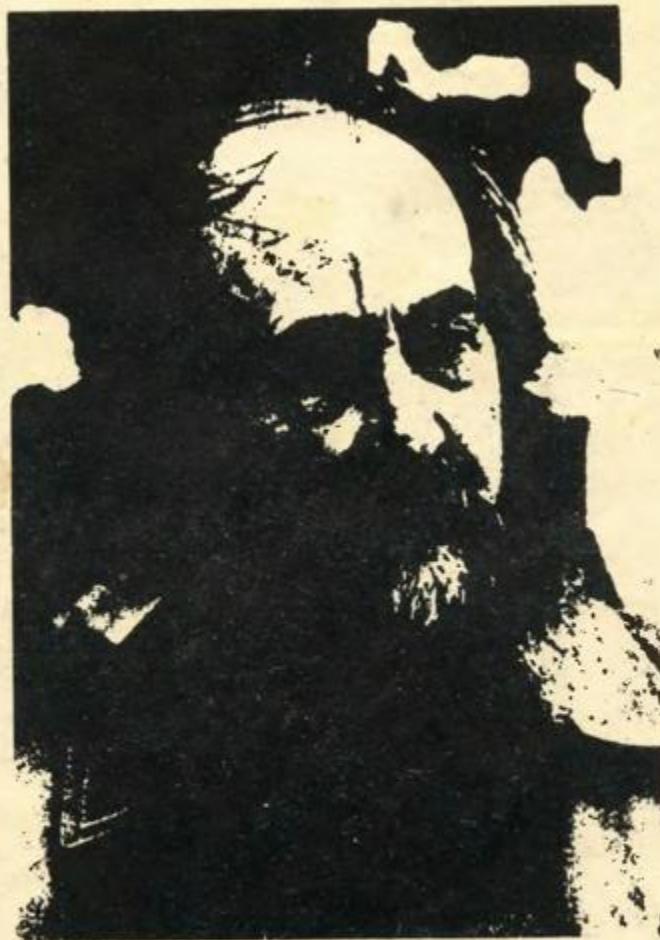
Povestirea pe care o publicăm în acest volum, prima „ieşire” în lumea literară a lui Soljenițin, conține principalele caracteristici ale prozei sale: simplitate pînă la o anume asprime a frazei, realismul crud, împins uneori la hiperrealism, al relatărilor, profuzimea judecărilor de valoare asupra celor povestite, expresivitatea excepțională a ficsărei secvențe relatate. Ivan Denisovici este un „număr” oarecare, fictiv, dintre mulile care colcăie în jurul său, dar nu începe îndoială că datele acestuia se intemeiază pe detalii autobiografice. Personajele, numeroase și sumar schițate, au o inconfundabilă identitate, iar lagărul însuși, deși văzut doar în cursul unei zile care durează de la 5 dimineață la 9 seara, se dovedește de o plasticitate halucinantă: el este simbolul de neuitat al unei întregi societăți în care domnesc același legi inumane ale foamei, cruzimii, umilinței, exploatarii nemiloase, suspiciunii și din care n-au dispărut nici demnitatea, nici omenia, nici speranța.

Este o carte care se citește dintr-o suflare, dar asupra căreia se poate medita de-a lungul întregii vieți. O dovdă: am cunoscut manuscrisul traducerii cu peste 25 de ani în urmă, iar astăzi, când l-am recitit, mi s-a părut că de-a lungul acestui sfert de veac n-am întîlnit o carte mai gravă decât aceasta.

Vlad Sorianu

Redactor : Iacob Florea

Tiparul executat la „Grafica Prahoveană” S.A.

Pret : 120 lei